

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

Κοινωνικά δικαιώματα και ομοφοβία:
Κοινωνική ανάκρουση ή οιονεί εξέλιξη;

Συγγραφέας: Ειρήνη Καλογεράκου

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Επαμεινώνδας Βενιέρης

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2018

University of Peloponnese
Faculty of Social and International Sciences
Department of Political Science and International Relations

Master Programme in
"Local and Regional Development and Government"

Social Rights and Homophobia:
Social regression or Evolution?

Author: Irimi Kalogerakou

Supervisor: Dimitrios Epameinondas Venieris

Corinth, Greece, September 2018

Κοινωνικά δικαιώματα και ομοφοβία:

Κοινωνική ανάκρουση ή οιονεί εξέλιξη

Σημαντικοί όροι: Ομοφυλοφιλία, Ομοφοβία, Κοινωνικό φύλο, Κοινωνικές αναπαραστάσεις, Ανδροκρατία, Κοινωνικά Δικαιώματα, Κοινωνική Δικαιοσύνη, Ισότητα Ευημερίας, Ισότητα Ευκαιριών και Πόρων, Ομογονεϊκότητα

Περίληψη

Η σεξουαλικότητα αποτελεί πολιτικό σύστημα στο βαθμό που δημιουργεί ταυτότητες, συγκροτεί κοινωνικές σχέσεις και νοηματοδοτείται μέσα από αξιακά συστήματα. Η αλληλεπίδραση του πολιτισμικού πλαισίου με τα δεδομένα του βιολογικού φύλου συμβάλλει στην αποκρυστάλλωση του κοινωνικού φύλου ως αποτελέσματος νοητικής πειθάρχησης και κοινωνικής εκπαίδευσης. Η διαδικασία της πολιτισμικής κατασκευής του κοινωνικού φύλου επιδρά στον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνεται η ομοφυλοφιλία μέσα από τη θεμελίωση κυρίαρχων νοητικών συμβάσεων. Από την άλλη πλευρά, η ισότιμη δικαιική αντιμετώπιση της ομοφυλοφιλίας στοχεύει, πέρα από την κατοχύρωση αναφαίρετων κοινωνικών δικαιωμάτων, στην ουσιαστική αντιμετώπιση της ομοφοβίας. Η ομοφοβία ως διασφάλιση, εξουσιαστική επιβολή και επιθετική προβολή του ανδρισμού και της ετεροσεξουαλικότητας συνιστά διανοητικό *habitus* με πολυπαραγοντική αφόρμηση: Πρωτίστως, η σχολική καλλιέργεια της έμφυλης ανισομετρίας μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στη βάση της άμεσης ή υπαινικτικής ενθάρρυνσής τους να αναλάβουν ρόλους και να προσοικειωθούν χαρακτηριστικά που άπτονται του κοινωνικού τους φύλου, συντελεί καθοριστικά στο φαινόμενο της ομοφοβίας. Η ερμηνευτική προσαρμογή, δευτερευόντως, των ευαγγελικών χωρίων στις ιδεολογικές συγκαθορίζουσες εκπροσώπων της Εκκλησίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αποδοχή του κοινωνικού αποκλεισμού των ομοφυλόφιλων. Τέλος, αξιοσημείωτο παράγοντα αποτελεί η ευθυγράμμιση της μιντιακής αναπαράστασης των ομοφυλόφιλων με τις συλλογικές παραστάσεις παλαιότερων εποχών. Τα κοινωνικά αποτελέσματα της ομοφοβίας είναι ορατά στις διακρίσεις στα εργασιακά περιβάλλοντα, καταλήγουν στην διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής και συγκεκριμενοποιούνται μέσα από την αρνητική αντιμετώπιση της ομογονεϊκότητας.

Social Rights and Homophobia: Social regression or Evolution?

Key words: Homosexuality, Homophobia, Social gender, Social representation, Male chauvinism, Social rights, Social Justice, Prosperity's equality, Equal Opportunities and Resources, Homoparentality

Abstract

Sexuality constitutes a political system in a grade that it creates identity, composes social relationships and receives meaning from value systems. The interaction of the cultural frame with the data of the biological gender contributes to the social gender's crystallization, because of the mental discipline and the social education. The process of the social gender's cultural construction affects the way that homosexuality is assumed through the foundation of the dominated mental conventions. On the other hand, the equal law's confrontation focuses, apart from the consolidation of the inalienable social rights, on the essential confrontation of homophobia. Homophobia as an assurance, dominating enforcement and a masculinity's and heterosexuality's aggressive showing off constitutes intellectual *habitus* with multi-factorial motive: firstly, the classroom's gender anisometry cultivation between boys and girls at the base of the direct or implicative encouragement to take on roles and to be familiar with the characteristics that are based on their social gender, secondly, the interpretative adjustment of the evangelical fragments to the ideological contributed meanings of the church's representatives with aim to the acceptance of the social isolation of the homosexual people and lastly, the alignment of the media representation of the homosexual people with the collective presentation from the older ages. The social results of the homophobia are visible in discrimination in workplace, which end up to the fissure of the social coherence and are made specific through the negative confrontation of the homoparentality.

«Περπατώ όπως όλοι μας, σε μία έρημο απόλυτη.
Εάν μου φανεί ότι άκουσα κελαηδισμό πουλιού, ας μου
λέει η λογική ότι παραφέρομαι, εγώ, νιώθω υποχρεωμένη
να ετοιμάσω σ' αυτό το πουλί ένα δέντρο»

Κική Δημουλά, *Ο Φιλοπαίγμων μύθος*

«Κοινωνικά Δικαιώματα και Ομοφοβία: Κοινωνική ανάκρουση ή οιονεί εξέλιξη;»

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1: Ομοφυλοφιλία	
1.1 Εισαγωγή	11
1.2 Σεξουαλικότητα	
1.2.1 Κοινωνική και ψυχολογική προσέγγιση της Ανδρογυνίας.....	12
1.2.2 Έρως και σεξουαλικότητα.....	13
1.3 Τι είναι ομοφυλοφιλία;.....	16
1.4 Αναδίφηση της σχέσης βιολογικού φύλου, κοινωνικού φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού.....	19
1.5 Ανακεφαλαίωση.....	21
Κεφάλαιο 2: Ομοφοβία και Πολιτικές σε Διεθνές και Εθνικό επίπεδο	
2.1 Εισαγωγή.....	23
2.2 Τι είναι η ομοφοβία;.....	24
2.3 Νομικό-Θεσμικό πλαίσιο (Ο.Η.Ε, Ε.Ε, Ελλάδα)	
2.3.1 Προοίμιο του Νομοθετικού Πλαισίου.....	27
2.3.2 Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο.....	29
2.3.3 Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο.....	30
2.4 Ανακεφαλαίωση.....	32
Κεφάλαιο 3: Αίτια ομοφοβίας	
3.1 Εισαγωγή.....	34
3.2 Κοινωνικό φύλο	
3.2.1 Κατασκευή κοινωνικού φύλου.....	34
3.2.2 Κοινωνική κατηγοριοποίηση-Κοινωνικές αναπαραστάσεις.....	37
3.3 Περί ανδροκρατίας.....	40
3.4 Τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση τους για τα φύλα μέσω της οικογένειας και του σχολείου.....	44
3.5 Η συμβολή της Εκκλησίας.....	48
3.6 Η επιρροή των Μ.Μ.Ε και του κινηματογράφου.....	50

3.7 Ανακεφαλαίωση.....	52
Κεφάλαιο 4. Οι συνέπειες της ομοφοβίας	
3.1 Εισαγωγή.....	54
3.2 Συνέπειες στην εργασία.....	55
3.3 Διανεμητική δικαιοσύνη.....	57
3.4 Κοινωνικά δικαιώματα και ισότητα.....	60
3.5 Ομογονεϊκότητα: Κατάρριψη μύθων περί ακαταλληλότητας γονέων και ψυχοκοινωνικού αδιεξόδου των παιδιών.....	65
3.6 Ανακεφαλαίωση	68
Συμπεράσματα.....	70
Παράρτημα 1.....	75
Παράρτημα 2.....	79
Διαγραμματική αποτύπωση στατιστικών 1.....	82
Διαγραμματική αποτύπωση στατιστικών 2.....	84
Βιβλιογραφία.....	88

Εισαγωγή

Ο ρόλος της ομοφοβίας είναι βαρύνουσα σημασία, καθώς αποστερεί από τα ομοφυλόφιλα άτομα, την κοινωνική και συναισθηματική τους ευημερία, με προεκτάσεις τόσο στον εργασιακό όσο και στον κοινωνικό στίβο. Οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες υποστηρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και σέβονται τη διαφορετικότητα. Εν τούτοις εξακολουθούν να επικρατούν σε αυτές ομοφοβικές αντιλήψεις.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διαφανούν, αφενός τα αίτια που συμβάλλουν στην ομοφοβική στάση ή και δράση μιας κοινωνίας και αφετέρου οι συνέπειες που μπορούν να έχουν οι συνεπαγόμενες διακρίσεις. Στόχος είναι να καταδειχθούν η κοινωνική κατασκευή και οι κοινωνικές κατηγοριοποιήσεις που μετασχηματίζουν αφηρημένες έννοιες σε συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες, με κίνδυνο ουσιοποίησής τους. Επιπρόσθετα στόχος είναι να προβληθεί η παραβίαση των κοινωνικών δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων και η ελλιπής, ως επακόλουθο, πρόσβασή τους σε ευκαιρίες και πόρους. Οι διακρίσεις διεισδύουν τόσο στον εργασιακό χώρο, όσο και σε διάφορες εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής των ομοφυλόφιλων ατόμων. Ως εκ τούτου επιπλέον στόχος είναι να εξεταστεί κατά πόσον εισπράττουν τα ομοφυλόφιλα άτομα την κοινωνική δικαιοσύνη. Σε τι βαθμό γίνονται κοινωνοί της ελευθερίας και της ισότητας. Ως μία σημαντική πτυχή της ζωής τους που υπεισέρχονται αυτές οι διακρίσεις, εμφανίζεται και η απουσία της νομικής κατοχύρωσης του δικαιώματός τους να γίνονται γονείς. Του δικαιώματός τους να αποκτούν, να ανατρέφουν παιδιά και να λειτουργούν με αυτά σε μία ενιαία και συμπαγή οικογένεια. Στόχος είναι, συνεπώς να αναφερθούν σχετικές έρευνες που επιβεβαιώνουν ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από ομόφυλα ζευγάρια δεν παρουσιάζουν προβλήματα σε σχέση με τα παιδιά από ετερόφυλα. Εμφανίζουν δε, στατιστικά, τις ίδιες προοπτικές ισορροπημένης ανάπτυξης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της εργασίας, είναι η επισκόπηση στη βιβλιογραφία, σε επιστημονικά άρθρα και σε επίσημες ιστοσελίδες. Μέσω των ανωτέρω θα επιχειρηθεί να δοθεί απάντηση σε ζητήματα που έχουν προκύψει, λόγω της αναγνωρισμένης πλέον ανάγκης για ισότητα και ισονομία των

εχόντων διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό. Συγκεκριμένα θα διερευνηθούν τα εξής ερωτήματα: Η ομοφοβία αναπτύσσεται περισσότερο ως μορφή άμυνας για διατήρηση της ανδρικής ταυτότητας ή λόγω ηθικής υπαγόρευσης; Πώς δομείται και κατασκευάζεται η αρνητική κοινωνική άποψη για την ομοφυλοφιλία, μέσω συγκεκριμένων μορφών γνώσης και ερμηνείας; Πόσο σημαντική είναι η συμβολή σε αυτήν την απορριπτική στάση, των θεσμών: της οικογένειας, της Εκπαίδευσης, της Εκκλησίας και των Μ.Μ.Ε; Ποια η συμβολή τους στη διαμόρφωση μίας ανδροκεντρικής κουλτούρας, η οποία εχθρεύεται την ομοφυλοφιλία; Τι συνέπειες έχει η ομοφοβία στην κοινωνική και εργασιακή ζωή των ομοφυλόφιλων ατόμων; Εξασφαλίζονται στα ομοφυλόφιλα άτομα τα κοινωνικά τους δικαιώματα, με όρους ελευθερίας και ισότητας; Εάν περιορίζεται, πόσο επιτρέπει αυτός ο περιορισμός στα ομόφυλα άτομα να γίνονται κοινωνοί της ευημερίας και της ευτυχίας; Ποιοι λόγοι οδηγούν στην απόρριψη της ομογονεϊκότητας; Καλλιεργείται αυτή η απόρριψη από κάποιους μύθους που συντηρούνται; Πόσο συναισθηματικά είναι ισορροπημένοι και αφοσιωμένοι οι ομόφυλοι γονείς; Τι επίδραση έχει η ομογονεϊκότητα στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών;

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται στη σημασία της κοινωνικής και ψυχολογικής ανδρογυνίας. Αναλύεται επίσης η έννοια της σεξουαλικότητας και της ομοφυλοφιλίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται να αποσαφηνιστεί ο ορισμός της ομοφοβίας, καθώς και το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που αφορά το διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό. Θα τεθούν υπόψη οι νόμοι και οι διεθνείς συμβάσεις που υπέγραψε η Ελλάδα για την προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και προστασίας των ομοφυλόφιλων ατόμων από τις διακρίσεις σε βάρος τους. Πολλές από αυτές δεν έχουν ισχύσει, επί της ουσίας, στην πράξη. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται η σημασία της κοινωνικής κατασκευής και των κοινωνικών αναπαραστάσεων των έμφυλων ταυτοτήτων και κατ' επέκταση της ομοφυλοφιλίας, που δρουν καταλυτικά στην ανάπτυξη και διατήρηση των προκαταλήψεων, της βίας και εν τέλει της ομοφοβικής στάσης. Θα γίνει επιπλέον αναφορά στην ανδροκεντρική κουλτούρα, στην επικράτηση των ανδρών στην πολιτική και οικονομική σκηνή, που διαμορφώνεται από θεσμούς όπως η Παιδεία και η Εκκλησία. Είναι σημαντική η συμβολή αυτών των θεσμών στην καλλιέργεια της αποφατικής στάσης έναντι των ομοφυλόφιλων. Επιπρόσθετα θα διαφανεί και η επιρροή των Μ.Μ.Ε και του

κινηματογράφου. Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας διευκρινίζονται οι συνέπειες της ομοφοβικής συμπεριφοράς, καθώς η κοινωνία αντιμετωπίζει την ομοφυλοφιλία ως ασθένεια, ως ελάττωμα και ως ανωμαλία, την κηλιδώνει και την περιθωριοποιεί. Τα ομοφυλόφιλα άτομα, βιώνουν καθημερινά τη διάκριση και την ευθεία παραβίαση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απομόνωσή τους, τη δημιουργία ανισοτήτων και ως εκ τούτου την μειωμένη πρόσβασή τους σε ευκαιρίες και πόρους. Θα καταστεί επίσης σαφές ότι η κοινωνική δικαιοσύνη είναι απαραίτητη συνθήκη για την αντιμετώπιση και την κοινωνική ενσωμάτωση της συγκεκριμένης μειονότητας. Μία κοινωνία οφείλει να εξασφαλίζει την κοινωνική δικαιοσύνη και τις απορρέουσες από αυτήν ισότητα και ελευθερία για όλους τους πολίτες της ανεξαιρέτως. Θα εξεταστεί προσέτι η περίπτωση της ομογονεϊκότητας, ως μία μορφή οικογένειας που εμποδίζουν τη σύσταση και δημιουργία της, οι ομοφοβικές αντιλήψεις, οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.

Κεφάλαιο 1ο

Ομοφυλοφιλία

1.1 Εισαγωγή

Η ανδρογυνία ως συνδυασμός ανδροπρέπειας και θηλυπρέπειας στο ίδιο άτομο από την αρχετυπική της μορφή έως τη σύγχρονη κοινωνική ανδρογυνία, η οποία δεν αναφέρεται βιολογικά σε ερμαφρόδιτα άτομα, έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης αρκετών επιστημών. Ένα πρόσωπο, σύμφωνα με έρευνες που θα αναφερθούν, μπορεί να υιοθετεί και να εκδηλώνει ιδιότητες και συμπεριφορές που αναφέρονται στους άνδρες και τις γυναίκες, χωρίς τους περιορισμούς των έμφυλων διχοτομήσεων. Συνδέοντας την αρχέγονη ανδρογυνία με τη σεξουαλική συμπεριφορά του ανθρώπου στη σημερινή εποχή, γίνεται αντιληπτό ότι στο σύγχρονο άνθρωπο ενυπάρχουν χαρακτηριστικά και από τα δύο φύλα.

Η σεξουαλικότητα καθώς δεν είναι αποσχισμένη από το αρχέτυπο, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ύπαρξής μας και δεν είναι κάτι που επιλέγουμε. Αποτελεί μία ακατάλυτη και εγγενή ανθρώπινη ουσία. Η μετατόπιση της έρευνας από τη σφαίρα της σεξολογίας και των επιστημών της ψυχανάλυσής της, στη σφαίρα των κοινωνικών επιστημών, συνεπάγεται και ένα μετασχηματισμό των ψυχοπαθολογικών αιτιών της σεξουαλικότητας σε αναζήτηση του τρόπου ανάδυσης διαφόρων μορφών σεξουαλικότητας μέσω των κοινωνικο-ιστορικών συνθηκών (Γιαννακόπουλος, 2006:22).

Η ομοφυλοφιλία ως μία έκφραση της ανθρώπινης σεξουαλικής συμπεριφοράς αποτελεί ένα ταμπού, μια ηθική απαγόρευση. Ωστόσο απασχολεί ένα πλήθος επιστημόνων που επιχειρούν να την ορίσουν και να την αναλύσουν ως έννοια. Εν τούτοις ο επιστημονικός ορισμός της είναι δύσκολο να δοθεί. Σε αυτό το κεφάλαιο θα κατατεθεί η προβληματική του ορισμού μέσα από επιστημονικές απόψεις και θα επιχειρηθεί να αποσαφηνιστεί η έννοια της ομοφυλοφιλίας, καθώς και η διαφοροποίηση των εννοιών: βιολογικό φύλο, κοινωνικό φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός.

1.2 Σεξουαλικότητα

1.2.1 Κοινωνική και ψυχολογική προσέγγιση της Ανδρογυνίας

Από την αρχαιοελληνική γραμματεία, τόσο στην Κοσμογονία του Ησίοδου όσο και στο Συμπόσιο του Πλάτωνα, διαπιστώνεται ότι το ανθρώπινο σώμα αρχετυπικά δεν είχε φύλο, ήταν ανδρόγυνο, που και στην εμφάνιση και στο όνομα αποτελούσε συνδυασμό του αρσενικού και του θηλυκού. Στόχος δε, του ανθρώπου ήταν η επαναφορά στην αρχική του ανδρόγυνη κατάσταση, ώστε να καταστεί μακάριος και ευτυχής (Πλάτωνος Συμπόσιον).

Η μελέτη της μυθολογίας, της ορφικής κοσμογονίας και της ερμητικής παράδοσης, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο δημιουργός του ανθρώπου είναι αρσενικοθήλυκος. Ο Φάνης (Φαέθων ή Έρωσ) στην ορφική κοσμογονία είναι ο ανδρόγυνος φωτεινός δημιουργός του κόσμου, όπως εξάλλου δηλώνει και το όνομά του. Στην ερμητική παράδοση, η δημιουργία του ανθρώπου γίνεται, σύμφωνα με τον Ερμή τον Τρισμέγιστο, με την δημιουργία του ανθρώπου–αρχέτυπο, που τον δημιουργεί ο πρωταρχικός Νους κατ' εικόνα του ανδρόγυνου πατέρα¹.

Αρχετυπικά λοιπόν, το ανθρώπινο σώμα αποτελείται από ανδρικές και γυναικείες σωματικότητες (Jung, 1993 σε Τζαμαλούκα, 2011: 26). Η χρήση του όρου «ανδρόγυνος» είναι κατά τον Cioldi (1994), αναφορά στο ασυνείδητο. Ο πυρήνας της κοινωνικής αναπαράστασης της σεξουαλικής ταυτότητας, υπάρχει στο φύλο που επικυριαρχείται πλήρως από το άλλο φύλο, σε επίπεδο μορφολογίας και συμπεριφοράς (Τζαμαλούκα, 2011: 26). Σύμφωνα με την Τζαμαλούκα (2011:26-27), η εθιμογραφία, η μυθολογία και διάφορα τελετουργικά είναι κοινά σε λαούς απομακρυσμένους μεταξύ τους. Αυτό αποδεικνύει ότι σε όλα τα μέρη του πλανήτη ισχύουν καθολικά ψυχικά ζητήματα, που βοηθούν στην κατανόηση του παράγοντα αρχέτυπου.

¹ <http://www.kosmos-zine.gr/index.php/thematikes-enotites/dytiki-esoteriki-paradosi/285-ermitiki-paradosi>.

«Με την έννοια της κοινωνικής ανδρογυνίας εννοείται ένα έμφυλο υποκείμενο, το οποίο συντίθεται από πολλαπλές ρευστές και μη αλληλοαποκλειόμενες έμφυλες ταυτότητες. Το ανδρογυνικό άτομο - το οποίο βιολογικά δεν ταυτίζεται με τον ερμαφροδιτισμό-τοποθετείται πάνω σε δύο ανεξάρτητες και μη αλληλοαποκλειόμενες κοινωνικές διαστάσεις (Θηλυκότητα- Ανδρισμός), οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν λίγο έως πολύ ή και καθόλου»². Η κοινωνικο-ψυχολογική ανδρογυνία έχει απασχολήσει αρκετούς μελετητές, καθώς τα κοινωνικοπολιτισμικά πεδία περιλαμβάνουν πέραν της εκμάθησης συμπεριφορικών εννοιών και τρόπων και την εκμάθηση του ανδρικού και του γυναικείου ρόλου (Bem, σε Τζαμαλούκα, 2011:31). Πλήθος ερευνών που έχουν διεξαχθεί για το συγκεκριμένο θέμα και χρησιμοποίησαν το "Ερωτηματολόγιο των ρόλων των δύο φύλων" (BSRI) που επινόησε η Bem, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι άνδρες και γυναίκες που δεν υιοθετούν τα στερεότυπα του φύλου τους, αλλά περιγράφουν τους εαυτούς τους ως έχοντες ανδρικά και γυναικεία χαρακτηριστικά (ανδρόγυνοι), διαθέτουν μεγαλύτερο αυτοσεβασμό, έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση στην επιλογή σταδιοδρομίας (Wulff,& Steitz, 1999:935-940), είναι πιο δημιουργικοί και λιγότερο αγχώδεις (O'Heron & Orlofsky, 1990: 134-143). Στα ευρήματα αυτά επίσης, οδηγήθηκαν και οι Woodhill & Curtis (2004: 15-28) μελετώντας ένα δείγμα 192 ατόμων αποτελούμενο από 154 γυναίκες και 38 άνδρες. Κατέληξαν στη διαπίστωση ότι τα άτομα που συγκεράζουν ανδρικά και γυναικεία χαρακτηριστικά, ήτοι χαρακτηρίζονται ανδρόγυνα, έχουν πιο ευέλικτες συμπεριφορές αναφορικά με το ρόλο των φύλων και απολαμβάνουν υψηλότερα επίπεδα σωματικής και ψυχικής υγείας.

1.2.2 Έρως και σεξουαλικότητα

Στην ορφική διδασκαλία, στη μεταομηρική μυθολογία και στους τραγικούς ποιητές, κυρίως στον Ευριπίδη, διαφαίνεται η ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται στο θεό Έρωτα. Ο Ευριπίδης διαχωρίζει τη δύναμη του Έρωτα σε δύο μορφές: Σε αυτή που μπορεί να οδηγήσει στην Αρετή και σε εκείνη που οδηγεί στην Αθλιότητα. Με παρόμοιο τρόπο, στο [Συμπόσιο](#) του [Πλάτωνα](#) εντοπίζουμε τον «καλό» Έρωτα και τον

² http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/Φύλο_και_ψυχολογία.

«κακό» Έρωτα³. Ο Πλάτωνας παραθέτει έναν μύθο, μέσω του αττικού κωμικογράφου Αριστοφάνη, όπου περιγράφει τον Έρωτα ως «δαίμων» και πληροφορεί τους παρευρισκόμενους στο συμπόσιο για τη βαθιά διάσταση του έρωτα και τη μοναδική του αξία (Πλάτωνος Συμπόσιο, 2005). Αυτός ο «δαίμων» είναι σύμφωνα με τον Φάρο (2001: 142-150), η πηγή δημιουργίας, η ενέργεια του θεϊκού μέσα στον άνθρωπο, που δεν καταργεί την ελευθερία του, αλλά αντίθετα πραγματώνει το σκοπό της ύπαρξής του και γίνεται «πεδίο αύξησης αυτής της ελευθερίας». Ο Έρωτας επίσης, είναι κατά τον Ησίοδο μία αυτογέννητη και ανδρόγυνη θεότητα που ενώνει και οδηγεί τις άλλες δυνάμεις στη δημιουργία (Ησίοδος, 1993).

Ο Έρωτας και η σεξουαλικότητα είναι άμεσα συνυφασμένοι και οι κοινωνικές επιστήμες καθώς και διάφοροι επιστημονικοί κλάδοι, στη σύγχρονη κοινωνία, αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στο θέμα της σεξουαλικότητας⁴. Η σεξουαλικότητα πρέπει να ληφθεί υπόψη μέσα στην ιστορική της διαδρομή και εξέλιξη. Η Weston, επισημαίνει ότι η σεξουαλικότητα δεν είναι διαχωρισμένη από την ιστορία, ούτε από την «τάξη», τη «φυλή» και την κοινωνική κουλτούρα που τη διαμορφώνουν και την ερμηνεύουν. Ορισμένες μάλιστα ιδρυτικές και ζωτικής σημασίας έννοιες της κοινωνικής επιστήμης, όπως ο καταμερισμός εργασίας και η απασχόληση, η κληρονομιά και οι μεταβιβάσεις πόρων, η κοινωνική διαστρωμάτωση, επέλεξαν τη σεξουαλικότητα και τις έμφυλες ταυτότητες, προκειμένου να ικανοποιήσουν ευρύτερες διαμάχες τους (Weston, 2006:483-526). Ο Rubin, υποστηρίζει ότι οι σύγχρονες συγκρούσεις σχετικά με τον προσδιορισμό των σεξουαλικών αξιών, μπορούν να συγκριθούν με τους θρησκευτικούς διαξιφισμούς των προηγούμενων αιώνων. Έχουν έτσι ένα μεγάλο συμβολικό βάρος, καθώς σε περιόδους μεγάλου

³ 1994edia.org/wiki/Ερωσ.

⁴ Το ζήτημα της σεξουαλικότητας διακρίθηκε σε κεντρικό θέμα συζητήσεων και αντιπαραθέσεων στα πλαίσια του δεύτερου φεμινιστικού κύματος. Την ίδια χρονική περίοδο, περί τα τέλη της δεκαετίας 1960 και αρχές του 1970, οι κοινωνικές επιστήμες εκφράζουν ένα έντονο ενδιαφέρον για την ομοφυλοφιλία, σαν αποτέλεσμα των διεκδικήσεων και των πολιτικών κινητοποιήσεων του ομοφυλόφιλου κινήματος (Κανστά, Β. σε [https:// enthemata.wordpress.com/2010/03/21/ποιος_φοβάται-τη-σεξουαλικότητα/](https://enthemata.wordpress.com/2010/03/21/ποιος_φοβάται-τη-σεξουαλικότητα/)).

κοινωνικού άγχους, η σεξουαλικότητα πρέπει να διαχειρίζεται ως έννοια, με ιδιαίτερη προσοχή και σεβασμό. Ο ίδιος πολιτιστικός ανθρωπολόγος δίδει ύψιστη σημασία στον τομέα της σεξουαλικότητας, καθώς θεωρεί ότι όπως πολλές εκφάνσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς, έτσι και οι θεσμικές νόρμες της σεξουαλικότητας είναι καθορισμένες τοπικά και χρονικά και εμποτισμένες με συγκρούσεις συμφερόντων. Ως εκ τούτου διατυπώνει την άποψη ότι η σεξουαλικότητα είναι πάντα πολιτική. Η πολιτική αυτή, συνεχίζει, είναι οργανωμένη και δομημένη. Ακολουθεί δε, μία ρητορική που παραποιεί την ανθρώπινη σεξουαλικότητα σε όλες τις μορφές της, καθώς επιβραβεύει τους έχοντες «ορθή», ετεροκανονική σεξουαλική συμπεριφορά και επιφέρει «οικονομικές κυρώσεις, οικογενειακές πιέσεις, ερωτικό στίγμα, κοινωνική διάκριση και αρνητική ιδεολογία» σε όσους δεν εμπλέκονται στους πολωμένους κοινωνικά ρόλους (Rubin, 2006:402-471). «Ανάμεσα στην εξουσία και στο σεξ δεν καθιερώνεται ποτέ σχέση, παρά μονάχα με τρόπο αρνητικό: απόρριψη, αποκλεισμός, άρνηση, φραγμός ή ακόμα απόκρυψη ή προσωπείο. Η εξουσία δεν έχει τη δύναμη να κάνει τίποτε στο σεξ και στις ηδονές, εκτός από το να του λέει όχι. Αν φτιάχνει κάτι, είναι απουσίες και κενά. Εξαφανίζει στοιχεία, εισάγει ασυνέχειες, χωρίζει ότι είναι ενωμένο, χαράζει σύνορα» (Foucault)⁵.

Οι έννοιες «ανδρική σεξουαλικότητα», «γυναικεία σεξουαλικότητα», «ετεροφυλοφιλία» και «ομοφυλοφιλία» είναι δυναμικές. Πρέπει λοιπόν να αποδομηθούν και να μελετηθούν σε καθορισμένες κοινωνίες και συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Οι προαναφερόμενες κατηγορίες δεν είναι κολεκτιβιστικές και οφείλουν οι ερευνητές να τις εξετάζουν μέσα από τις κοινωνικές και πολιτισμικές πολυμορφίες (Γιαννακόπουλος, 2001:164).

⁵ Το ζήτημα της σεξουαλικότητας διακρίθηκε σε κεντρικό θέμα συζητήσεων και αντιπαραθέσεων στα πλαίσια του δεύτερου φεμινιστικού κύματος. Την ίδια χρονική περίοδο, περί τα τέλη της δεκαετίας 1960 και αρχές του 1970, οι κοινωνικές επιστήμες εκφράζουν ένα έντονο ενδιαφέρον για την ομοφυλοφιλία, σαν αποτέλεσμα των διεκδικήσεων και των πολιτικών κινητοποιήσεων του ομοφυλόφιλου κινήματος (Κανστά, Β. σε [https:// enthemata.wordpress.com/2010/03/21/ποιος_φοβάται-τη-σεξουαλικότητα/](https://enthemata.wordpress.com/2010/03/21/ποιος_φοβάται-τη-σεξουαλικότητα/)).

1.3 Τι είναι ομοφυλοφιλία;

Στη σύγχρονη δυτική κουλτούρα, αναφέρει ο Connell (2005:161), η σεξουαλικότητα είναι δομημένη πάνω στο φύλο, μεταξύ σχέσεων διαφορετικού φύλου (ετεροσεξουαλικότητα) ή του ίδιου φύλου (ομοσεξουαλικότητα). Έτσι προκύπτει ο διαχωρισμός μεταξύ ατόμων ετεροφυλόφιλων ή ομοφυλόφιλων. Πρόκειται συνεχίζει σαν ένα διαχωρισμό των ανθρώπων στα δύο αυτά είδη.

Αν και η ομοφυλοφιλία έχει αποχαρακτηριστεί ως ασθένεια το 1973 από την Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία, πολλοί εξακολουθούν να την ερμηνεύουν ως τέτοια. Αυτή η ρήξη με τη θεωρία του παρελθόντος έφερε την ερμηνεία της ομοφυλοφιλίας στο προσκήνιο. Πλέον, πλήθος κοινωνικών ερευνών επιχειρούν να μελετήσουν την ομοφυλοφιλία πολύπλευρα και ποικιλότροπα.

Ωστόσο είναι προφανές, ότι για τη μελέτη ενός αντικειμένου είναι σημαντικό να προηγηθεί ο ορισμός του. Πώς μπορεί όμως να ορισθεί η ομοφυλοφιλία; Τούτο το ερώτημα είναι δύσκολο να απαντηθεί. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε ο Kinsey⁶, στην μεταπολεμική Αμερική, οι ομοφυλοφιλικές και ετεροφυλοφιλικές

⁶ Ο Alfred Kinsey και οι συνεργάτες του, ανέπτυξαν την κλίμακα διαβάθμισης ετεροσεξουαλικής και ομοσεξουαλικής εκτίμησης, πιο γνωστή ως «κλίμακα Kinsey». Πρώτα δημοσιεύτηκε στη «Sexual Behavior in the Human Male», (1948). Ο Kinsey και η ομάδα του πήραν συνέντευξη από χιλιάδες ανθρώπους σχετικά με τη σεξουαλική τους ιστορία και αντί να τους κατατάσσουν σε τρεις κατηγορίες (ετεροφυλόφιλους, αμφιφυλόφιλους και ομοφυλόφιλους) χρησιμοποίησαν μία κλίμακα επτά βαθμών. Αυτοί κυμαίνονταν από το 0 έως το 6 με μία πρόσθετη κατηγορία του X. Οι συμμετέχοντες που βρίσκονταν στο 0 είχαν αποκλειστικά ετερόφυλη σεξουαλική συμπεριφορά, ενώ όσοι βρίσκονταν στο 6 είχαν αποκλειστικά

τάσεις συνυπάρχουν στην πλειονότητα των ανθρώπων και οι σχετικές αναλογίες που προκύπτουν, έχουν μεγάλη ποικιλία από την απόλυτη ετεροφυλοφιλική κλίση έως την απόλυτη ομοφυλοφιλική κλίση. Οι ενδιάμεσες βαθμίδες αντιστοιχούν σε μεγαλύτερη ή μικρότερη κλίση προς την ομοφυλοφιλία (Weinrich, 2014:333-340). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Jones & Yarhouse, όταν πρέπει να αποφασίσουμε τι επακριβώς εννοούμε με τον όρο ομοφυλόφιλος, θα πρέπει να συνυπολογίσουμε κάποιον άνδρα που δηλώνει ομοφυλόφιλος, συνευρίσκεται σπάνια σεξουαλικά με άνδρες, αλλά είναι παντρεμένος με γυναίκα; Επιπλέον θα πρέπει να συμπεριλάβουμε στους ομοφυλόφιλους άνδρες ή γυναίκες και αυτούς που έχουν φαντασιώσεις με άνδρες ή γυναίκες αντίστοιχα, αλλά δεν έχουν προχωρήσει στην πράξη; (Jones & Yarhouse 2000, σε Θερόμο, 2016). Εύλογα, σύμφωνα με τους ίδιους, μπορούμε να αναρωτηθούμε, εάν κάποιος που αισθάνθηκε στο παρελθόν μια φευγαλέα ομοφυλόφιλη έλξη, πρέπει να χαρακτηριστεί ή όχι ομοφυλόφιλος. Σε αυτή την περίπτωση τα ποσοστά ομοφυλοφιλίας αυξάνονται θεαματικά (Jones & Yarhouse 2000, σε Θερόμο, 2016:31-32). Στο ίδιο σκεπτικό, οι Crepault και Maroto (σε Τζαμαλούκα, 2011), επέλεξαν ένα μάλλον υποκειμενικό κριτήριο για τον ορισμό της ομοφυλοφιλίας, θεωρώντας ομοφυλόφιλο, αυτόν που έχει σεξουαλική έλξη για άτομα του ίδιου φύλου⁷. Ωστόσο, προβαίνουν σε διαχωρισμό, όσων πέρασαν στην πράξη και είναι εκδηλωμένοι ομοφυλόφιλοι και σε αυτών που αρκούνται σε μια φανταστική

ομοφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό. Όσοι βαθμολογήθηκαν από 1-5 είναι όσοι ανέφεραν ποικίλα επίπεδα έλξης ή σεξουαλικής δραστηριότητας με κάθε φύλο. Οι έρευνες έδειξαν ότι η σεξουαλική συμπεριφορά, οι σκέψεις και τα συναισθήματα προς το ίδιο ή το αντίθετο φύλο δεν ήταν πάντα συνεπείς κατά την πάροδο του χρόνου. Η κλίμακα Kinsey πιστώνεται ως μία από τις πρώτες προσπάθειες να «αναγνωριστεί η ποικιλομορφία και η ρευστότητα της σεξουαλικής συμπεριφοράς του ανθρώπου». Weinrich, J. (2014), «Notes on the Kinsey Scale», vol. 14, Issue 3-4, p: 333-340, Journal of Bisexuality.

⁷ Ο Boswell με τον όρο gay, προσδιορίζει μία μειονότητα, που θεωρεί ότι υπάρχει διαχρονικά. Στο βιβλίο του, Christianity, Social Tolerance and Homosexuality, αποδίδει τον όρο «gay πρόσωπα» στα άτομα που στρέφουν συνειδητά την ερωτική τους προτίμηση σε πρόσωπα του ίδιου φύλου (Boswell, σε Γιαννακόπουλο, 2006:25).

ζωή και είναι ως εκ τούτου φαντασιωτικοί ομοφυλόφιλοι. «Ο όρος ομοφυλόφιλος προσπαθεί να περιγράψει ένα φάσμα ανθρώπων με εντυπωσιακά διαφορετικούς τρόπους ζωής και βαθμούς ωριμότητας. Υπάρχουν τόσοι πολλοί τρόποι να είναι κανείς ομοφυλόφιλος, όσοι και ετεροφυλόφιλος» (Whitehead & Whitehead, σε Θερμό, 2016:33). Επιπρόσθετα εκφράστηκε από τον Offit (1977:18) η άποψη, ότι τόσο οι ομοφυλόφιλοι, όσο και οι ετεροφυλόφιλοι διαμοιράζονται σε όλο το φάσμα των χαρακτήρων και συνάπτουν σχέσεις για τους ίδιους συνειδητούς ή ασυνειδητούς λόγους. Με παρόμοιο σκεπτικό ο Balthazart (2016) μελετώντας το πώς αναπτύσσονται οι άνθρωποι τη σεξουαλική τους προτίμηση και σεξουαλική συμπεριφορά, διαπίστωσε ότι υπάρχουν πολλά μοτίβα έκφρασής της, που δεν περιορίζονται στο ένα ή στο άλλο φύλο⁸.

Σε κάθε περίπτωση η ομοφυλοφιλία δεν αποτελεί θέμα επιλογής, δεν είναι ασθένεια ή διαστροφή, ούτε οφείλεται σε δυσχερές και προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον. Οι όποιες προσπάθειες επανορθωτικής ή διορθωτικής θεραπείας ναυαγούν και προκαλούν ανεπανόρθωτες ζημιές σε ψυχικό επίπεδο, καθώς η ομοφυλοφιλία δεν αλλάζει⁹ (Balthazart, 2013, Αμερικανικός Ιατρικός Σύλλογος, Αμερικανικός Ψυχιατρικός Σύλλογος¹⁰, Αμερικανικός Σύλλογος Ψυχολογίας¹¹,

⁸ Τα ποσοστά της ομοφυλοφιλίας, σύμφωνα με την κλίμακα του Kinsey, ανέρχονται στο 10%. Ο Hungles (σε Θερμό, 2016:29) ωστόσο, επισημαίνει ότι κατόπιν μίας μελέτης περίπου χιλίων άρθρων, το ποσοστό ανέρχεται σε 3-5% για τους άνδρες, στο 2-4% για τις γυναίκες και στο 3% για τους αμφισεξουαλικούς. Στον κατάλογο εν τούτοις της Lorber (1994:59), αναφέρεται ότι στις δυτικές κοινωνίες θα μπορούσαμε να πούμε ότι με βάση τα γεννητικά όργανα υπάρχουν πέντε φύλα, τρεις σεξουαλικοί προσανατολισμοί με βάση την επιλογή, πέντε εκφράσεις-απεικονίσεις φύλου, έξι τύποι σχέσεων βάσει συναισθηματικών δεσμών και δέκα με δεκατέσσερις αυτοπροδιορισμοί. Οι σεξουαλικές πρακτικές είναι ακόμα πιο ποικίλες.

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=m1QAZMhKBbI>.

¹⁰ [file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/position-2000-therapies-change-sexual-orientation%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/position-2000-therapies-change-sexual-orientation%20(3).pdf), APA Official Actions, «Position Statement on Therapies Focused on Attempts to Change Sexual Orientation (Reparative or Conversion Therapies)», 2000.

¹¹ <http://www.apa.org/pi/lgbt/resources/sexual-orientation.aspx>.

Αμερικανική Ακαδημία Παιδιάτρων¹²). Ο Βρετανός ακτιβιστής γκέι δικαιωμάτων Peter Tatchell έχει υποστηρίξει ότι ο όρος ομοφυλόφιλος είναι απλώς μία πολιτισμική έκφραση η οποία αντανακλά το παρόν *status* της ομοφυλοφιλίας μέσα σε μία δεδομένη κοινωνία και ισχυρίζεται ότι οι λέξεις γκέι και ομοφυλόφιλος σε βάθος χρόνου θα φανεί ότι είναι προσωρινές ταυτότητες, τις οποίες οι άνθρωποι δε θα χρειάζονται κάποια στιγμή καθόλου¹³.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι από τις επιστημονικές μελέτες που έχουμε σήμερα στη διάθεσή μας, ο όρος ομοφυλοφιλία είναι περίπλοκο και δύσκολο να οριστεί επακριβώς. Μολαταύτα ένας ορισμός που ενδεχομένως καλύπτει, δίδεται στη Βικιπαίδεια: «Ομοφυλοφιλία (ομο+φύλο+φιλία) είναι η ερωτική έλξη και η σεξουαλική δραστηριότητα μεταξύ δύο ατόμων του ίδιου φύλου (ή και κοινωνικού φύλου). Ως σεξουαλικός προσανατολισμός, η ομοφυλοφιλία είναι το "διαρκές μοτίβο συναισθηματικής, ερωτικής και/ή σεξουαλικής έλξης" προς άτομα του ίδιου φύλου. Επίσης αναφέρεται στην ταυτότητα ενός ατόμου, σχετικά με την έλξη αυτή, και στη συμμετοχή σε κοινότητα ατόμων με την ίδια έλξη».

1.4 Αναδίφηση της σχέσης βιολογικού φύλου, κοινωνικού φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού

Η θεωρητική επινόηση του κοινωνικού φύλου, συνδέεται με την κοινωνιολόγο, Oakley A., (Κογκίδου, Πολίτης, σε Connell, 2006:5-6) η οποία προέβη στη διαφοροποίηση του βιολογικού φύλου από το κοινωνικό. Σύμφωνα με αυτό το διαχωρισμό, το βιολογικό φύλο (*sex*) αναφέρεται στο γενετήσιο φύλο, ενώ το κοινωνικό φύλο (*gender*), αναφέρεται στην κοινωνική κατηγοριοποίηση μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αυτή η οροθεσία μεταξύ βιολογικού και κοινωνικού φύλου προσελκύει το ενδιαφέρον των επιστημονικών κύκλων. Όσο αυξάνεται η ευαισθητοποίηση σε θέματα και προβλήματα που δημιουργούνται λόγω των έμφυλων

¹² American Academy of Pediatrics, 2004, Clinical Report, Guidance for the Clinician in Rendering Pediatric Care, Barbara L. Frankowski, MD, MPH; and the Committee on Adolescence, «Sexual Orientation and Adolescents», p: 1827-1832.

¹³ <https://el.wikipedia.org/wiki/Γκέι>.

ταυτοτήτων, τόσο πιο αναγκαία καθίσταται η διαφοροποίηση των όρων «βιολογικό φύλο» και «κοινωνικό φύλο», καθώς και η εισαγωγή πιο ξεκάθαρων ορισμών τους.

Βιολογικό, είναι το φύλο με το οποίο έχει γεννηθεί κάποιος και «εντοπίζεται, γίνεται αντιληπτό και είναι μετρήσιμο στο επίπεδο του φυσικού σώματος», ενώ το κοινωνικό φύλο αναφέρεται στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά και στην κοινωνική έκφραση και «εντοπίζεται, γίνεται αντιληπτό και είναι μετρήσιμο στο επίπεδο της συμπεριφοράς και της γλώσσας» (Jordan-Young, 2010). Παρομοίως ο John Money, θεωρεί ότι με τον όρο κοινωνικό φύλο «σηματοδοτούνται όλα εκείνα που ένα πρόσωπο λέει ή κάνει για να φανερώσει τον εαυτό του ως άνδρα ή ως γυναίκα» (Money, 1985:71-79). Συνεπώς το κοινωνικό φύλο αντανακλά, στη σημερινή εποχή, μια ψυχολογική έκφραση, μία συμπεριφορά, μία αντίληψη του κοινωνικού συστήματος μέσα στο οποίο εκδηλώνεται¹⁴. Μέχρι πρότινος η κυρίαρχη άποψη ήταν, ότι το βιολογικό φύλο καθόριζε και το κοινωνικό φύλο και ότι υπήρχαν μόνο δυο φύλα και μόνο δυο κοινωνικά φύλα¹⁵.

Πλέον, οι σχετικοί επιστήμονες διατυπώνουν την άποψη ότι δεν υπάρχουν δύο κοινωνικά φυλά. Ο Θερμός, (2016:519) αναφέρει ότι η εστίαση στο φύλο «αντιπροσωπεύει μια από τις σπουδαιότερες εννοιολογικές επινοήσεις του 20ού αιώνα»¹⁶. Ήταν σημαντική η προηγηθείσα συμβολή του John Money, που είχε προβεί

¹⁴ Η Καντσά και ο Παπαταξιάρχης (2010:1-50) αναφέρουν ότι οι τάσεις της φεμινιστικής σκέψης, κατά τη δεκαετία του 1980, που συνδιαλέγονταν με τις θεωρίες του μεταδομισμού και του μαρξισμού, είχαν τεράστια συμβολή στην απομάκρυνση από ουσιακρατικού τύπου ερμηνευτικά σχήματα. Έτσι αναδείχθηκαν οι κοινωνικοπολιτισμικοί παράγοντες στη διαμόρφωση του φύλου και δόθηκε αξία στο θέμα παραγωγής και δημιουργίας των έμφυλων ταυτοτήτων και ιεραρχιών (Καντσά, Β. και Παπαταξιάρχης, Ε., 2010, «Χρήση του Φύλου στις κοινωνικές επιστήμες», σε επιμ.: Καντσά, Β., Μουτάφη, Β., Παπαταξιάρχης, Ε, «Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα», εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

¹⁵ <http://www.10percent.gr/periodiko/teyxos21/414-2008-10-08-20-32-51.html>.

¹⁶ Καταλυτικό ρόλο για την κατεύθυνση ενός ατόμου σε κάποιο κοινωνικό φύλο, παίζει ο τρόπος που αυτό το κοινωνικό φύλο εκφράζει ψυχολογικά το άτομο

στη διάκριση βιολογικού και ψυχολογικού - κοινωνικού φύλου. Η διάκριση και η ασυμμετρία αυτή είχε ως αποτέλεσμα την εισαγωγή της έννοιας περί περιβαλλοντικής κατασκευής του (Θερμός, 2016:519-520). Στο ίδιο μήκος κύματος ο Connell (2006:35-54) διευκρινίζει ότι το κοινωνικό φύλο είναι κοινωνικά δομημένο με συγκεκριμένο τρόπο, ώστε να αφορά τη στάση της κοινωνίας απέναντι στα ανθρώπινα σώματα και τις συνέπειες που έχει αυτή στην προσωπική ζωή των ατόμων, με την προαγωγή των έμφυλων μοντέλων¹⁷. Η έννοια του “κοινωνικού φύλου” περιέχει μια διαδικασία η οποία οδηγεί σε ένα συμπέρασμα, σε ένα αποτέλεσμα. Αναφέρεται, λοιπόν, στα χαρακτηριστικά της φυσιολογίας μας, της συμπεριφοράς και της προσωπικότητας μας, τα οποία κάνουν πρώτα εμάς και μετά τους άλλους να μας κατατάξουν ως ανήκοντες σε κάποιο φύλο. Όπως είπαν οι West & Zimmerman (σε Παπαναστασίου, 2016). το κοινωνικό φύλο είναι κάτι που κάνουν οι άνθρωποι και όχι κάτι με το οποίο γεννιούνται».

Έχει μεγάλη αξία επίσης να αποσαφηνιστεί ότι οι ομοφυλόφιλοι δεν αισθάνονται συνήθως λιγότερο άνδρες ή γυναίκες συγκρινόμενοι με τους ετεροφυλόφιλους άνδρες ή γυναίκες αντίστοιχα (Joel, Tarrasch, Berman, Mukamel, Zive σε Θερμό 2016, σελ:528-530). Σύμφωνα μάλιστα με τον Balthazart (2016), υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις στις οποίες οι ετεροφυλόφιλοι, υιοθετούν μοντέλα συμπεριφοράς που αναλογούν στο αντίθετο κοινωνικό φύλο.

Ο ψυχαναλυτής Stoller, προχωράει στο διαχωρισμό ταυτότητας φύλου από το ρόλο του φύλου και επινοεί τον όρο πυρηνική ταυτότητα φύλου (Stoller σε Θερμό, 2016, σελ: 520). Αυτή η ταυτότητα φύλου, όπως επισημαίνει ο Balthazart, (2016:12- 28), στην περίπτωση της ομοφυλοφιλίας, είναι αναντίστοιχη με το βιολογικό φύλο και σχετίζεται συνήθως με τον σεξουαλικό προσανατολισμό, που ομοίως, δεν αντιστοιχεί στο σωματικό φύλο. Επιπλέον γράφει ότι «ο σεξουαλικός προσανατολισμός,

και όχι πια απαραίτητα η σύνδεση και η ταύτιση του ατόμου με το βιολογικό του φύλο (Θερμός, 2016).

¹⁷ Το κοινωνικό φύλο είναι η κοινωνική και πολιτισμική σημασία που δίδεται στις βιολογικές διαφορές. «Αναφέρεται στο πώς γινόμαστε, μέσα από ποιες διαδικασίες, αρσενικά ή θηλυκά, άντρες ή γυναίκες (Connell, 2006:35-54).

αναφέρεται στο φύλο των ατόμων που ένας άνθρωπος κατευθύνει όχι μόνο τη συμπεριφορά του, αλλά και τις σεξουαλικές φαντασιώσεις του» (Balthazart, 2016:14). Ο σεξουαλικός προσανατολισμός διαπιστώνεται σε ότι αφορά τη σεξουαλική έλξη που αισθάνεται ένα άτομο, ανεξαρτήτως του βιολογικού και του κοινωνικού του φύλου. Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Θερμός (2015), με τον όρο σεξουαλικός προσανατολισμός αναφερόμαστε στο κοινωνικό φύλο προς το οποίο ένα άτομο στρέφει το σεξουαλικό του ενδιαφέρον. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η φυλετική ταυτότητα δεν είναι παράγων καθοριστικός της σεξουαλικής έλξης που θα αισθανθεί ένα άτομο, ούτε φυσικά το αντίθετο (Balthazart, 2016).

1.5 Ανακεφαλαίωση

Η σεξουαλικότητα ως ένα θέμα κοινωνικά επιλήψιμο, ως ένα αντικείμενο ιταμό, θεωρείται ότι δε σχετίζεται με ζητήματα πολιτικής. Ωστόσο μέσα από έρευνες που παρατέθηκαν, διαπιστώθηκε ότι δημιουργεί ταυτότητες, κοινωνικές σχέσεις και αξιακά συστήματα. Η σεξουαλική συμπεριφορά δεν αποτελεί δεδομένη γενετήσια έκφραση που πρέπει να μελετηθεί και να κατανοηθεί μόνο βιολογικά. Η σεξουαλικότητα είναι προϊόν κοινωνικής κατασκευής, έχει πολιτική χρεία και είναι εκμεταλλευτική ως προς αυτούς που θεωρούνται σεξουαλικά κατώτεροι.

Η ομοφυλοφιλία ως μία παράμετρος της πολύμορφης ανθρώπινης σεξουαλικότητας δεν είναι σεξουαλικό παράπτωμα, ούτε αποτελεί επιλογή. Δεν απαιτούνται θεραπευτικές αγωγές προκειμένου το ομοφυλόφιλο άτομο να γίνει φυσιολογικό. Είναι φυσιολογικό και οποιεσδήποτε τέτοιες παρεμβάσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ψυχική του υγεία. Η ομοφυλοφιλία επιπρόσθετα δεν είναι αποσχισμένη από το συναίσθημα και οι δεσμοί που συνάπτονται μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου δεν διαφέρουν από τους αντίστοιχους ετερόφυλους. Τα ομοφυλόφιλα άτομα ερωτεύονται αυθόρμητα και δημιουργούν σχέσεις ουσιαστικές όπως και τα ετεροφυλόφιλα. Μπορεί δε, να αισθάνονται άνδρες ή γυναίκες όσο και αυτά.

Η έννοια του φύλου αποτελεί αναμφισβήτητο στοιχείο των κοινωνικών σχέσεων και είναι πολιτισμικά επηρεασμένη. Στη σύγχρονη εποχή οι κοινωνικές επιστήμες ασχολούνται με το φύλο, όχι ως βιολογικό δεδομένο, αλλά και ως κοινωνικά και

πολιτικά επηρεασμένο. Το βιολογικό φύλο είναι καθορισμένο και δοσμένο γενετήσια, είναι το φύλο που αποδόθηκε στο άτομο κατά τη γέννησή του και αναφέρεται στη βιολογική ταυτότητα του άνδρα και της γυναίκας. Το κοινωνικό φύλο όμως είναι αποτέλεσμα κοινωνικής και πολιτισμικής εκπαίδευσης. Αναφέρεται στις προσδοκίες της κοινωνίας για το ρόλο και τις δραστηριότητες, στα οποία οφείλει να ανταποκρίνεται κάθε άτομο βάσει του βιολογικού του φύλου. Σε αυτές τις προσδοκίες δεν ανταποκρίνονται τα ομοφυλόφιλα άτομα, με αποτέλεσμα την κοινωνική τους απομόνωση.

Η κοινωνική συμπεριφορά του κάθε ανθρώπου είναι εξατομικευμένη και μπορεί να είναι διαφοροποιημένη από την ταυτότητα φύλου που υιοθετεί ένα άτομο και από την ερωτική έλξη που αισθάνεται ή βιώνει. Το ανδρικό και το γυναικείο φύλο δεν συνιστούν φυσικές ταυτότητες, αλλά σμιλεύονται και διαμορφώνονται μέσω ιστορικών, πολιτισμικών και κοινωνικών διεργασιών.

Κεφάλαιο 2ο

Ομοφοβία και Πολιτικές σε Διεθνές και Εθνικό επίπεδο

2.1 Εισαγωγή

Ο όρος ομοφοβία περιγράφει κάθε είδους διακρίσεις και καταπίεση των ατόμων, λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού. Σχετίζεται με ένα σύνολο ιδεολογημάτων και ενεργειών που εναντιώνονται στον ομοφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό. Αποτελεί επίσης μια γενικευμένου τύπου φοβική αντίδραση προς τα ομοφυλόφιλα άτομα. Αυτός ο φόβος, η απόρριψη ή η αποστροφή εναντίον τους συχνά παίρνουν τη μορφή στιγματιστικών συμπεριφορών και έχουν τιμωρητικό χαρακτήρα (UNESCO, 2012:6 & Weeks, 2011). Επιτρέπουν δε, τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα «Δικαιώματα του Ανθρώπου» δεν είναι απλά προνόμια. Είναι δικαιώματα που διασφαλίζουν την ελευθερία, την ισότητα και την αξιοπρέπεια του ατόμου. Η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τονίζει ότι η κοινωνική δικαιοσύνη, η ειρήνη και η ασφάλεια είναι άμεσα συνδεδεμένα με την εξασφάλιση των δικαιωμάτων. Θεωρεί επίσης ότι τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι ισάξια και αλληλένδετα. Στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ διευκρινίζεται ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου και απαγορεύονται οι διακρίσεις, εκτός των άλλων και λόγω γενετήσιου προσανατολισμού¹⁸.

Στην Ελλάδα η νομοθεσία στα θέματα διακρίσεων, είναι ελλιπής και δεν έχουν αποσαφηνιστεί οι υπάρχουσες διατάξεις. Έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες νομοθετικές προσαρμογές προς αναγνώριση κάποιων δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων. Αυτές όμως είναι περιορισμένες, δεν προάγουν τη συλλογικότητα και την αλληλεγγύη, αφήνοντας έτσι τα συγκεκριμένα άτομα εκτεθειμένα και απροστάτευτα στις διακρίσεις, στη βία.

2.2 Τι είναι η ομοφοβία;

Η αποδοχή της διαφορετικότητας είναι βαρύνουσας σημασίας για την εξασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και αξίας. Είναι βασικό στοιχείο και κριτήριο πολιτισμού καθώς και του χαρακτήρα της κοινωνικής πολιτικής που εφαρμόζεται. Η έκφραση ακραίων συμπεριφορών ως στάση απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα, μπορεί να ερμηνευτεί λόγω της εγγενούς τάσεως της ανθρώπινης φύσης, να φοβάται και να αποστρέφεται οτιδήποτε θεωρεί διαφορετικό. Αποδίδεται στην άγνοια ή στο φόβο διατάραξης του κοινωνικού *status quo*.

Είναι εύλογο να τεθεί το ερώτημα τι ακριβώς αισθάνονται τα άτομα που αντιδρούν ομοφοβικά και υιοθετούν αρκετές φορές, ακραίες και βίαιες συμπεριφορές για να εκφράσουν τη δυσαρέσκειά τους στη διαφορετικότητα; Τι ακριβώς κρύβεται πίσω

¹⁸ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, άρθρα 20 & 21, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>, προσπελάστηκε 09/08/2018.

από κάποια άτομα που προβαίνουν σε πράξεις βίας; Προκύπτει επίσης ένα ακόμη σημαντικό ερώτημα. Για ποιο λόγο επιτίθεται κάποιο άτομο σε κάποιον που δεν γνωρίζει καθόλου;

Πλήθος μελετητών τις τελευταίες δεκαετίες επιχειρούν να δώσουν απαντήσεις στα ανωτέρω ερωτήματα. Τα ευρήματα των ερευνών τους δείχνουν ότι οι άνθρωποι που σημειώνουν υψηλή ομοφοβία τείνουν να είναι πιο αυταρχικοί, λιγότερο μορφωμένοι, πιο θρησκόληπτοι και υποστηρίζουν πιο παραδοσιακούς ρόλους φύλων¹⁹. Επιπλέον είναι πιο πιθανό να είναι άνδρες (Herek, 1991, Whitley & Kite, 1995 σε Sherrod & Nard, 1998:26)^{20 21}.

Ο όρος «ομοφοβία» εισήχθη το 1969 από τον George Weinberg. Σύμφωνα με τη μελέτη που πραγματοποίησε, διαπίστωσε ότι ο θυμός και η απέχθεια είναι κεντρικές έννοιες στην ερμηνεία των ομοφοβικών δράσεων. Η ομοφοβία σχετίζεται με το

¹⁹ Πολλές άλλες έρευνες έχουν δείξει ότι οι ομοφοβικές συμπεριφορές συνδέονται άμεσα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, ανασφαλή κοινωνική ταυτότητα καθώς και με καταπιεσμένα ομοερωτικά συναισθήματα. Μόνο άτομα που είναι αμφιλεγόμενα ως προς τη δική τους ταυτότητα αντιλαμβάνονται την ομοφυλοφιλία ως απειλή και αντιδρούν με βία όταν έρχονται αντιμέτωποι με τη διαφορετικότητα η οποία τους προκαλεί μεγάλο ποσοστό άγχους (Simoni & Walters 2001). <https://www.e-psychology.gr/selfhelp/diafora-themata-psychologias/reasons-sexual-disorders/542-to-phenomenon-the-homophobic.amp.html/05/08/2018>.

²⁰ Από αυτές τις μελέτες επίσης συνάγεται ότι οι ομοφοβικές στάσεις εμφανίζονται κυρίως μεταξύ εκείνων που είναι λιγότερο πιθανό να γνωρίσουν ή να έλθουν σε επαφή με ομοφυλόφιλους (Herek, 1984, 1988, Herek & Capitanio, 1996 σε Sherrod & Nard, 1998:26).

²¹ Οι έρευνες έχουν επιπλέον καταδείξει ότι όσοι διατηρούν προσωπικές επαφές με έναν ομοφυλόφιλο ή φίλο, συνάδελφο ή μέλος της οικογένειάς τους συνδέονται με λιγότερο ετεροσεξιστικές συμπεριφορές και έχουν πιο θετικές απόψεις για τα ομοφυλόφιλα άτομα Herek (1991), Simoni (1996) σε Jane M. Simoni & Karina L. Walters (2001), «Heterosexual Identity and Heterosexism, Journal of Homosexuality», 41:1, 157-172.

μίσος και την αποστροφή για τους ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες^{22 23}. Παρατήρησε επίσης ότι τα ομοφοβικά άτομα διακατέχονται από το φόβο επαφής με ομοφυλόφιλους (Weinberg, 1972). Αναφέρει προσέτι ότι ο φόβος για αυτούς, συνδέεται με το φόβο της μόλυνσης, το φόβο μήπως πράγματα για τα οποία αγωνίστηκαν, όπως το σπίτι και η οικογένεια, τεθούν σε κίνδυνο. Πρόκειται για ένα φόβο θρησκευτικό που οδηγεί σε μεγάλη κτηνωδία όπως εξάλλου κάθε φόβος (Herek, 2004: 6-20). Επιβεβαιώνει αυτή την άποψη και ο Haaga (1991:171-174) επισημαίνοντας ότι η ομοφοβία δεν έχει κάποια σχέση με τις άλλες φοβίες, στις οποίες παρατηρείται επίταση του άγχους και του φόβου. Στην ομοφοβία εμπεριέχεται ενδεχομένως ο θυμός και η απέχθεια, ως κύριο συναισθηματικό συστατικό.

Ο ορισμός της ομοφοβίας έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Η ομοφοβία υποδηλώνει μία ατομική παθολογία και ο ευρύτερος όρος «ετεροσεξισμός» αναφέρεται στην άρνηση των δικαιωμάτων και των προνομίων σε κοινωνικό επίπεδο στους ομοφυλόφιλους (Simoni & Walters, 2001:157-172). Ο Ασκητής αναφέρει ότι σύμφωνα με έρευνες έχει αποδειχθεί ότι τα ομοφοβικά άτομα έχουν δυσλειτουργική προσωπικότητα και διαταραγμένη ψυχική υγεία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι όλοι οι

²² Ο Weinberg (1972) χαρακτήρισε την ομοφοβία ως «ο φόβος να βρίσκεται κάποιος σε στενή επαφή με τους ομοφυλόφιλους και στην περίπτωση των ίδιων των ομοφυλοφίλων, την αυτοαποστροφή». Αναφορικά με την αυτοαποστροφή οι Sears και Williams (1997), διακρίνουν και την εσωτερικευμένη ομοφοβία ως συναίσθημα που βιώνουν τα ίδια τα ομοφυλόφιλα άτομα, λόγω των κοινωνικών ετεροκανονικών πλαισίων. Σύμφωνα με τους ίδιους είναι σημαντικό να κατανοηθούν διάφορες μορφές καταπίεσης που τα ομοφυλόφιλα άτομα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν, παρά τις πρόσφατες εξελίξεις (Giuffre, Dellinger, & Williams, 2008 σε Michael P. Dentato, Shelley L. Craig, Michael R. Lloyd, Brian L. Kelly, Caitlyn Wright & Ashley Austin (2016) «Homophobia within schools of social work: the critical need for affirming classroom settings and effective preparation for service with the LGBTQ community», *Social Work Education*, 35:6, 672-692).

²³ Αυτή η ομοφοβική συμπεριφορά, θεωρεί ο Weinberg, ότι οδηγεί τα ομοφυλόφιλα άτομα στην αποχή και απομάκρυνση από τις κοινωνικές δραστηριότητες. Τα χαρακτηρίζει ως πάσχοντα άτομα που υποφέρουν και γίνονται αποδέκτες περιφρόνησης και κακομεταχείρισης (Weinberg, 1983).

ομοφοβικοί είναι ψυχωτικοί²⁴. Περισσότερο σύμφωνα με τον Herek, «μια τέτοια εχθρότητα υπάρχει με τη μορφή κοινής γνώσης που είναι ενσωματωμένη στις πολιτισμικές ιδεολογίες που ορίζουν τη σεξουαλικότητα, οριοθετούν κοινωνικές ομάδες που βασίζονται σε αυτό και εκχωρούν αξία σε αυτές τις ομάδες και τα μέλη τους». Επιπρόσθετα, εκφράζουν αυτά τα άτομα ιδεολογίες που προκύπτουν από την κοινωνική δομή και τις σχέσεις εξουσίας, τις υιοθετούν και μέσω των δράσεων τους, τις εκφράζουν και τις ενισχύουν (Herek, 2004:6-20). Με παρόμοιο σκεπτικό ο Manalansan, βοήθησε σε μια κατανόηση της ομοφοβίας βάσει κοινωνικών δεδομένων και υποστήριξε ότι η «ομοφοβία υπονομεύει τις φυλετικές, ταξικές και άλλες κοινωνικές ιεραρχίες που διατηρούν και υποστηρίζουν προνομιούχες και ηγεμονικές ομάδες». Επομένως κατά τον ίδιο η ομοφοβία είναι ενσωματωμένη στην κυρίαρχη κουλτούρα (Manalansan σε Briceno, 2012:628-632)²⁵.

Ο Herek (1984, 1986, 1987, 1992 σε Herek, 2000:251–266), στρέφει τον ερευνητικό του φακό στη σεξουαλική προκατάληψη που αφορά την αβεβαιότητα και τη στάση απέναντι στην προσωπική σεξουαλικότητα. Αναφέρεται σε μία συγκρότηση του ανδρισμού με την απώθηση της ομοφυλοφιλίας. Ως εκ τούτου θεωρεί ότι λόγω του στιγματισμένου καθεστώτος της ομοφυλοφιλίας, τέτοια άτομα μπορεί να αισθάνονται άγχος με την προοπτική να χαρακτηριστούν ομοφυλόφιλα και έτσι ενδέχεται να εκφράζουν εχθρότητα ή εμφανή επιθετικότητα προς τους ομοφυλόφιλους. Οι άνδρες ιδιαίτερα, είναι πιθανόν να βιώσουν ισχυρές πιέσεις προβαίνοντας σε τέτοιες ενέργειες, ώστε, απορρίπτοντας ομοφυλόφιλους άντρες, να επιβεβαιώσουν και να ισχυροποιήσουν την ετεροφυλοφιλική τους αρρενωπότητα (Herek, 1986 & Kimmel, 1997 σε Herek, 2000:251–266). Η επίδειξη της ετεροφυλοφιλίας του ατόμου και ταυτόχρονα, ο ρόλος του φύλου του ατόμου φαίνεται να ενδιαφέρει πολύ περισσότερο τους άντρες. Από αυτή την άποψη, ο

24

https://www.askitis.gr/psychichealth/view/i_omophobia_einai_psichiki_astheneia.

25

Το κοινωνικό και πολιτισμικό μοντέλο των δυτικών κοινωνιών, επιβάλλουν η θηλυκότητα και η υποταγή στους άνδρες να προβάλλεται προς τα έξω και να είναι επιδιώξεις της ιδεατής ταυτότητας. Όσοι αντιπροσωπεύουν την αποσύνδεση, απειλούν την κοινωνική ασφάλεια και επιβάλλεται «να δεχθούν επίθεση και να καταστραφούν» (Roughton σε Briceno, 2012:628-632).

Kimmel (1997 σε Herek, 2000:251–266,) πρότεινε ότι ο φόβος που υπονοείται από τον όρο ομοφοβία είναι κυρίως ο φόβος των ετεροφυλόφιλων ανδρών να επισημανθούν ως ομοφυλόφιλοι, από τους υπόλοιπους άνδρες. Κατά συνέπεια, προσθέτει ότι «όταν η σεξουαλική προκατάληψη λειτουργεί κυρίως για να καταδείξει (σε άλλους ή στον εαυτό) την ιδιότητα μέλους ενός ατόμου στην ομάδα ετεροφυλόφιλων, ο στόχος είναι να διαφεύσει κανείς ότι είναι ομοφυλόφιλος».

2.3 Νομικό-Θεσμικό Πλαίσιο

2.3.1 Προοίμιο του Νομοθετικού Πλαισίου

Τα ανθρώπινα δικαιώματα γεννήθηκαν και οικοδομήθηκαν μέσα στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Ο τρόπος οργάνωσης της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου απασχόλησε φιλοσόφους, όπως ο Αριστοτέλης, ο Πλάτων, ο Σωκράτης κ.ά.. Μέσα στην ιστορική διαδρομή τα ανθρώπινα δικαιώματα εξελίχθηκαν, ωστόσο δεν υπήρχε μία ομοιογενής περιγραφή τους και ένας καθολικός ορισμός τους. Στη σημερινή εποχή με την ανάδειξη αυτών των θεμελιωδών δικαιωμάτων επιδιώχθηκε ένας γενικός ορισμός. Θεμελιώδη δικαιώματα, όπως διατυπώθηκε από την Pohanka (2009) είναι «[...] η ολότητα αυτών των αξιώσεων ελευθερίας που το άτομο μπορεί να ασκήσει αποκλειστικά και μόνο εξαιτίας της ανθρώπινης φύσης του και πρέπει να κατοχυρώνονται από μια κοινότητα για λόγους ηθικής». Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται αναφορά για τα «φυσικά» και αναμφισβήτητα δικαιώματα, που μία σύγχρονη κοινωνία οφείλει να σέβεται και να προστατεύει. Εγγενής αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η προστασία τους από τις διακρίσεις²⁶.

Οι διακρίσεις που ενδεχομένως υφίσταται ένα άτομο μπορεί να είναι καθημερινές, αποκάλυπτες ή συγκαλυμμένες, τιμωρητικές και συνήθως απευθύνονται σε μειονότητες. Αυτές οι διακρίσεις αποτελούν τροχοπέδη στην κοινωνική ενσωμάτωση των μειονοτήτων και εμποδίζουν την ισότιμη μεταχείρισή τους. Σύμφωνα με το Συνήγορο του πολίτη (2017:10) η διάκριση μπορεί να είναι άμεση, έμμεση ή να έχει τη μορφή της παρενόχλησης. Ως άμεση ορίζεται η διάκριση «όταν ένα πρόσωπο για

²⁶ https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/1630/1/07_chapter_7. Pdf, , προσπελάστηκε 02/08/2018.

λόγους φύλου, φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση». Η έμμεση διάκριση αναφέρεται στην περίπτωση που «μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα [...] σε μειονεκτική θέση. Παρενόχληση υφίσταται, «όταν εκδηλώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά [...] με σκοπό ή αποτέλεσμα την παραβίαση της αξιοπρέπειας του προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος» (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Ιδρυτική αξία της κοινωνικής πολιτικής είναι η κοινωνική δικαιοσύνη και οι απορρέουσες από αυτήν ελευθερία και ισότητα. Η προαγωγή τους εξασφαλίζεται μέσω των κοινωνικών δικαιωμάτων, που η αναζήτηση της έννοιάς τους συνδέεται με ένα πλήθος ζητημάτων, όπως η συμβολή της νομοθεσίας, το αξιακό υπόβαθρο της κοινωνικής πολιτικής και ο έλεγχος για την εξασφάλιση αυτών των δικαιωμάτων (Βενιέρης, 2013:93). Η αξία και η σπουδαιότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι τα κοινωνικά δικαιώματα διαμορφώνονται και τροφοδοτούνται από τον ηθικό κώδικα και τα ιδεολογικά πρότυπα μιας κοινωνίας, αλλά ταυτόχρονα «διαμορφώνουν το περιεχόμενο της κοινωνικής νομοθεσίας και νομιμοποιούν, σε μεγάλο βαθμό, την άσκηση της κρατικής εξουσίας» ((Βενιέρης, 2013:95). Ο σεβασμός των κοινωνικών δικαιωμάτων, των αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων είναι απαραίτητη συνθήκη για την πλήρη ιδιότητα του πολίτη (Marshall, 1950 σε Βενιέρη, 2013:96). Η έννοια της «ιδιότητας του πολίτη», των «κοινωνικών δικαιωμάτων» και της «κοινωνικής συμμετοχής» είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Από τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμοστούν, θα εξαρτηθεί και η κοινωνική ενσωμάτωση ή ο κοινωνικός αποκλεισμός των ατόμων (Βενιέρης, 2013:147). Με παρόμοιο σκεπτικό συνεχίζει, διευκρινίζοντας ότι η επικρατής αντίληψη περί κοινωνικών δικαιωμάτων καθορίζει και την εξασφάλισή τους. Αυτή η αντίληψη εξαρτάται από τις αξίες του κάθε ατόμου, προωθείται μέσω πολιτικών επιλογών και μετασχηματίζεται σε πολιτικές αποφάσεις. Είναι μία αντίληψη που αντικατοπτρίζει το βαθμό στον οποίο θα αποκατασταθεί η ανισότητα, όπου προκύπτει (Rawls, 1972 & Walzer, 1983 σε Βενιέρη, 2015: 197-198). Επισημαίνει επίσης ότι αν και οι αδικίες σημειώνονται σε όλες τις κοινωνίες,

είναι σημαντικό να διευθετούνται και να εξομαλύνονται, αφενός με την εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων, αφετέρου με τη ρύθμιση της ποιότητας αυτών. (Βενιέρης, 2015:198).

2.3.2 Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο

Στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950)²⁷ και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966)²⁸, δίδεται ιδιαίτερη σημασία στο δικαίωμα για ελευθερία, για δίκαιη και χωρίς διακρίσεις ισότιμη μεταχείριση. Παρομοίως, το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα στο άρθρο 2, διασφαλίζει το σεβασμό και όλα τα δικαιώματα της σύμβασης, σε όλους τους ανθρώπους χωρίς διακρίσεις²⁹. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται επίσης, η απόφαση του Συμβουλίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (Συμβούλιο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, 2011)³⁰ στην οποία τεκμηριώνονται, μεταξύ άλλων και παραβιάσεις δικαιωμάτων, εγκλήματα μίσους, περιπτώσεις ποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας καθώς και διάφορες διακρίσεις. Αναφέρονται προσέτι και οι νομικές ενέργειες που διασφαλίζουν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ατόμων, οι οποίες υποστηρίχθηκαν από όλα τα Κράτη-Μέλη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Ένα χρήσιμο εργαλείο για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών των ατόμων είναι και το «Στρατηγικό Πλαίσιο και Σχέδιο Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Δημοκρατία» (2012:3-10) των Κρατών Μελών του Συμβουλίου

²⁷ Άρθρο 14, <https://justiceforgreece.wordpress.com/2013/12/09/ευρωπαϊκή-σύμβαση-δικαιωμάτων-του-αν/>, προσπελάστηκε 07/08/2018.

²⁸ Άρθρο 26, του <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>, προσπελάστηκε 07/08/2018.

²⁹ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>), προσπελάστηκε 07/08/2018.

³⁰

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/RES/32/2, προσπελάστηκε 08/08/2018.

της Ευρώπης³¹. Αναφέρεται στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την καταπολέμηση των διακρίσεων βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Στο σχέδιο τονίζεται επιπλέον η καθολικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο σεβασμός της αξιοπρέπειας των ατόμων, ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Επιπρόσθετα δίδεται έμφαση στη διασφάλιση της ασφάλειας και της προστασίας από τη διακριτική μεταχείριση και προτείνεται η λήψη θετικών μέτρων ώστε να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου στην εκπαίδευση, εξασφαλίζοντας έτσι το συμφέρον του ομοφυλόφιλου παιδιού. Καταλήγει επισημαίνοντας ότι η ειρήνη, η βιώσιμη ανάπτυξη και η ευημερία, βασίζεται στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπώς στα προστάγματα της σημερινής εποχής, όπου παρατηρείται έξαρση των εγκλημάτων μίσους, λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, υιοθέτησαν το 2012 την Οδηγία 2012/29/ΕΕ. Μέσω αυτής θεσπίζονται τα ελάχιστα πρότυπα για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων της εγκληματικότητας, βάσει έκφρασης ή ταυτότητας φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού, καθώς θεωρείται ότι «το έγκλημα, εκτός από παραβίαση των ατομικών δικαιωμάτων των θυμάτων, συνιστά πλήγμα κατά της κοινωνίας»³².

2.3.3 Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο

Στο ελληνικό σύνταγμα η Πολιτεία οφείλει να διασφαλίζει το σεβασμό και την προστασία της αξιοπρέπειας του ατόμου³³ καθώς και την ισότητα ενώπιον του

³¹ Council of the European Union, 2015, p.p 3-10, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11855-2012-INIT/en/pdf>, προσπελάστηκε 08/08/2018.

³² Άρθρο 9, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>, προσπελάστηκε 07/08/2018. Η Οδηγία προϋποθέτει από τα Κράτη Μέλη να παρέχουν πληροφορίες και συμβουλές μέσω υποστηρικτικών υπηρεσιών (άρθρο 21) στα άτομα που έχουν βιώσει διάκριση ή εγκληματικές ενέργειες που είχαν κίνητρο το σεξουαλικό τους προσανατολισμό.

³³ Άρθρο 2, παράγραφος 1, Ελληνικό Σύνταγμα.

νόμου³⁴, την προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας³⁵. Επιπλέον το δικαίωμα δικαστικής προστασίας³⁶ και της ανεμπόδιστης άσκησης ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τόσο σε σχέση με το κράτος, όσο και στις σχέσεις μεταξύ των ατόμων³⁷, αποτελούν εγγύηση προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ο πρώτος εθνικός νόμος για την προστασία ενάντια στις διακρίσεις που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό εγκρίθηκε το 2005³⁸ και αφορούσε μεταξύ άλλων και την ίση μεταχείριση των εργαζομένων, ανεξαρτήτως του θρησκευματος, της εθνικότητας και του σεξουαλικού τους προσανατολισμού. Υπήρξε έγκριση του νόμου και ενσωμάτωσή του στο εθνικό δίκαιο, κατόπιν οδηγιών της ΕΕ για ίση μεταχείριση χωρίς διακρίσεις. Συγκεκριμένα της Οδηγίας για τη φυλετική ισότητα (2000)³⁹ καθώς και για την ισότητα στην απασχόληση (2000)⁴⁰. Ωστόσο το 2016 ο ανωτέρω νόμος, αντικαταστάθηκε από έναν νέο εργατικό νόμο⁴¹. Ο νόμος αυτός αφορούσε τις διακρίσεις βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού και προέβλεπε την προστασία του ατόμου από αυτές. Εν τούτοις και οι δύο νόμοι αναφέρονται στις διακρίσεις που λαμβάνουν χώρα στο εργασιακό περιβάλλον και δεν προεκτείνονται στην κοινωνική

³⁴ Άρθρο 4, παράγραφος 1, Ελληνικό Σύνταγμα.

³⁵ Άρθρο 5, παράγραφος 2, Ελληνικό Σύνταγμα.

³⁶ Άρθρο 20, παράγραφος 1, Ελληνικό Σύνταγμα.

³⁷ Άρθρο 25, παράγραφοι 1 & 2, Ελληνικό Σύνταγμα.

³⁸ Hellenic Republic (2005). Implementation of the principle of equal treatment regardless of racial or ethnic origin, religious or other beliefs, disability, age or sexual orientation. N.3304/2005, προσπελάστηκε 07/08/2018.

³⁹ European Union (2000). Race Equality Directive. No.2000/43/EC, προσπελάστηκε 07/08/2018.

⁴⁰ European Union (2000). Employment Equality Directive. No. 2000/78/EC, προσπελάστηκε 07/08/2018.

⁴¹ Hellenic Republic (2016). Transposition of Directive 43/2000/EC on the application of equal treatment principle irrespective of race and ethnic origin, and transposition of Directive 78/2000/EC on the configuration of the general framework of equal treatment in employment and work. N.4443/2016, προσπελάστηκε 07/08/2018.

ασφάλιση, στην απόκτηση δημόσιων αγαθών και στην ανεμπόδιστη πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε το 2014 την τροποποίηση του νόμου 927/1979, που αναφερόταν σε διακρίσεις μόνο λόγω φυλής, θρησκειώματος και εθνικότητας. Συμπεριέλαβε πλέον και τις διακρίσεις λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού⁴². Επιπλέον η Ελλάδα έχει εφαρμόσει αρκετά περιορισμένα τον Χάρτη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων της ΕΕ (2000)⁴³ και το 2014 με σκοπό την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, εκπόνησε ένα «Σχέδιο Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα»⁴⁴. Στο σχέδιο αποτυπώνεται με πιο σαφή τρόπο η αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Με αναφορές τόσο στις ευρωπαϊκές συμβάσεις και την ευρωπαϊκή νομοθεσία, όσο και στο ελληνικό σύνταγμα, επιχειρείται να ρυθμιστούν ζητήματα διακρίσεων και ρατσισμού, που βασίζονται στο σεξουαλικό προσανατολισμό. Η Ελλάδα επίσης ως χώρα επέκτεινε το Ν. 3719/26-11-2008 που αφορούσε μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί και την κοινωνία και με το Ν.4356/24-12-2015, αναγνώρισε τη δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης και στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια. Ωστόσο δεν καλύπτει την περίπτωση απόκτησης ή υιοθεσίας παιδιών από ομοφυλόφιλους, για τη δημιουργία ομογονεϊκής οικογένειας, σε αντίθεση με άλλες χώρες της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη «Συγκριτική Ανάλυση του Νόμου για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων στην Ευρώπη», διαπίστωσε ότι η Ελλάδα επέλεξε να μην καθορίσει τους λόγους των διακρίσεων στην εφαρμογή της νομοθεσίας της

⁴² Ν.4285/2014, άρθρο 1, παράγραφος 1, ΦΕΚ 191/Α/10-09-2014.

⁴³ 2000/C 364/01) European Union (2000). Charter of fundamental rights. Official Journal of the European Communities. Law no. 2000/C, 364/01 http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf, προσπελάστηκε 07/08/2018.

⁴⁴ Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, 2014, Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εθνικό Σχέδιο Δράσης, http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf, προσπελάστηκε 08/08/2018.

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016:10). Συνεπώς η απουσία εφαρμογής πολιτικών αντιμετώπισης των διακρίσεων βάσει του σεξουαλικού προσανατολισμού, συμβάλλει στην πλημμελή νομική προστασία των ομοφυλόφιλων.

2.4 Ανακεφαλαίωση

Η έκφραση ακραίων ιδεολογημάτων και ο ενστερνισμός βίαιων συμπεριφορών και ενεργειών απέναντι στο μη προσδοκόμενο σεξουαλικό προσανατολισμό, υποδηλώνει μία άκρατη φοβική αντίδραση. Τα ομοφοβικά άτομα είναι συνήθως δεσποτικά και αισθάνονται οργή, μίσος και θυμό. Εκφράζουν δε, τη δυσαρέσκειά τους με αποστροφή και απέχθεια. Η πεποίθησή τους, αφενός ότι κινδυνεύουν να χαρακτηριστούν ομοφυλόφιλοι, αφετέρου ότι διαταράσσεται η κοινωνική δομή, τα οδηγεί στην επίδειξη άκρατης βίας και παρενόχλησης. Αυτά τα συναισθήματα εκπορεύονται, πηγάζουν από τα πολιτισμικά πρότυπα και τις σχέσεις εξουσίας, που τις υιοθετούν και τις εκφράζουν με εχθρικότητα απέναντι σε όσους αισθάνονται ότι τις απειλούν.

Οι ομοφυλόφιλοι αποτελούν πλέον ορατές κοινότητες, που αναγνωρίζονται ολοένα και περισσότερο. Η αποδοχή ή μη της ελευθερίας και της ισότητας, των αναφαίρετων κοινωνικών τους δικαιωμάτων, υποδηλώνει και το βαθμό πολιτισμικής ωρίμανσης μιας κοινωνίας. Διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις και νομοθεσίες επιχειρούν να προστατεύσουν από διακρίσεις και εκφοβισμούς τα άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, ώστε να αντιμετωπίζονται ισότιμα και να διασφαλίζονται τα κοινωνικά τους δικαιώματα. Το να γίνονται «αόρατα» ως στρατηγική επιβίωσης, είναι αναμφίβολα επαχθές, τόσο στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και διεθνώς, βάσει συνθηκών που ορίζουν το σεβασμό και την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα συναισθήματα που συστήνουν και συνθέτουν την ομοφοβία είναι πολύπλοκα και προκύπτουν από κοινωνικά και πολιτισμικά στερεότυπα. Για την αντιμετώπισή της είναι σημαντική η νομοθετική συμβολή που θα αναγνωρίζει τα κοινωνικά δικαιώματα, την ελευθερία και την ισότητα ως τους σπονδυλικούς αρμούς για το χτίσιμο ενός υγιούς κοινωνικού συνόλου. Στην Ελλάδα πραγματοποιούνται

διστακτικά κάποια βήματα προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων, ωστόσο υπάρχουν νομικά κενά που πρέπει να καλυφθούν ώστε να μην προκαλούνται παρερμηνείες, λόγω της αποσπασματικής νομικής εφαρμογής τους. Επιπρόσθετα πρέπει κάποιοι νόμοι να επεκταθούν και να εξασφαλίζουν την ισότιμη και όχι τη διακριτική μεταχείριση των ομοφυλόφιλων ατόμων.

Κεφάλαιο 3ο

Αίτια της ομοφοβίας

3.1 Εισαγωγή

Οι έμφυλες ταυτότητες μετασχηματίζονται και ακολουθούν τις κοινωνικές συμβάσεις και νόρμες. Το κοινωνικό φύλο διαπλάθεται μέσα σε κοινωνικοπολιτισμικά συστήματα και προσαρμόζεται στις εκάστοτε κοινωνικές επιταγές, οι οποίες διαφοροποιούνται χρονικά και πολιτισμικά. Μέσα σε αυτά τα συστήματα δημιουργούνται κοινωνικές αναπαραστάσεις και κατηγοριοποιήσεις, οι οποίες συμβάλλουν στην απομόνωση και στην περιθωριοποίηση όσων δεν ανταποκρίνονται στην κοινωνικά συμβατή εικόνα.

Η διαμόρφωση των αντιλήψεων και των στάσεων για τις έμφυλες ταυτότητες είναι μία μακροχρόνια διεργασία που ξεκινάει από την οικογένεια και την εκπαίδευση. Αυτές οι έμφυλες ταυτότητες σμιλεύονται και διαμορφώνονται μέσα από θρησκευτικές αντιλήψεις, ενισχύονται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και δημιουργούν εικόνες και πεποιθήσεις, οι οποίες αναπαράγονται από τους ανωτέρω θεσμούς, καθιερώνονται και επικρατούν.

3.2 Κοινωνικό φύλο

3.2.1 Κατασκευή κοινωνικού φύλου

Η εκμετάλλευση, η καταπίεση και ο κοινωνικός στιγματισμός γίνεται με βάση το κοινωνικό φύλο. Στηρίζεται στην εικόνα που έχει δημιουργηθεί περί ξεκάθαρων ρόλων, οι οποίοι πρέπει αυστηρά να υιοθετούνται και να εκφράζονται από τα δύο φύλα, το αρσενικό και το θηλυκό. Οποιαδήποτε απόκλιση από αυτό το δίπολο, μπορεί να οδηγήσει σε περιθωριοποίηση και αποκλεισμό. Είναι σημαντικό λοιπόν να απαντηθούν τα ερωτήματα: Το κοινωνικό φύλο και οι έμφυλες ταυτότητες δομούνται και κατασκευάζονται μέσω κοινωνικών επεξεργασιών; Πόσο συμβάλλουν η χρονική περίοδος, ο τόπος, τα συμφέροντα και εν τέλει τα διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά συστήματα στη διαμόρφωση της στάσης της κοινωνίας; Πώς αντιμετωπίζονται οι διαφορετικές μορφές και μοτίβα σεξουαλικής συμπεριφοράς και έκφρασης; Σε αυτά τα ερωτήματα δίδουν μία ικανοποιητική απάντηση οι μεταμοντέρνες θεωρίες, οι οποίες θέτουν υπό αμφισβήτηση τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει το φύλο η ανδρική νοοτροπία (θα γίνει αναφορά στο Κεφάλαιο 3.2.3: Περί ανδροκρατίας) και υποστηρίζουν την ύπαρξη πολλών ατομικών υποκειμενικοτήτων που μεταβάλλονται και κατασκευάζονται κάθε φορά στο Λόγο⁴⁵ (Φρόση, 2005). Η εννοιολόγηση του φύλου μετασχηματίστηκε λόγω της μεταδομιστικής σκέψης, η οποία βασιζόταν στην ανάλυση των Λόγων, των αναπαραστάσεων και της κατασκευής των κοινωνικών κατηγοριών και φύλων (Lee Downs, 2008: 468). Οι μεταδομιστές πρεσβεύουν ότι δεν υπάρχει παραδεδεγμένη αλήθεια και ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτό το φύλο είναι αποτέλεσμα μίας συγκεκριμένης χρονικής και ιστορικής περιόδου (Bryson,

⁴⁵ Ο Λόγος έχει πολλές μορφές και αναλόγως των αξιών που διέπουν τους εκφραστές του, χρησιμοποιείται ως πολιτικό εργαλείο που επηρεάζει άμεσα. Μέσω του Λόγου συγκροτούνται ιδεολογίες και δομούνται σχέσεις εξουσίας. Ο Λόγος συμβάλλει επίσης, στη διαμόρφωση κοινωνικών συνόλων και ταυτοτήτων. «Ο εκφερόμενος Λόγος μπορεί να αποτελέσει είτε επιβραδυνόμενο “όχημα” είτε επιταχυνόμενο για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής μακριά από προκαταλήψεις και ρατσιστικές ιδεολογίες». Ντούνης, Α., <http://socialpolicy.gr/2013/08/εισαγωγή-στην-κριτική-ανάλυση-λόγου.html>, προσπελάστηκε 02/09/2018.

2005: 357-8)⁴⁶. Με παρόμοιο τρόπο η Μπακαλάκη (2010:59), εκφράζει το σκεπτικό της σχετικά με την κατασκευή του κοινωνικού φύλου αναφέροντας, ότι το κοινωνικό φύλο δε σχετίζεται με το μετασχηματισμό της βιολογικής πραγματικότητας, αλλά παραπέμπει σε πολύπλευρες και πολυδιάστατες υποκειμενικότητες, οι οποίες εκλαμβάνονται ως πολιτισμικές και κοινωνικές κατασκευές. Σε αντιστοιχία ο Connell (2005:52-53) θα γράψει ότι το κοινωνικό φύλο «πρέπει να θεωρηθεί ως μια κοινωνική δομή. Δεν αποτελεί έκφραση της βιολογίας, [...] Αποτελεί ένα μοντέλο στις κοινωνικές συμβάσεις και στις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής ή στις πρακτικές που κυβερνούν αυτές τις συμβάσεις». Ωστόσο, κατά την στρουκτουραλιστική θεώρηση⁴⁷ για την ερμηνεία των κοινωνικών φαινομένων, λαμβάνονται υπόψη δομές όπως το φύλο. Στη δε ουσιοκρατική αντίληψη⁴⁸ η σεξουαλική ταυτότητα του ατόμου δεν κατασκευάζεται, είναι χρονικά και

⁴⁶ Ο Bell (1975:352), επισημαίνει εύστοχα ότι «ο μεταμοντερνισμός-μεταδομισμός δεν θέλει να μεταμορφώσει την πραγματικότητα, αλλά να αποσυρθεί από αυτή, να τη διακωμωδήσει με την απομίμηση και την παρωδία».

⁴⁷ Βασικό γνώρισμα του δομισμού ή στρουκτουραλισμού, είναι η έμφαση που δίδει σε καθολικές και αφηρημένες δομές που υποκρύπτονται στα πολιτιστικά και κοινωνικά φαινόμενα. Αυτές οι δομές συμβάλλουν στη ρύθμιση αυτών των φαινομένων και προβαίνουν συστηματικά στον καθορισμό της αλληλεπίδρασής τους. Για το δομισμό, το υποκείμενο διαμορφώνεται και σμιλεύεται μέσω κοινωνικών πρακτικών που επηρεάζονται από την παρασκευαστική δράση των κοινωνικών δυνάμεων. Ωστόσο «οι αντι-επιστήμες στις οποίες ο Foucault (από τους κύριους εκφραστές του δομισμού) είχε ελπίσει ότι θα μας επέτρεπαν να βγούμε από τον μεταφυσικό ανθρωποκεντρικό τρόπο σκέψης, τελικά μας εμπόδισαν να αποδομήσουμε τα δίπολα, στα οποία βασίζεται η δυτική μεταφυσική, και να ανακαλύψουμε εκείνες τις μη αποφασίσιμες έννοιες, με βάση τις οποίες θα κατορθώναμε να φιλοσοφήσουμε με το σφυρί. Ο λόγος δε, είναι ότι ο δομισμός δεν προσπάθησε ποτέ να υποβάλει σε έλεγχο την αξία της αλήθειας» (Διδακτορική διατριβή, Καράλης, Δ. «*Η έννοια της ανθρώπινης φύσης: Βιοπολιτική, φύλο και επιστήμη στη νεωτερικότητα*», Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας).

⁴⁸ Με τον όρο «οντολογία» αναφερόμαστε στο λόγο περί του όντος. Η οντολογία ως φιλοσοφική αναζήτηση μελετάει τις αρχές της ύπαρξης, της ουσίας και της πνευματικής και ηθικής διάστασης του όντος. Αυτή η εξέταση της φύσης του όντος διαχωρίζεται από το φαινόμενο. [Ουσιοκρατία](https://dimocratikoskoinotismos.blogspot.com/2015/06/blog-post_37.html), αποκαλείται η οντολογία όταν επικεντρώνεται, στην ανάδειξη της ουσίας σε σχέση με τα επιμέρους όντα. (https://dimocratikoskoinotismos.blogspot.com/2015/06/blog-post_37.html προσπελάστηκε 14/09/2018).

πολιτισμικά σταθερή. Η προέλευση της είναι βιολογική και κατά συνέπεια προβλέψιμη. Σε αντίθετη κατεύθυνση κινείται η άποψη του Gergen (1985:265-275), ο οποίος διευκρινίζει ότι κατά τον κονστρουκτιβισμό (μετανεωτερική αντίληψη) ομάδες και κοινωνικοί θεσμοί διαμορφώνουν την ταυτότητα φύλου και ως εκ τούτου αυτή παρουσιάζει ποικιλότητα χρονικά και πολιτισμικά. Ο ίδιος τονίζει ότι οι όροι με τους οποίους κατανοείται ο κόσμος είναι κοινωνικά αντικείμενα, προϊόντα ιστορικά τοποθετημένα και ανταλλαγές μεταξύ ανθρώπων. Θεωρεί επίσης ότι η διαδικασία της κατανόησης δεν είναι αυτόματη, αλλά είναι το αποτέλεσμα μιας ενεργούς, συνεταιριστικής επιχείρησης προσώπων σε σχέση. Σε παρόμοιο πλαίσιο κινείται και η άποψη της Αθανασίου (2006), περί κοινωνικής κατασκευής έκφρασης του φύλου. Διαπιστώνει ότι οι έμφυλες αυτές ταυτότητες και συμβάσεις, εξελίσσονται, μεταβάλλονται και προσαρμόζονται στις κοινωνικές επιταγές και έτσι το κοινωνικό φύλο είναι εγγενώς θέμα πολιτικοκοινωνικό.

Η ανδρική κυριαρχία επιβάλλει την κοινωνική κατασκευή της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας, καθώς και την απαρέγκλιτη και καταναγκαστική ετεροφυλοφιλία (Μιχαηλίδου - Χαλκιά, 2005: 14-15, Στρατηγάκη, 2007: 30, Evans, 2004:69). Σύμφωνα με τον ισχυρισμό της Butler (2006: 404) η αιτία αυτού, εντοπίζεται στο γεγονός ότι «το φύλο είναι αυτό που φοράμε, μονίμως, εξαναγκαστικά, καθημερινά και αδιάκοπα, με άγχος και με ευχαρίστηση». Ο Connell (2005:40), επιβεβαιώνει αναφέροντας ότι στην καθημερινή μας ζωή θεωρούμε δεδομένες τις έμφυλες ταυτότητες, το διαχωρισμό των δύο φύλων, αναγνωρίζοντας έτσι ξεκάθαρα ποιος είναι άνδρας και ποια είναι γυναίκα. Αυτό συνεχίζει, έχει προεκτάσεις στην καθημερινότητα, αναφορικά με τις εργασίες που αναλογούν στο κάθε φύλο, βασισμένες πάντα σε αυτήν τη διάκριση. Καταλήγει αναφέροντας ότι οι κοινωνικές δομές έχουν τη δύναμη να αναπαράξουν κοινωνικά και όχι βιολογικά τις έμφυλες ταυτότητες, παρουσιάζοντας τες συχνά ως αμετακίνητες και αμετάβλητες, περιορίζοντας έτσι κάθε εξατομικευμένη δράση.

3.2.2 Κοινωνική Κατηγοριοποίηση-Κοινωνικές αναπαραστάσεις

Είναι σαφές ότι ο έμφυλος ρόλος επηρεάζεται από τις κοινωνικές δομές και οτιδήποτε δεν ακολουθεί το κοινωνικό πρότυπο, παραγκωνίζεται. Τι συμβάλλει όμως

σε αυτό, ποιες συνθήκες το ευνοούν, το τρέφουν και το γιγαντώνουν; Η Τζαμαλούκα (2011:72-73) τονίζει ότι συμβάλλει η κοινωνική κατηγοριοποίηση. Αυτή η κατάταξη ενός ατόμου και η τοποθέτησή του σε μια κατηγορία έχει ως αποτέλεσμα να αποκτηθεί μια εικόνα για την κοινωνική και ηθική υπόστασή του. Με αυτή την έννοια «η κοινωνική κατηγοριοποίηση είναι η υποβόσκουσα διαδικασία της αναπαράστασης, μέσω της οποίας τα άτομα επεξεργάζονται τις σχέσεις ανάμεσα στις ομάδες». Είναι εύλογο λοιπόν να συμπεράνουμε, ότι όταν ένα άτομο κατατάσσει τους ομοφυλόφιλους στην κατηγορία «ανώμαλοι», προσδίδει σε αυτούς, αυτά τα χαρακτηριστικά, βάσει της κοινωνικής αναπαράστασης που έχει και με αυτόν τον τρόπο τους αντιμετωπίζει⁴⁹. Σε αντιστοιχία ο Moscovici επισημαίνει ότι τα μέλη μίας κοινωνικής ομάδας δημιουργούν κοινωνικές αναπαραστάσεις όταν αισθάνονται ότι απειλούνται και ότι το ανοίκειο μπορεί να απλωθεί διαταράσσοντας τις κοινωνικές νόρμες⁵⁰. Κάθε κοινωνική αναπαράσταση, συνεχίζει, είναι αναπόσπαστο κομμάτι του συστήματος των πολιτισμικών κανόνων μιας ομάδας και μεταφέρεται από γενιά σε γενιά. Σύμφωνα με τον Doise (1989), οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι τα δομικά υλικά που χτίζουν τις κοινωνικές γνώσεις για τους εξής λόγους: Διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη συγκρότηση των ανθρώπινων σχέσεων. Αυτές οι σχέσεις διαμορφώνουν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, οι οποίες παράγουν και κάνουν

⁴⁹ Ο Λαμπρίδης επιβεβαιώνει ότι τα άτομα έχουν την τάση να διαθέτουν κοινωνικές αναπαραστάσεις για συνθήκες, ομάδες και πρόσωπα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Αυτό τονίζει έχει ως επακόλουθο την οργάνωση των κοινωνικών τους δεδομένων, μέσω της κατηγοριοποίησης, η οποία έχει διττή σημασία: «Κατηγοριοποιεί οτιδήποτε κοινωνικό και την ίδια στιγμή χρησιμοποιεί τα αποτελέσματα της κατηγοριοποίησης για να κατηγοριοποιήσει και τον εαυτό» (<https://teteleste.wordpress.com/κοινωνική-ταυτοτητα-προκατάληψη/>, προσπελάστηκε 09/06/2018).

⁵⁰ Κατά την άποψη του Moscovici (1988:211-250), «ο βαθμός στον οποίο αφενός τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας προσλαμβάνονται ως απειλή, για την εικόνα του εαυτού και το επίπεδο στο οποίο βιώνεται το άγχος και αφετέρου από τον κίνδυνο διακύβευσης της εικόνας του εαυτού, διαδραματίζει κορυφαίο ρυθμιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του περιεχομένου, της μορφής, της οργάνωσης, της φύσης και της λειτουργίας της κοινωνικής αναπαράστασης».

αντιληπτή μία γνώση πάνω σε αυτές τις σχέσεις με άμεσο αλλά συχνότερα με έμμεσο τρόπο⁵¹. Η Jodelet (1991, σ. 5-11), ορίζει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις ως τρόπους «πρακτικής σκέψης προσανατολισμένης προς [...] την κατανόηση και τη διαχείριση του κοινωνικού περιβάλλοντος [...].Σαν τέτοιες παρουσιάζουν ειδικά χαρακτηριστικά αναφορικά με την οργάνωση των περιεχομένων, τις διανοητικές επεξεργασίες και τη λογική. Ο κοινωνικός προσδιορισμός των περιεχομένων ή των διαδικασιών αναπαράστασης σημαίνει την αναφορά στις συνθήκες και στα πλαίσια μέσα στα οποία αναδύονται οι αναπαραστάσεις, στις επικοινωνίες, διαμέσου των οποίων κυκλοφορούν, στις λειτουργίες που επιτελούν κατά την αλληλεπίδρασή τους με τον κόσμο και τους άλλους». Σε αυτό το πλαίσιο οι Παπαστάμου και Μαντόγλου (1995:14) θα συμπληρώσουν γράφοντας ότι ο ρόλος των κοινωνικών αναπαραστάσεων είναι σημαντικός, διότι συνενώνουν τη σχέση του ατόμου με την κοινωνία καθώς και τις εσωτερικές διεργασίες και σκέψεις με τις κοινωνικές σχέσεις και αυτές που σημειώνονται στο εξωτερικό κοινωνικό περιβάλλον. Ως εκ τούτου οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, αφενός πηγάζουν από τον εσωτερικό κόσμο του υποκειμένου, αφετέρου αντανακλούν το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο «ανατράφηκαν». Επιπλέον ποικίλουν χρονικά, μετασχηματίζονται και εξελίσσονται, καθώς όπως σημειώνει ο Παπαστάμου (1989:419), «οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, [...] είναι δυναμικές, ευμετάβλητες και κυκλικές μορφές σκέψης που μεταλλάσσονται σχετικά εύκολα και συνδέουν τον αφηρημένο χαρακτήρα των γνώσεων και πεποιθήσεών μας με τη συγκεκριμένη υφή των διατομικών σχέσεων και πρακτικών».

Ο άνθρωπος από τα πρώτα χρόνια παρουσίας του στον πλανήτη λειτουργούσε ομαδικά, προκειμένου να εξασφαλίσει τροφή και να αντιμετωπίσει τους εξωτερικούς κινδύνους. Σήμερα οι άνθρωποι κατά τον Spicker (2004:60),δημιουργούν κοινωνικές ομάδες που «έχουν τρία βασικά στοιχεία: «ταυτότητα [...] ιδιότητα μέλους [...] και σχέσεις μεταξύ των μελών». Επιπρόσθετα ο ίδιος παρατηρεί ότι οι ομάδες δρουν είτε για να ισχυροποιήσουν τους κοινωνικούς τους δεσμούς, είτε για να εξυπηρετήσουν κάποια μέλη της ομάδας, είτε συντονισμένα για την επίτευξη κάποιου σκοπού. Το

⁵¹ <https://aienaristeyein.com/2013/12/08/κοινωνική-ταυτότητα-κοινωνική-αναπ/>,προσπελάστηκε 09/06/2018.

κρίσιμο ερώτημα που προκύπτει είναι πώς αντιδρούν τα άτομα που δε γίνονται αποδεκτά σε μια ομάδα, διότι δεν ανταποκρίνονται στα πρότυπα των κοινωνικών αναπαραστάσεων της ομάδας; Στο δικτυακό τόπο της εγκληματολογίας, αναφέρεται ότι στην περίπτωση αυτή, τα άτομα θα απομακρυνθούν από την ομάδα, την ενδο-ομάδα και θα επιδιώξουν να γίνουν μέλη μιας εξω- ομάδας που θα τους προσδώσει μία θετική κοινωνική ταυτότητα. Τα μέλη σε αυτή την εξω-ομάδα θα είναι όμοια μεταξύ τους, θα υπάρχει ενδο-ομαδική ομοιογένεια, αμοιβαιότητα και υποστήριξη⁵². Υπό αυτήν την έννοια οι Ellemers and al. (2002:161-180) διαπιστώνουν ότι η εικόνα του εαυτού μας, η αντίληψη για τον εαυτό μας, περιλαμβάνει εκτός από τον προσωπικό μας εαυτό και το συλλογικό και επιδιώκουμε φυσικά τη θετική αυτοαντίληψη, τη θετική κοινωνική ταυτότητα. Σημαντικές ομάδες κοινωνιολόγων και ψυχολόγων, θεωρούν ότι η θετική κοινωνική αντίληψη που έχει το άτομο για τον εαυτό του, είναι κομβικής αξίας για τον αυτοσεβασμό του. Με αυτό το σκεπτικό η Χαντζή (2006:238-240), θεωρεί σημαντική τη δημιουργία θετικής κοινωνικής ταυτότητας, διότι αυτή συμβάλλει στη διατήρηση της αυτοεκτίμησης των ατόμων. Με τη θετική κοινωνική ταυτότητα το άτομο αισθάνεται ότι αξίζει. Υπό το πρίσμα αυτό η Χρυσοχόου (2005), θα υποστηρίζει ότι «Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις τροφοδοτούμενες από τις επιστημονικές θεωρήσεις και αντανακλώντας τις κοινωνικές σχέσεις, αποτελούν θεωρίες της κοινής λογικής για τον κοινωνικό κόσμο. Οι σχέσεις εξουσίας αντικειμενικοποιούνται σε συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες και επικεντρώνονται [...] στην ένταξη σε κοινωνικές ομάδες και στις αντιλήψεις για τις κοινωνικές ανισότητες. Η προβληματική της εξωομάδας στοιχειοθετήθηκε με βάση τις φυλετικές διαφορές και αυτή η κατηγορία μπορεί ή υπάρχει παράλληλα με άλλες κατηγορικές διακρίσεις όπως είναι η εθνότητα, η εθνικότητα, η κουλτούρα, η θρησκεία, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ικανότητα, η ηλικία και η κοινωνική τάξη. Το σύστημα ταξινόμησης ενσωματώνεται στις θεωρίες των ανθρώπων για τον κόσμο, ούτως ώστε να μπορέσουμε να προβλέψουμε ποιες κατηγορίες ενδέχεται να γίνουν αντικείμενο προκαταλήψεων και πρακτικών διάκρισης». Καθώς λοιπόν τα ομοφυλόφιλα άτομα απορρίπτονται από την ομάδα, λόγω κοινωνικών ομοφοβικών αναπαραστάσεων της, αναγκάζονται να

⁵²

<http://www.eglimatologia.gr>, προσπελάστηκε 10/06/2018.

δημιουργήσουν μία δική τους ξεχωριστή ομάδα, με τα δικά της κοινά χαρακτηριστικά.

Η διαδικασία της κατηγοριοποίησης, σύμφωνα με τους θεωρητικούς της, έχει ως συνέπεια τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Αυτά έχουν ως στόχο να δημιουργηθεί μεταξύ των ομάδων που είναι κυρίαρχες πολιτισμικά και αυτών που υστερούν, μία διομαδική συμπεριφορά. Εκδηλώνονται δε, όταν τα άτομα κατηγοριοποιούν τον εαυτό τους, καθένα ως μέλος της δικής του πολιτισμικής ομάδας. Η υιοθέτηση και η έκφραση των στερεοτύπων αποτελεί ενδεχομένως ένα μέσο με το οποίο προκύπτει θετική αξιολόγηση της ενδοομάδας και έτσι τα μέλη της αισθάνονται καλύτερα. Οι Haslam et al.(2002), τονίζουν ότι η διαμόρφωση των στερεοτύπων είναι συνεπής στις διαδικασίες της κοινωνικής επιρροής. Τα στερεότυπα αυτά, διευκρινίζουν, αφενός λειτουργούν ως αναπαραστάσεις με τις οποίες συμφωνούν τα άτομα και αφετέρου περικλείουν τη σύμφωνη γνώμη των ατόμων για τη γνώση, η οποία συμβάλλει στη δημιουργία των κοινωνικών ομάδων.

3.3 Περί ανδροκρατίας

Τα τελευταία κυρίως χρόνια, η κοινωνία επανεξετάζει και ενίοτε αναθεωρεί τη στάση της απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα. Πλήθος διεπιστημονικών συνεργασιών και σχετικών συνασπισμών και κινημάτων, έχουν συμβάλει στην κατανόηση της ομοφυλοφιλίας. Η ομοφυλοφιλία δεν αντιμετωπίζεται πλέον σε αρκετές κοινωνίες ως στίγμα, ως διαστροφή και ως ασθένεια. Ωστόσο εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη μερίδα ατόμων που δρουν ομοφοβικά, λοιδορούν και περιθωριοποιούν τα ομοφυλόφιλα μέλη της κοινωνίας μας. Σε αυτό συντελεί, σύμφωνα με τον Θερμό (2017:28) «η ανδροκεντρική μας κουλτούρα, όπου το σημείο παρατήρησης του κόσμου είναι συνήθως ανδρικό». Η δε πατριαρχική δομή της κοινωνίας, θεωρεί η Τζαμαλούκα, (2011:22) ταυτίζει την αρρενωπότητα με την ετεροφυλοφιλία και η ομοφοβία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ετεροφυλοφιλική αρρενωπότητα. Με βάση επίσης το Θερμό (2017:65), ομοφοβικά λειτουργούν άτομα, που έχουν ανδροκρατικές αντιλήψεις, οι απόψεις τους είναι συνήθως εθνικιστικές, ακροδεξιές και εν ολίγοις ανελαστικές. Τα άτομα αυτά αντιδρούν στην απειλή της εύθραυστης

αντρικής τους ταυτότητας. Κατά κανόνα απεχθάνονται τους αλλοδαπούς και δεν αποδέχονται την ισοτιμία ανδρών και γυναικών.

Είναι εύλογο να τεθούν τα ερωτήματα: Ποιος έχει δύναμη και ποιος εξουσιάζει; Πόσο ισχυρή είναι η παρουσία του ανδρικού φύλου σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής και σε ποιο βαθμό τελικά μπορεί να επηρεάσει και να καλλιεργήσει την ομοφοβική αντίδραση και στάση; Πώς εφαρμόζεται η εξουσία; Τα ομοφυλόφιλα άτομα πόσο μπορούν να επικρατήσουν σε ανδροκρατούμενα περιβάλλοντα; Η ανδροκρατία εμφανίζεται σε πολλούς τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, όπως η πολιτική και η οικονομία.

Στην πολιτική σκηνή, είναι δεδομένη η κυριαρχία των ανδρών, καθώς όπως αναφέρει ο Connell, το 93% των υπουργικών συμβουλίων σε όλες τις χώρες του κόσμου είναι άνδρες (Connell, 2005:36)⁵³. Το ποσοστό αυτό επιβεβαιώνεται και από τα πρακτικά συνάντησης που οργάνωσε το ελληνικό τμήμα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Αριστερών Φεμινιστριών, στα οποία καταγράφεται το γεγονός ότι η εξουσία ασκείται από το αντρικό φύλο, καθώς αυτό διαθέτει τα «προσόντα» να την ασκήσει, τη λογική, τη δύναμη και τη δραστηριότητα (πρακτικά, Ευρωπαϊκού Φόρουμ Αριστερών Φεμινιστριών, 1994: 97).

Κρίνεται σκόπιμο στην παρούσα εργασία να τεθούν αυτές οι απόψεις καθώς συνηγορούν στο ανδροκρατούμενο περιβάλλον που κινούνται τα άτομα και από τις οποίες προκύπτει, πως οτιδήποτε διαφορετικό απειλεί τη διατάραξη της καθεστηκίας τάξης, αποκλείεται και απομονώνεται⁵⁴. Το δίπολο αρσενικό- θηλυκό, αυτός ο

⁵³ Το κράτος αποτελεί τον πυρήνα της συνολικής δομής των έμφυλων σχέσεων εξουσίας και διαθέτει ένα οροθετημένο εσωτερικό έμφυλο καθεστώς στο οποίο υπάρχει σαφής έμφυλος καταμερισμός εργασίας, με τους άνδρες φυσικά να κυριαρχούν και να καταλαμβάνουν επαγγέλματα όπως ο στρατός, οι υπηρεσίες υποδομής και οικονομίας. Τα κέντρα κρατικής εξουσίας κυριαρχούνται από άνδρες και οι σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται από αυτούς (Connell, 2005:151-241).

⁵⁴ «Το φύλο ως κυρίαρχη κοινωνικο-πολιτισμική κατηγορία ιεράρχησης και ταξινόμησης των υποκειμένων διαπερνά όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής δράσης

δυσμοί, κάνει ισχυρή την εμφάνισή του και στον οικονομικό στίβο, καθώς κυριαρχούν και ως εκ τούτου κατέχουν περισσότερους πόρους και πάλι οι άνδρες. Διαπιστώνεται ότι τα πολιτιστικά και κοινωνικά μοντέλα, αποκλείουν ότι ξεφεύγει από το «καθαρό» αντρικό φύλο. Ο Bradley (1996, σε Butler, 1999:134), περιγράφει ως ένα πολύ ανησυχητικό γεγονός για θέματα ισότητας: τις αλλαγές που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τις νέες τεχνολογίες, τη ρύθμιση, την οργάνωση και τη διανομή της εργασίας. Επεξηγώντας επιπλέον τον όρο παγκόσμια οικονομία αναφέρει ότι η εξάπλωση της «βασίζεται στις υπάρχουσες ιεραρχίες της τάξης, του φύλου, της φυλής και της ηλικίας, προωθώντας νέα πρότυπα της κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας». Τα πρότυπα αυτής της ανισότητας και των προοπτικών του φύλου στο χώρο εργασίας, εντάθηκαν και επιδεινώθηκαν με τις νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές (Butler 1999:134). Ως εκ τούτου, πρέπει να τεθεί το ερώτημα εάν στην πραγματικότητα τη σημερινή εποχή έχουν εκλείψει οι ανισότητες που βασίζονται στο φύλο και εάν η ανδρική κυριαρχία έχει περιοριστεί. Μήπως πρόκειται τελικά για εξέλιξη καθεστώτων πρόθυμων να διατηρήσουν την ανδροκρατούμενη κοινωνία; Μήπως πρόκειται για προώθηση καθεστώτων που η διεύρυνση της εποπτείας και της εξουσίας τους, εντοπίζεται και στους εργασιακούς χώρους; Όπως επισημαίνει ο Castell (1996, σε Probert, 1999:98-117) οι ανισότητες δεν προέρχονται από την αυξημένη πόλωση της ίδιας της επαγγελματικής δομής, αλλά από τις «εξαιρέσεις και τις διακρίσεις που γίνονται μέσα και γύρω από το εργατικό δυναμικό». Προέρχονται από αποκλεισμούς που εστιάζουν στα χαρακτηριστικά φύλου του εργατικού δυναμικού. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η άποψη της Τζαμαλούκα(2005:76), η οποία παρατηρεί ότι η ομοφυλοφιλία εκφράζεται δύσκολα και δεν ευνοείται σε αυστηρά ιεραρχικά επαγγελματικά περιβάλλοντα, όπως αυτά των επιχειρήσεων, τα οποία απαιτούν ισχύ και αρρενωπότητα. Έτσι καθίσταται σχεδόν ανέφικτη η επαγγελματική επένδυση και έκφραση των ομοφυλόφιλων ατόμων σε ένα οικονομικό κεφάλαιο.⁵⁵ Υπό αυτήν την

και πρακτικής [...] και μπορεί να αποδειχθεί ως καταπιεστικό και ανασχετικό για την ολοκλήρωση της ανθρώπινης προσωπικότητας» (Κογκίδου, Δ. & Πολίτης, Φ.» Προλογικό σημείωμα» σε Connell, 2005:2-24).

⁵⁵ Κάθε ασθένεια και υστερία, κάθε έλλειψη λογικής και εγκράτειας, σχετίζονται με τη γυναίκα, σημείωνε η Κατσίγρα το 1932. Πρότεινε μάλιστα και

έννοια η Butler (2000:325), περιγράφοντας την ανδρική κυριαρχία στην πολιτική και την οικονομία, τονίζει ότι η σημασία και η αξία της νέας εποχής, των λεγόμενων «νέων» χρόνων, είναι κεντρική στον ΟΟΣΑ⁵⁶ και «πηγάει από τις παγκόσμιες βιομηχανικές δυνάμεις. Ενισχύεται επίσης από τις ελίτ που αποτελούν την παγκόσμια πολιτική κοινότητα». Σε αντιστοιχία ο Brine (1999, σε Blackmore, 2000:19), διευκρινίζει ότι οι παγκόσμιες αγορές στηρίζονται στην ανισότητα των φύλων. Ο Connell (2005:52) προσέτι, διαπιστώνει ότι «ο πλούτος που παράγεται διανέμεται με εξόχως έμφυλους τρόπους» και συμπληρώνει ότι οι έμφυλες συμβάσεις είναι πηγές αδικίας, προβλημάτων και ανισότητας^{57 58}. Παρόλο που οι άνδρες επωφελούνται από

αφαίρεση ωοθηκών, προκειμένου η γυναίκα να «ανδρικοποιείται» και με αυτόν τον τρόπο θα αποκτούσε τις προαναφερόμενες «ανδρικές» αρετές. (Κατσίγρα, σε Τζανάκη, 2016:176).

⁵⁶ Αποστολή του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) είναι να προωθήσει πολιτικές που θα βελτιώσουν την οικονομική και κοινωνική ευημερία των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο. Ο ΟΟΣΑ παρέχει ένα φόρουμ στο οποίο οι κυβερνήσεις μπορούν να συνεργαστούν για να μοιραστούν εμπειρίες και να αναζητήσουν λύσεις σε κοινά προβλήματα. Η συνεργασία του με κυβερνήσεις οδηγεί στην κατανόηση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αλλαγών. Μετράει, επίσης την παραγωγικότητα και τις παγκόσμιες ροές εμπορίου και επενδύσεων. Αναλύει και συγκρίνει ώστε να προβλέψει επιτυχώς τις μελλοντικές τάσεις. Θέτει επιπλέον διεθνή πρότυπα σε ένα ευρύ φάσμα όπως: τη γεωργία τη φορολογία, την ασφάλεια των χημικών ουσιών. Εξετάζει επιπρόσθετα τα θέματα που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινή ζωή του καθενός. Συγκρίνουν με ποιον τρόπο τα σχολικά συστήματα των διαφορετικών χωρών προετοιμάζουν τους νέους για τη σύγχρονη ζωή και πώς τα συνταξιοδοτικά συστήματα των διαφορετικών χωρών θα φροντίσουν τους πολίτες τους σε μεγάλη ηλικία. Με βάση τα γεγονότα και την πραγματική εμπειρία, συνιστούν πολιτικές που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων (<http://www.oecd.org/>, προσπελάστηκε 14/09/2018).

⁵⁷ Σύμφωνα με τον Connell (2005:39-47), διαμορφώνεται στους χώρους της πολιτικής, της οικονομίας και της μαζικής κουλτούρας ένα μοτίβο που ονομάζει «έμφυλη τάξη» ή έμφυλες συμβάσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Αυτές οι συμβάσεις είναι τόσο οικείες και τόσο κοινές που μπορεί να φαίνεται ότι αποτελούν μέρος της τάξης της φύσης και καταλήγει ότι υπάρχει η λανθασμένη πεποίθηση πως η διάκριση των φύλων είναι κάτι «φυσικό».

⁵⁸ Οι έμφυλες κατηγορίες δημιουργούν και συντηρούν ανισότητες στο εισόδημα και την πολιτική εξουσία. Το μεγαλύτερο μέρος του πλούτου ανήκει στους άνδρες, οι οποίοι κυριαρχούν στους χώρους της επιστήμης, της τεχνολογίας και διοικούν τα

αυτή την ανισότητα, εντούτοις κάποιοι που δεν ανταποκρίνονται στον κυρίαρχο ορισμό του ανδρισμού, όπως οι ομοφυλόφιλοι, οι θηλυπρεπείς και οι πιο αδύναμοι χαρακτήρες, περιθωριοποιούνται, αποτελούν στόχο βίας και δέχονται λεκτικές απειλές και προσβολές (Connell, 2005:46). Όπως χαρακτηριστικά διαπιστώνει ο Rawls (1971 σε Butler 1998:91), «μια προϋπόθεση για την ισότητα είναι ένα υπόβαθρο μιας δίκαιης βασικής δομής, συμπεριλαμβανομένου ενός δίκαιου πολιτικού συντάγματος και μιας δίκαιης διευθέτησης των οικονομικών και κοινωνικών θεσμών».

3.4 Τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση τους για τα φύλα μέσω της οικογένειας και του σχολείου

Η ανδροκρατική αντίληψη έχει αφετηρία την οικογένεια και το σχολείο, τα οποία είναι φυσικά ενταγμένα στο επικρατούν κοινωνικό και πολιτιστικό σύστημα. Η επίδραση της οικογένειας και της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων είναι αναμφισβήτητη. Μέσω αυτών των θεσμών τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση τους για τα φύλα και εδραιώνουν τις έμφυλες συμπεριφορές.

Η Butler (1990a: 33), τονίζει ότι η προσπάθεια να κατατάξουμε ένα υποκείμενο ως άνδρα ή γυναίκα, καταλήγει σε αοριστίες. Θεωρεί ότι «το φύλο είναι η τυποποιημένη επανάληψη από το σώμα, μιας ομάδας επαναλαμβανόμενων ενεργειών που γίνονται μέσα σε ένα εντόνως άκαμπτο ρυθμιστικό πλαίσιο, και οι οποίες, με τον καιρό παγιώνονται για να προξενήσουν την εμφάνιση της ουσίας, μιας φυσικής κατά κάποιο τρόπο ύπαρξης»⁵⁹. Για το λόγο αυτό, ο Marshall (2002: 209) θα επισημάνει ότι το βιολογικό φύλο ενός ατόμου παράγεται και αποσταθεροποιείται ταυτόχρονα, καθώς

περισσότερα ιδρύματα και οργανισμούς. Οι μεταρρυθμίσεις για ίσες ευκαιρίες προσκρούουν συχνά πάνω στην άρνηση των ανδρών να βρεθούν υπό την εξουσία μίας γυναίκας. (Connell, 2005:44-45).

⁵⁹ Η Butler θέτει υπό αμφισβήτηση το βιολογικό φύλο ως διακριτικό των φύλων, καθώς πρεσβεύει την άποψη ότι το βιολογικό φύλο είναι αποτέλεσμα του φαντασιακού κοινωνικού φύλου για τους Λόγους.

επαναλαμβάνονται οι «φυσικές» έμφυλες διαφορές που κάνουν τον ετεροφυλοφιλικό δυαδισμό κατανοητό.

Ο πρώτος θεσμός που οι κοινωνικοί επιστήμονες αναγνώρισαν την έμφυλη φύση του, είναι αυτός της οικογένειας (Osmond & Thorne 1993:605). Οι Levy και Fivush (1993) επισημαίνουν ότι τα παιδιά διαμορφώνουν την άποψη τους για το φύλο μέσα από γεγονότα που σημειώνονται στην καθημερινότητά τους. Δημιουργούν και σεναριογραφούν μοντέλα δράσης κάθε φορά που κατατάσσουν, ανάλογα με το φύλο, τους ανθρώπους. Τα παιδιά αναλαμβάνουν έναν ενεργητικό ρόλο στη δόμηση των κατηγοριών του φύλου τους, ενώ ταυτόχρονα συμμορφώνονται και λειτουργούν συναινετικά στις περιβαλλοντικές υπαγορεύσεις. Σε παρόμοιο μήκος κύματος κινείται και η άποψη της Thorne (1993), η οποία κατόπιν έρευνας που πραγματοποίησε με παιδιά, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτά λειτουργούν στην εκμάθηση του φύλου ως δρώντα υποκείμενα. Παίζουν με την έμφυλη διχοτομία αλλά και εναντίον αυτής. Το φύλο κατέχει μία πολύ σημαντική θέση στον παιδικό τους κόσμο και ασχολούνται μαζί του ενεργά. Τα παιδιά μιμούνται τα οικογενειακά πρότυπα και ακολουθούν τη διαφοροποίηση των έμφυλων μοντέλων, της έμφυλης και σεξουαλικής ιεραρχίας που διδάχθηκαν από την οικογένειά τους. Μία από τις πιο σημαντικές διαδικασίες κατά την ωρίμανση και ανάπτυξη του παιδιού, είναι η διαμόρφωση του φύλου. Η ταυτότητα του φύλου εγκαθίσταται νωρίς στη ζωή του παιδιού, με τη συνειδητοποίηση της διαφοράς των φύλων και την κατάταξη του σε ένα από αυτά. Υπό αυτό το πρίσμα η Κογκίδου (2015:73-74) θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η οικογένεια ενθαρρύνει τα παιδιά στην υιοθέτηση συμπεριφορών που αντιστοιχούν στο φύλο τους. Οι γονείς και το ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον προτρέπουν τα αγόρια να γίνουν «αληθινοί» άνδρες, να διεκδικούν, να κατακτούν και να αποδεικνύουν διαρκώς τον ανδρισμό τους. Αυτή η προτροπή κατανοείται μέσω ενός αναντίρρητου Λόγου περί ετεροκανονικότητας, ο οποίος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το Λόγο περί ομοφοβίας. Συζητήσεις με ομοφοβικό περιεχόμενο και αστεϊσμοί περί ομοφυλοφιλίας, έχουν «παιδαγωγική» δράση και εγκαθιδρύουν στα παιδιά την ομοφοβία, καθώς οτιδήποτε αποκλίνει από τα πρότυπα του ανδρισμού τιμωρείται και είναι απορριπτέο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα αγόρια να συγκροτούν τον ανδρισμό τους μέσω ενός στιγματιστικού συστήματος που αστυνομεύει, με την απειλή της ομοφοβίας, οτιδήποτε θεωρείται μη ανδρικό.

Το σχολείο ως θεσμός διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση, στη δόμηση, στη διαπραγμάτευση και στην αναπαραγωγή των έμφυλων ταυτοτήτων. Όπως χαρακτηριστικά γράφει η Δεληγιάννη-Κουϊμτζή(2007:30), «στο επίκεντρο της έρευνας τίθεται το σχολείο ως χώρος αναπαραγωγής και κατασκευής έμφυλων ταυτοτήτων, οι φορείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας [...], ενώ η προσοχή των μεταμοντέρνων ερευνητών επικεντρώνεται στη μελέτη της ταυτότητας και την αποδόμηση της έννοιας του φύλου ως κοινωνικής κατασκευής». Η επιτέλεση της ανδρικής ταυτότητας προϋποθέτει επιθετικότητα, αντοχή στον πόνο, θάρρος και πυγμή για κατατρόπωση του αντιπάλου. Από αυτή την οπτική, οι Sanchez and al (2009:73-87), διαπιστώνουν ότι τα αγόρια, στα πλαίσια επιβεβαίωσης του ηγεμονικού ανδρισμού, χαρακτηρίζονται από έλλειψη φόβου και αναζητούν παιχνίδια με δράση, περιπέτεια και περισσότερο ανταγωνιστικού χαρακτήρα. Το παιχνίδι, ατομικό ή ομαδικό, εμπεριέχει έναν συμβολισμό. Οτιδήποτε μπορεί να καταστεί αντιληπτό, είτε αντικείμενο, είτε ιδέα, αποτελεί δραματοποιημένο κοινωνικό σενάριο, το οποίο αντανάκλα το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε (Zimmerman, 1987). Την άποψη αυτή υποστηρίζει και ο Connell (2005:38-64) καθώς παρατηρεί ότι τα αγόρια συμμετέχουν σε αθλήματα ανταγωνιστικού ύφους. Επιπλέον, όταν διδάσκονται μέσω του παιχνιδιού στο σχολείο, πώς να γίνουν σκληρά και κυρίαρχα, δεν κάνουν απλώς την έμφυλη διαφορά να συμβαίνει, κάνουν και κάτι περισσότερο. Κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος της σχολικής αυλής, εισβάλλουν στην ομάδα των κοριτσιών, κάνουν συχνότερα την επιθετική κίνηση. Αυτή η ενέργεια και ισχυρή παρουσία τους έχει και συμβολικό χαρακτήρα, καθώς διεκδικούν την εξουσία και αποκαλούν τα πιο αδύναμα αγόρια, «κορίτσια», «αδελφές» κ.λ.π. Με αυτές τις ομοφυλοφιλικές προσβολές εκφράζουν μια εχθρότητα, πριν μάθουν ποια είναι η σεξουαλική της σημασία (Connell, 2005:38-64)⁶⁰. Η Κογκίδου (2015) συμπληρώνει

⁶⁰ Οι διαχωρισμοί των παιχνιδιών με έμφυλα κριτήρια οδηγούν αφενός στον εκφοβισμό των παιδιών που δεν ανταποκρίνονται στις κοινωνικές προδιαγραφές και αφετέρου αποτρέπουν «την αποδοχή της πολλαπλότητας και της πολυμορφίας στο εσωτερικό του κάθε φύλου και τη δυνατότητα της ελεύθερης συγκρότησης της έμφυλης υποκειμενικότητας των παιδιών» (Κογκίδου, Δ., 2015, «Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο: Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά», Εκδόσεις Επίκεντρο).

αναφέροντας ότι τα αγόρια που έχουν «θηλυπρεπή» συμπεριφορά βάσει στερεοτύπων, βρίσκονται στο επίκεντρο χλευασμού, διασυρμού ή και βίας, καθώς προκαλούν στα συνομήλικα αγόρια, το φόβο, την αηδία ή σε μεγαλύτερη ηλικία ένα άγχος διασφάλισης της ανδρικής ετεροσεξουαλικής των ταυτότητας.

Ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι σημαντικός καθώς συντελεί στη δημιουργία και την εξέλιξη των ταυτοτήτων μέσω εκπαιδευτικών πρακτικών.^{61 62} Οι σχολικές ταυτότητες φύλου, βάσει της θεωρίας των «εκπαιδευτικών κωδίκων» (educational codes), που διατύπωσε ο Bernstein (1977), επαναπροσδιορίζονται με τον επανακαθορισμό του ανδρισμού και της θηλυκότητας. Με γνώμονα αυτόν τον επανακαθορισμό αναπτύσσονται οι «κατάλληλες» συμπεριφορές για κάθε φύλο. Η διαδικασία αυτή πραγματώνεται σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα τα οποία θεωρείται ότι προσφέρουν ένα μεγάλο μέρος έμφυλων αναπαραστάσεων⁶³. Η Κογκίδου τονίζει ότι «Η αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικών-μαθητών/τριών και μαθητών/τριών μεταξύ τους, των οργανωσιακών διαδικασιών, των επιδράσεων από την τοπική κοινότητα και την ευρύτερη κουλτούρα, της εκπαιδευτικής πολιτικής και

⁶¹ Οι γυναίκες είναι σχεδόν ανύπαρκτες στα κεφάλαια που εμπεριέχονται στα εγχειρίδια της Ιστορίας των τάξεων του Λυκείου και αναφέρονται στη θεμελίωση και ανάπτυξη της επιστήμης, της τέχνης και γενικά του πολιτισμού στην ιστορική πορεία της ανθρωπότητας. Οι φιλόσοφοι, οι οικονομολόγοι, οι μουσικοί, οι σκηνοθέτες, οι ζωγράφοι, οι λογοτέχνες, Έλληνες και μη, στους οποίους γίνεται αναφορά είναι κυρίως άνδρες. Είναι ισχυρή η παρουσία τους στο ιστορικοπολιτισμικό γίγνεσθαι. Οι γυναίκες προβάλλονται ελάχιστα ως “δρώντα υποκείμενα” ακόμα και σε εποχές που είναι ιστορικά τεκμηριωμένο ότι υπήρξαν,

(https://filologikosoikos.blogspot.com/2011/11/blog-post_06.html,

προσπελάστηκε 28/08/2018).

⁶² Κογκίδου, Δ., 2015, «Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο: Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά», Εκδόσεις Επίκεντρο.

⁶³ Σύμφωνα με τη θεωρία των «εκπαιδευτικών κωδίκων» (educational codes), επιχειρείται η ανάδειξη των αντιθέσεων και των συγκρουσιακών σχέσεων, βάσει φύλου, στη σχολική πραγματικότητα. Η θεωρία των κωδίκων του φύλου του Bernstein διερευνά τους τρόπους με τους οποίους η εκπαίδευση διαμορφώνει τις έμφυλες ταυτότητες των εκπαιδευομένων. Στα πλαίσια της διαδικασίας της απόδοσης φύλου, το σχολείο εισάγει και επαναπροσδιορίζει οικογενειακές ή κοινοτικές αξίες.

των παροχών, παράγουν ποικίλες μορφές ανδρισμών σε κάθε σχολικό χώρο. Η έρευνα έχει καταδείξει ότι η συγκρότηση του ανδρισμού εμφανίζεται ξεκάθαρα μέσω των μοντέλων εξουσίας που βρίσκονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, στις διαδικασίες αξιολόγησης των μαθητών/τριών για την κατάταξη και διοχέτευσή τους, καθώς και στις μορφές διαχείρισης και ελέγχου των μαθητών/τριών». ⁶⁴ Σε παράλληλη σκέψη οι Κανταρτζή και Πιλιόγκου (2007:421-437), υποστηρίζουν ότι η ετεροσεξουαλικότητα έχει ισχυρή παρουσία μέσα στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, στα σχολικά εγχειρίδια και στο παραπρόγραμμα ⁶⁵. Αν και η νομοθεσία αποτρέπει και αποθαρρύνει τις διακρίσεις βάσει φύλου, εν τούτοις αποδεικνύεται από διεξαγωγή ερευνών ότι σημαντικός αριθμός εκπαιδευτικών πρακτικών, ευνοεί περισσότερο τα αγόρια. Αυτό έχει ως συνέπεια να περιορίζονται οι δυνατότητες μάθησης και κατ' επέκταση επιτυχίας των κοριτσιών. Με αυτόν τον τρόπο επαυξάνονται και διευρύνονται τα κοινωνικά στερεότυπα για τα φύλα.

3.5 Η συμβολή της Εκκλησίας

Στο δυτικό κόσμο υπήρξε μια αλλαγή αναφορικά με την αντιμετώπιση των ομοφυλόφιλων ατόμων. Κατά τη μετάβαση από την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα στην περίοδο του Μεσαίωνα, διαφοροποιήθηκε η χριστιανική κοσμοθεωρία. Σε αυτό είχε καταλυτική δράση ο ρόλος της εκκλησίας, της οποίας ο λόγος αρκετές φορές συντήρησε το ανδροκρατούμενο περιβάλλον και καλλιέργησε την απέχθεια και την

⁶⁴ file:///E:/KOINΩNIKO%20ΦΥΛΟ%20ΣΧΟΛΕΙΟ.pdf, προσπελάστηκε 09/06/2018.

⁶⁵ Οι Davies και Meighan (1975:171) περιγράφουν το παραπρόγραμμα ως εξής: Το παραπρόγραμμα αναφέρεται σε εκείνες τις πλευρές μάθησης που είναι ανεπίσημες ή συνέπειες του τρόπου με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί οργανώνουν τη διδασκαλία και τη μάθηση. Σε αντίθεση με το επίσημο πρόγραμμα το παραπρόγραμμα δε σχεδιάζεται και δεν καθορίζεται. Αυτό κάνει την επιρροή του ακόμα πιο δυνατή, καθώς οι δάσκαλοι και οι μαθητές δεν συνειδητοποιούν τα κρυφά μηνύματα που μεταφέρονται μέσω της καθημερινής ζωής του σχολείου. Το παραπρόγραμμα οφείλει τη δύναμή του ακριβώς στο ότι είναι έμμεσο υπονοούμενο και επομένως ασύνειδο. Είναι περισσότερο ανθεκτικό στην αλλαγή από το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα και επηρεάζει περισσότερο τη διαμόρφωση στάσεων στους μαθητές. Η επίδραση του παραπρογράμματος είναι περισσότερο δραστική πολλές φορές από το επίσημο και η ισχύς του είναι δυνατό να ανατρέψει ή και να υπονομεύει το επίσημο πρόγραμμα (Γκότοβος, Μαυρογιώργος & Παπακωνσταντίνου, 1983).

αποστροφή στην ομοφυλοφιλία. Υπάρχουν διατυπώσεις στην Αγία Γραφή, τα οποία οι εκπρόσωποι της εκκλησίας παρερμήνευσαν, καθώς δεν έλαβαν υπόψη τους το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της εποχής που γράφτηκαν, με αποτέλεσμα να απορρίπτουν και να καταδικάζουν την ομοφυλοφιλία. Είναι απαραίτητο να αναφερθούν κάποια χωρία της Αγίας Γραφής, από τα οποία θα διαφανεί, κατόπιν λανθασμένης ερμηνείας τους, η δαιμονοποίηση της ομοφυλοφιλίας. Σε κάθε χωρίο, για λόγους κατανόησης, θα παρατίθεται η άποψη ειδικών θεολόγων και ερμηνευτών.

Γένεση 19: 1-29. Ο Θεός θα τιμωρήσει τα Σόδομα λόγω του πλήθους των αμαρτιών τους. Οι κάτοικοι επιθυμούν να σοδομίσουν δύο ξένους που φιλοξενούνται στο σπίτι του Λωτ και οι οποίοι είναι άγγελοι, σταλμένοι από το Θεό. Ο Λωτ τους προστατεύει και κατόπιν εντολής του Θεού φεύγει από την πόλη μαζί με την οικογένειά του. Εν συνεχεία τα Σόδομα καίγονται και καταστρέφονται ολοσχερώς από τη φωτιά και το θειάφι (Αγ. Γραφή, Γένεση 19: 1-29). Τα Σόδομα έχουν συνδεθεί με την ομοφυλοφιλία. Ωστόσο κατά τον Θερμό (2016:358), αιτία καταστροφής των Σοδόμων ήταν, σύμφωνα με τη Σοφία Σολομώντος, η έλλειψη φιλοξενίας: « Στους αμαρτωλούς ξέσπασαν τιμωρίες [...] γιατί έδειξαν, μεγαλύτερη αφιλοξενία και από τους Σοδομίτες». Η καταστροφή αποδίδεται επίσης και στην περιφρόνηση των ανθρώπων προς το Θεό: «Επειδή περιφρόνησαν οι άνθρωποι τη Σοφία τιμωρήθηκαν με το να μη γνωρίζουν τα αγαθά της...» (10:8). Επιπλέον ο Ιεζεκιήλ λέει ότι τα Σόδομα αμάρτησαν, επειδή περηφανεύτηκαν ότι είχαν πολλά πλούτη και μεγάλη πολυτέλεια.

Προς Ρωμαίους 1: 21-32. Σε αυτά τα χωρία διαπιστώνουμε ότι καταδικάζεται ευθέως η αρσενοκοιτία. Όμως με καλύτερη μελέτη, διαφοροποιείται η κατά κόσμον αντίληψη και ερμηνεία περί αυστηρής καταδίκης της. Ο Θερμός (2017: 59-63), ψυχίατρος και θεολόγος, αποσαφηνίζει ότι ο απόστολος Παύλος σε αυτή του την επιστολή, δεν περιθωριοποιεί καμιά κοινωνική ομάδα. Αυτό που τον απασχολεί δεν είναι η ομοφυλοφιλία. Είναι η νοοτροπία, η συμπεριφορά και η διαφθορά της εποχής του, που συναντάται κατά τον απόστολο, στους εθνικούς, στους ειδωλολάτρες. Ο Θερμός συνεχίζει εξηγώντας ότι θα πρέπει να εξετάσουμε την Αγία Γραφή μέσα από ιστορικές ζυμώσεις, αποδίδοντας στις καταστάσεις το πραγματικό τους νόημα με τις

επιστημονικές γνώσεις που πλέον διαθέτουμε. Διαφορετικά είμαστε καταδικασμένοι να οδηγηθούμε στην απανθρωπιά και στο αδιέξοδο.

Δυστυχώς, ακόμη και στη σύγχρονη εποχή, συντηρείται το ανδροκρατούμενο περιβάλλον που δρα κατά της ομοφυλοφιλίας και ο λόγος της Εκκλησίας δεν προσαρμόζεται στις κοινωνικές αλλαγές. Ενίοτε δε, είναι διχαστικός και όχι συσπειρωτικός, όπως οι πρόσφατες δηλώσεις του επισκόπου Αμβρόσιου, ο οποίος ενθάρρυνε, από άμβωνος, τους πολίτες να φτύνουν και να αποδοκιμάζουν τους ομοφυλόφιλους, όπου κι αν τους συναντήσουν⁶⁶. Με την ίδια νοοτροπία, ο επίσκοπος Πειραιώς, Σεραφείμ, καταδίκασε τους ομοφυλόφιλους ως «ηθικά απονευρωμένους, με ψυχοπαθολογικές εκτροπές και ψυχασθένειες, με μανία ικανοποίησης της ψυχοπαθολογικής των εκτροπής»⁶⁷.

Ο Cannon (2011:87-113). υποστηρίζει ότι το αληθινό μήνυμα του ευαγγελίου, έχει αλλοιωθεί και παρερμηνευτεί μέσα στους αιώνες. Η Αγία Γραφή έχει χρησιμοποιηθεί με σκοπό να στηρίξει τη δουλεία, την καταπίεση, το διαχωρισμό των ανθρώπων, το ρατσισμό και το σεξισμό. Ο Jordan (1997:173), στο ίδιο πνεύμα διαπιστώνει ότι οι κοινωνικές νόρμες είναι υπεύθυνες για την καταδίκη της ομοφυλοφιλίας και όχι το Ευαγγέλιο

3.6 Η επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και του κινηματογράφου

Τα Μ.Μ.Ε διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση εικόνων, κοινωνικών προτύπων, στην εκμάθηση, υιοθέτηση και διάδοση ρατσιστικών προκαταλήψεων και στερεοτύπων. Ένα χαρακτηριστικό των Μ.Μ.Ε είναι η ικανότητά τους να αναπαράγουν μηνύματα και συμβολικές μορφές. Λόγω της εμπορική διάστασής των Μ.Μ.Ε και της επιδίωξης τους για εμπόρευμα προς πώληση ή αγορά, αυτή η

⁶⁶ <https://www.newsbeast.gr/greece/arthro/3408431/sto-skamni-o-amvrosios-gia-to-ftiste-tous-omofilofilous>, προσπελάστηκε, 08/06/2018.

⁶⁷ <http://www.10percent.gr/epikairoτητα/eidiseis/614--181108.html>, προσπελάστηκε, 08/06/2018.

εμπορευματοποίηση των συμβολικών μορφών είναι μεγάλης σημασίας, διότι τα Μ.Μ.Ε έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στην καθημερινή ζωή του σύγχρονου ανθρώπου (Thompson,1998:59). Επιπρόσθετα διαθέτουν τη δύναμη να ασκήσουν, μέσω συναισθηματικών συμβολισμών, επίδραση στην εξωτερική πολιτική. Έτσι όταν προβάλλουν τις αρνητικές πλευρές ενός λαού, οι άνθρωποι έχουν την πεποίθηση ότι αυτό ισχύει, καθώς αγνοούν τις κοινωνικές συνθήκες του συγκεκριμένου λαού. Αυτό συμβαίνει και στην περίπτωση που τα Μ.Μ.Ε προβάλλουν την αρνητική εικόνα ενός ανθρώπου, όπως ενός ομοφυλόφιλου. Οι άνθρωποι που δεν γνωρίζουν κάποιο ομοφυλόφιλο άτομο θα αποτυπώσουν αυτή την εικόνα και θα ενστερνιστούν αυτή την αντίληψη (Μακ Κομπς and al., 1996:108-109).

Σε μία κοινωνία που δεν είναι ολοκληρωτική και η αυτονομία του ατόμου είναι δεδομένη και έχει αδιαπραγμάτευτη αξία, πραγματοποιείται απόκρυφη καθοδήγηση απόψεων. Τα άτομα προσανατολίζονται μέσα στο πλαίσιο του συστήματος και η βιομηχανία πολιτισμού υιοθετεί τα μέσα του εμπορικού πειθαναγκασμού, προκειμένου να προτείνει σε αυτά τα άτομα την αδήλωτη άποψή της για τον κόσμο. Με αυτόν τον τρόπο δεν τους χορηγεί αυτό που πραγματικά επιθυμούν, αλλά αυτό που πρέπει να επιθυμούν ή αυτό που πρέπει να πιστεύουν ότι επιθυμούν και αναζητούν. Επιδιώκουν επιπλέον να διαμορφώσουν τις προτιμήσεις του κοινού και έτσι αυτό δεν αντιδρά σε ό,τι του προσφέρουν (Εκο, 1994:417).

Η μαζική κουλτούρα είναι παράγωγο κέρδους και εξουσίας. Σύμφωνα με τον Adorno (1984:18-22), μέσω της τηλεόρασης προβάλλονται τόσο η ίδια όσο και τα προϊόντα της, τα οποία περιορίζονται στο να δείχνουν έναν κόσμο που λειτουργεί και ενεργεί βάσει στερεοτύπων, τα οποία αναπαράγονται διαρκώς. Απουσιάζει δε, η προβολή κάθε κοινωνικού και ηθικού ιδεώδους. Η μαζική κουλτούρα, συνεχίζει, εισέβαλε στον προσωπικό χώρο των ατόμων, εκμεταλλευόμενη την ανάγκη τους για ξεκούραση και μέσω του εφησυχασμού, τα αδρανοποίησε με συνέπεια να διαμορφώνει τις προτιμήσεις τους και να ασκεί επιρροή στην αναπαραγωγή αρχών και αξιών. Ωστόσο η Σεραφετινίδου (1987:251-252), επισημαίνει ότι κατά την άποψη ορισμένων κοινωνιολόγων το κοινό δεν είναι άμοιρο ευθυνών, καθώς τα Μ.Μ.Ε παράγουν όσα το κοινωνικό σύνολο επιθυμεί να παρακολουθήσει και να καταναλώσει. Απόρροια αυτού είναι να μην προβάλλεται οτιδήποτε δεν ανήκει στη

σφαίρα ενδιαφερόντων του κοινού και ως εκ τούτου δεν επιφέρει οικονομικά οφέλη στα Μ.Μ.Ε.

Το θέμα της ομοφυλοφιλίας έχει απασχολήσει τόσο τον ελληνικό όσο και τον ξένο κινηματογράφο. Ο Χατζητρύφων (2008:56) επισημαίνει ότι ο ομοφυλόφιλος προβλήθηκε ως αξιογέλαστος χαρακτήρας και ο ρόλος του ήταν πάντα κωμικός. Η παρουσίαση του ως γραφική καρικατούρα, ήταν απαραίτητη για να γίνει αποδεκτός, διαφορετικά θα εισέπραττε την οργή και το μίσος. Ο ομοφυλόφιλος στις κωμωδίες εμφανίζεται είτε ως ένας τύπος χαριτωμένος, είτε ως χαρακτήρας κακεντρεχής που σχολιάζει το κατεστημένο και τους υπόλοιπους (Κυριάκος, 2001:65). Επιπλέον η ενδυμασία του είναι υπερβολική, οι κινήσεις του θηλυπρεπέστατες και τα επαγγέλματα με τα οποία ασχολείται είναι καλλιτεχνικά, όπως μόδιστρος, σκηνοθέτης, κομμωτής κ.λ.π. (Θεοδωρακόπουλος, 1982:31). Ο Κυριάκος (2001:65) χαρακτηρίζει τον κινηματογραφικό ομοφυλόφιλο ως «έναν τύπο εναρμονισμένο με τις συλλογικές παραστάσεις που κυκλοφορούν στην κοινότητα». Ακόμη και στη σημερινή εποχή η εικόνα του ομοφυλόφιλου που επικρατεί στην ελληνική τηλεόραση είναι της «αδελφής», της καρικατούρας δηλ. και του προτύπου που υπήρχε τις προηγούμενες δεκαετίες, στον παλιό ελληνικό κινηματογράφο (Ζήρας, 2004:29).

3.7 Ανακεφαλαίωση

Η αντιμετώπιση από την κοινωνία διαφορετικών μορφών σεξουαλικής συμπεριφοράς και έκφρασης, προσαρμόζεται στην επικρατούσα κοινωνική αντίληψη και κουλτούρα, η οποία χρονικά και πολιτισμικά διαφοροποιείται. Η κοινωνία στη σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από κατακερματισμό και ποικιλομορφία. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις διαφοροποιούνται χρονικά και είναι οι εικόνες που συνοψίζουν ένα σύνολο σημασιών και ερμηνειών που δίδουν τα άτομα στις περιστάσεις, στα κοινωνικά φαινόμενα και σε οικεία γνωστικά σχήματα. Ο τρόπος που ερμηνεύουν οι άνθρωποι τα γεγονότα και προβαίνουν στην κοινωνική κατηγοριοποίηση, δημιουργείται και αναπαράγεται μέσω της κοινωνικής ανταλλαγής που λαμβάνει χώρα μεταξύ των μελών μίας κοινωνικής ομάδας. Η ομάδα αυτή έχει παρόμοια χαρακτηριστικά και επηρεάζεται από κοινές απόψεις για την σημασία αυτών των κατηγοριών.

Για την κοινωνική άνοδο του ατόμου και την αναρρίχσή του σε ανώτατα επίπεδα και κλιμάκια πολιτικής και οικονομικής ιεραρχίας, είναι απαραίτητη συνθήκη η διαρκής απόδειξη ενός «αυθεντικού» ανδρισμού, όπως έχει οριστεί και καθιερωθεί από το κοινωνικό σύστημα μέσα στο οποίο γαλουχείται και διαμορφώνεται. Η επικράτηση στα κέντρα εξουσίας, η παραγωγή και η κατοχή του πλούτου είναι προνόμιο ανδρικό. Τα ανδροκρατούμενα εργασιακά περιβάλλοντα δεν επιτρέπουν την άνοδο και την επιτυχία σε οτιδήποτε δεν έχει την «ανόθευτη ανδρική» δύναμη και ισχύ. Οι αποκλίνουσες, βάσει του κοινωνικού προτύπου και στερεοτύπου, στάσεις κρίνονται καταδικαστέες και απορριπτές.

Η κατάκτηση, η διατήρηση, η διεκδίκηση και η επίδειξη του ανδρισμού και της ετεροσεξουαλικότητας καλλιεργείται και ενθαρρύνεται μέσω των δομών της οικογένειας και της εκπαίδευσης. Το σχολείο θέτει σε πλεονεκτική θέση τα αγόρια και δεσμεύει μαθητές και μαθήτριες σε ένα πλαίσιο, με Λόγους σεξιστικούς και ομοφοβικούς, οι οποίοι αντανakλούν τις απόψεις της κοινωνίας. Αυτό το γεγονός ενέχει σοβαρές πολιτικές συνέπειες καθώς παράγει, συντηρεί, διαδίδει και αναπαράγει την έμφυλη ανισότητα και ασυμμετρία. Η εκμάθηση του φύλου ξεκινάει από την παιδική ηλικία του ανθρώπου, όμως η διαδικασία της διαμόρφωσης και της οικοδόμησης μιας έμφυλης αίσθησης του εαυτού συνεχίζεται σε όλες τις κοινωνικές συμμετοχικές μορφές, όπως είναι ο ελεύθερος χρόνος και το παιχνίδι. Αυτό έχει δυσάρεστες συνέπειες, στη ζωή, στην πρόοδο και την εξέλιξη όσων δε συμβαδίζουν με τη συμβατή ανδρική ή γυναικεία ταυτότητα.

Η επιρροή που ασκείται από το θεσμό της Εκκλησίας είναι σημαντική, καθώς οι παρερμηνεία του Ευαγγελίου και ενίοτε ο καταδικαστικός λόγος της για οτιδήποτε διαφορετικό, επηρεάζει τις συνειδήσεις και προτρέπει στην απόρριψη. Η συμβολή της στην ομοφοβία είναι αναμφισβήτητη, διότι αλλοιώνει το πραγματικό νόημα της Αγίας Γραφής, των αποστολικών κειμένων, του Ευαγγελίου και εν γένει της ίδιας της πίστης και της θρησκείας. Συμπερασματικά, ο ρόλος της Εκκλησίας είναι βαρύνουσας σημασίας, καθώς απευθύνεται σε πλήθος ανθρώπων και δημιουργεί συνειδήσεις. Εξίσου μεγάλης σημασίας είναι και η επιρροή των Μ.Μ.Ε και του κινηματογράφου, καθώς έχουν τη δυνατότητα διείσδυσης στην καθημερινότητα των

ατόμων. Εκπέμπουν μηνύματα που το κοινό τα αποδέχεται και μέσω αυτών ενισχύονται και αναπαράγονται στερεοτυπικές αντιλήψεις. Εν ολίγοις είναι σημαντική η επιρροή των Μ.Μ.Ε και του κινηματογράφου, καθώς μέσω αυτών ενισχύονται οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Διαδίδονται μηνύματα και απόψεις που διαμορφώνουν κοινωνικούς κανόνες τους οποίους και πάλι αναπαράγουν.

Κεφάλαιο 4ο

Συνέπειες της ομοφοβίας

4.1 Εισαγωγή

Οι συνέπειες της ομοφοβίας γίνονται αντιληπτές στα εργασιακά περιβάλλοντα, καθώς βάσει της βιβλιογραφικής επισκόπησης προκύπτουν οι διακρίσεις που υφίστανται τα ομοφυλόφιλα άτομα. Ανεξαρτήτως των εργασιακών τους δυνατοτήτων αντιμετωπίζονται επιφυλακτικά και έχουν περιορισμούς στην επαγγελματική και μισθολογική τους εξέλιξη. Έτσι δεν εκπληρώνονται οι προσδοκίες τους και εισπράττουν απογοήτευση και επαγγελματική ματαίωση.

Ο σκοπός της κοινωνικής δικαιοσύνης που είναι η διασφάλιση της ελευθερίας και της ισότητας, δεν επιτυγχάνεται. Οι κοινωνικές αδικίες και οι συνεπαγόμενες ανισότητες αποστερούν από τους ομοφυλόφιλους την πρόσβαση σε ευκαιρίες και πόρους. Οι ανισότητες αυτές στη διανομή του εισοδήματος, δεν αποκαθίστανται συνήθως στην περίπτωση της ομοφυλοφιλίας. Η κοινωνική συνοχή υπάρχει πιθανότητα να διαρραγεί, καθώς η ομοφοβία θέτει σε κίνδυνο, όχι μόνο τους ομοφυλόφιλους, αλλά και την αρμονική συμβίωση των μελών της κοινωνίας.

Τα κοινωνικά δικαιώματα που εξασφαλίζουν την ευημερία και την ισότητα, διαπιστώνεται από τις έρευνες ότι καταστρατηγούνται στα ομοφυλόφιλα άτομα. Οι προεκτάσεις αυτής της κοινωνικής στρατηγικής έχουν αρνητικό αντίκτυπο τόσο στην επαγγελματική σταδιοδρομία, όσο και στην αξιοπρεπή διαβίωση και το σχηματισμό κατάλληλων συνθηκών για τη δημιουργία οικογένειας. Ο χώρος της ελευθερίας και της ισότητας που απορρέουν από το Σύνταγμα έχει περιχαρακωθεί, λόγω ομοφοβίας,

και απομονώνει τα «αποκλίνοντα» σεξουαλικά άτομα. Αυτά θεωρούνται μειοψηφία, ήσσονος προσωπικής αξίας και εξαιρούνται λόγω διακρίσεων από την ισότητα και την εξασφάλιση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων.

4.2 Συνέπειες στην εργασία

Η ευτυχία του ανθρώπου έχει απασχολήσει τους φιλοσόφους ανά τους αιώνες και αποτελεί κεντρικό ζήτημα σε σύγχρονες επιστήμες όπως την κοινωνιολογία, από την οποία προέρχονται μελέτες.

Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι η ευδαιμονία είναι ο σκοπός της ζωής του κάθε ανθρώπου, είναι μία ενέργεια της ψυχής και το ύψιστο αγαθό της ύπαρξης. Είναι επιθυμητή καθεαυτή, χωρίς απαραίτητα να υπάρχει κάποιος άλλος σκοπός. Δίδει μάλιστα, ιδιαίτερη σημασία στην ευχαρίστηση που αισθανόμαστε. Συνεχίζει αναφέροντας ότι σωματικές ηδονές μπορεί να απολαύσει ο καθένας, ακόμη και ένας δούλος. Ωστόσο εάν στο δούλο δεν εξασφαλιστεί η ελευθερία, δεν εξασφαλίζεται και η ευτυχία (Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια:172). Η εν λόγω αναφορά συνιστά ένα επιχείρημα ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα μένουν ψυχικά ανολοκλήρωτα και στερούνται ελεύθερων επιλογών, καθώς έχουν περιορισμένη συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες και επιλογή επαγγελμάτων, λόγω των προκαταλήψεων, με συνέπεια να μην εισπράττουν ικανοποίηση και ευδαιμονία. Στο ίδιο μήκος κύματος ο Bertrand, θα γράψει ότι για να κατακτήσει ένα άτομο την ευτυχία, θα πρέπει να διακατέχεται από τον ενθουσιασμό που του παρέχει η εργασία και η προσπάθεια (Bertrand, 2013).

Η εργασία, σύμφωνα με το Δημητρόπουλο⁶⁸ είναι «το σύνολο των ενεργειών του ανθρώπου που αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην παραγωγή οικονομικά αποτιμητού αποτελέσματος. Η εργασία είναι απαραίτητη για την ύπαρξη και την επιβίωση του

⁶⁸ Δημητρόπουλος, Α., <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/1152.pdf>, σελ: 2-33, προσπελάστηκε 18/09/2018.

ανθρώπου και ανήκει στα φύσει κοινωνικά αγαθά δηλαδή στα αγαθά εκείνα που εξ ορισμού ανήκουν σε όλους τους ανθρώπους». Τα συνταγματικά κείμενα προστατεύουν την εργασία, καθώς αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Στην ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος, αποτυπώνεται ο χαρακτήρας και η ιδιοσυγκρασία του ατόμου. Ως εκ τούτου το επάγγελμα που θα επιλέξει υπάγεται στις πιο σημαντικές εκφράσεις του εσωτερικού του γίνεσθαι⁶⁹. Κρίνεται σκόπιμο να αναλυθεί η ανωτέρω άποψη, καθώς συνηγορεί στην αναγκαιότητα επιλογής και άσκησης του επιθυμητού, για το άτομο, επαγγέλματος. Υπό αυτήν την έννοια ο Bertrand περιγράφει ως σημαντική και απαραίτητη την ευχαρίστηση που πηγάζει από την εργασία και την προσπάθεια. Ωστόσο τα ομοφυλόφιλα άτομα βιώνουν επαγγελματικές και εργασιακές διακρίσεις. Ο Chung αναφέρει ότι γίνονται αποδέκτες μιας άδικης μεταχείρισης, μιας αθέμιτης και αρνητικής αντιμετώπισης, η οποία δε σχετίζεται με την πραγματική τους απόδοση στην εργασία. Οι δε, επαγγελματικές διακρίσεις εστιάζονται στις περιθωριοποιημένες και καταπιεσμένες κοινωνικές ομάδες, όπως, τις γυναίκες, τις εθνικές μειονότητες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους έχοντες διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό (Chung, 2011:33-44). Σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας η διάκριση λόγω φύλου είναι η πράξη της μεταχείρισης των ανθρώπων, διαφορετικά και λιγότερο ευνοϊκά, λόγω του φύλου τους, ανεξαρτήτως των εργασιακών τους προσόντων (Fayaz Ali Shah and al, :117-126). Οι Iyigun και Idil περιγράφουν ότι η δικαιοσύνη και η ισότητα στο εργασιακό περιβάλλον, επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τις συμπεριφορές των εργαζομένων. Ως εκ τούτου οι εργαζόμενοι θα είναι ικανοποιημένοι από τη δουλειά τους και θα δεσμευτούν στα καθήκοντά τους, εάν αντιμετωπίζονται δίκαια και χωρίς διακρίσεις (Iyigun και Idil, 2012:5-12). Από άλλη μελέτη που πραγματοποίησαν οι Brown & Ford (σε Chung, 2011) προκύπτει ότι η επαγγελματική διάκριση αναφέρεται στο «δικαίωμα πρόσβασης» και στην «αντιμετώπιση». Η πρώτη, αφορά την άρνηση προσφοράς εργασίας ή χαμηλότερο μισθό πρόσληψης και η δεύτερη, την

⁶⁹ Τόσο το Ελληνικό Σύνταγμα του 1975/86/2001, όσο και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα πλαίσια του σχεδίου συνθήκης για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, κατοχυρώνουν την ελευθερία της εργασίας και προστατεύουν τον πολίτη από τυχόν αυθαιρεσίες (Δημητρόπουλος, Α., <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/1152.pdf>, σελ: 2-33, προσπελάστηκε 18/09/2018).

αντιμετώπιση και τη διάκριση σε θέματα προαγωγής, ανάθεσης σημαντικών θεμάτων και αύξησης μισθού. Έτσι κατά τον Chung (2001:33-44). τα ομοφυλόφιλα άτομα λόγω αυτών των στερεοτύπων επιλέγουν, είτε να αποκαλύψουν σταδιακά το σεξουαλικό τους προσανατολισμό, είτε να τον αποκρύψουν εντελώς και να συμπεριφέρονται ως ετεροφυλόφιλα άτομα. Ο Thio (2005) συμπληρώνει επισημαίνοντας ότι υπάρχει ένα μικρό ποσοστό που αποκαλύπτει την ομοφυλοφιλία του στον επαγγελματικό χώρο, η συντριπτική πλειοψηφία όμως των ομοφυλόφιλων δεν το δηλώνει, διότι αυτό θα επιτείνει το άγχος τους και θα τους «καταστήσει υπερευαίσθητους».

Διαπιστώνεται ότι τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν έχουν τη δυνατότητα να συντάξουν ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο ζωής που θα περιλαμβάνει εκτός των άλλων και το επάγγελμα που επιθυμούν. Ο Ρόουλς (σε Λιανό,2000:39-40), επί αυτού του θέματος, αναφέρει ότι κάθε άτομο κάνει κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες ένα μακροχρόνιο σχέδιο ζωής, δηλαδή προγραμματίζει τον τρόπο με τον οποίο θα ζήσει τη ζωή του. Αυτό το σχέδιο περιλαμβάνει κρίσιμες αποφάσεις για τη ζωή του, όπως η επιλογή επαγγέλματος κ.τ.λ. Προσθέτει επίσης ότι το άτομο είναι ευτυχές όταν το σχέδιο της ζωής του πετυχαίνει.

Οι άνθρωποι στη σύγχρονη εποχή εργάζονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες και με διαφοροποιημένες αμοιβές. Το ανθρώπινο αυτό κεφάλαιο εμπίπτει σε κοινωνικούς συσχετισμούς που αποδίδουν αξία και «χαρακτηριστικά» σύμφωνα με το πολιτιστικό κεφάλαιο: το φύλο, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία κ.λ.π (O'Loughlin and Watson 1997 σε Butler,1999) Αυτό κατά την Butler (1999 σε Boud και Garrick, 1999) έχει ως αποτέλεσμα το διαχωρισμό του εργατικού δυναμικού, την άμβλυνση των ανισοτήτων και την πόλωση που «βασίζεται στις διαφορές φύλου, φυλής, εθνικότητας [...] και σεξουαλικότητας». Το σχέδιο λοιπόν ζωής των ομοφυλόφιλων και η επένδυσή τους σε εργασιακό μέλλον καθίσταται ανέφικτο ή περιορισμένο. Η Butler (1999) γράφει ότι για την επίτευξη της ισότητας απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διεύρυνση των κοινωνικών προτύπων και των ζητημάτων που σχετίζονται με την ένταξη ενός ατόμου στο εργασιακό περιβάλλον ή τον αποκλεισμό του.

4.3 Διανεμητική Δικαιοσύνη

Αν και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε, απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως «λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, [...] ή γενετήσιου προσανατολισμού», διαπιστώνουμε ότι οι διακρίσεις και οι συνεπαγόμενες ανισότητες εξακολουθούν να υφίστανται. Ο ρόλος της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι ο εντοπισμός και η αντιμετώπιση της καταπίεσης και της κοινωνικο-οικονομικής εκμετάλλευσης. Η προστασία και η εφαρμογή των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, είναι αντικείμενο της κοινωνικής δικαιοσύνης (Barry, 2005). Η επιλογή του ενδεδειγμένου και κατάλληλου πολιτικού συστήματος συνεπικουρεί στην ορθή εφαρμογή των αρχών της δικαιοσύνης και συμβάλλει στον περιορισμό διαφόρων μορφών ανισοτήτων (Rawls, 2001). Για τη διαμόρφωση των κανόνων κοινωνικής δικαιοσύνης έχει σημασία η αναγνώριση της διαφορετικότητας και η συμβολή της στην καταπολέμηση των κοινωνικών αδικιών και ανισοτήτων. Σημαντικές ομάδες διανοούμενων, φιλοσόφων και κοινωνικών επιστημόνων υποστηρίζουν ότι το κοινωνικό σύνολο έχει ανάγκη από τη διατήρηση της κοινωνική συνοχής του και από την αρμονική συμβίωση των μελών του. Μια πολύ σημαντική παράμετρος εξασφάλισης αυτής της κοινωνικής ισορροπίας είναι η δίκαιη διανομή του εισοδήματος. Ο Λιανός θα διευκρινίσει ότι η κοινωνική δικαιοσύνη εξαρτάται από το βαθμό ισότητας ή ανισότητας της διανομής. «Όταν η πραγματική διανομή του εισοδήματος διαφέρει σημαντικά από τη θεωρούμενη δίκαιη διανομή αναπτύσσονται αντιθέσεις μεταξύ ατόμων ή μεταξύ ομάδων ατόμων και η κοινωνική ισορροπία τίθεται εν κινδύνω» (Λιανός, 2000:24). Ο δε, Αριστοτέλης θεωρεί ως κριτήριο διανομής όχι τη φυσική ύπαρξη του ατόμου καθαυτή, αλλά την αξία του, η οποία είναι πολύ σημαντική. Η διανεμητική δικαιοσύνη για τον Αριστοτέλη φαίνεται ότι σχετίζεται με τη συμβολή και τη συνεισφορά του ατόμου στην κοινωνία (Αριστοτέλης σε Λιανό, 2000:85-90). Στο έργο του «Ηθικά Νικομάχεια», εντάσσει στη λειτουργία της διανεμητικής δικαιοσύνης όλα τα δικαιώματα με τα οποία η έννομη τάξη εξοπλίζει τα πρόσωπα και τις δικαικές τους σχέσεις. Διαχωρίζει δε, τη διανεμητική δικαιοσύνη (distributive justice) από τη διορθωτική δικαιοσύνη (corrective justice). Η διορθωτική δικαιοσύνη κατά τον ίδιο φιλόσοφο, στοχεύει στην αποκατάσταση της ισορροπίας που διαταράχτηκε, λόγω αδικοπραξιών και εκμεταλλευτικής άντλησης ωφελημάτων, από κάποια μέλη της κοινωνίας εις βάρος

κάποιων άλλων μελών της. Υπό αυτήν την έννοια η κοινωνία εμφανίζεται ότι τη χαρακτηρίζει η δικαιοσύνη όταν καταργούνται ή αναθεωρούνται νόμοι και θεσμοί που είναι άδικοι (Rawls, 2001). Μία δίκαιη κοινωνία παράσχει σε όλα της τα μέλη ίσες κοινωνικές και οικονομικές δυνατότητες, ώστε το καθένα ξεχωριστά να διάγει το βίο του με τον τρόπο που το ίδιο θεωρεί καλύτερο (Bojer, 2003. Επιπρόσθετα ο Ρόουλς συνδέει τη διανεμητική δικαιοσύνη με την ισότητα ευκαιριών. Οι πολιτικές επιλογές παρατηρεί, πρέπει να κρατούν ενοποιημένες τη σημασία της ευημερίας και της ευζωίας με τη δικαιοσύνη και τα δικαιώματα (Ρόουλς, σε Βενιέρη, 2015: 227).

Το ερώτηματα βέβαια που προκύπτουν είναι: Σε ποια περίπτωση, κάποιοι νόμοι είναι άδικοι; Ποιοι και με ποιον τρόπο κάνουν αυτή τη διαπίστωση; Η διανεμητική δικαιοσύνη δεν παρουσιάζει ένα σταθερό εννοιολογικό πλαίσιο, καθώς η απόδοση του νοήματός της και της ουσίας της εξαρτάται από το πολιτισμικό και κοινωνικό υπόβαθρο μίας κοινωνίας. Ο Βενιέρης (2011:26) θα υποστηρίξει ότι «τα διαφορετικά καθεστώτα κοινωνικής πολιτικής αντικατοπτρίζουν διαφορετικές προσεγγίσεις στην ισότητα ή τη δικαιοσύνη και παρέχουν διαφορετικά ισοδύναμα οφέλη για την κοινωνική πρόνοια».

Κατά τον Jackson (2005), η ικανοποίηση των βασικών αναγκών του ατόμου, δε θα πρέπει να συγχέεται με τη φιλανθρωπία, η οποία επαφίεται στην παροχή βοήθειας κατόπιν ατομικής βούλησης. Το κράτος, συνεχίζει, θεωρείται ο σπουδαιότερος φορέας προάσπισης της κοινωνικής δικαιοσύνης και εν τέλει πρέπει να έχει το σημαντικότερο ρόλο στη διανομή των πόρων. Σε αντιστοιχία με την άποψη του Αριστοτέλη είναι η αντίληψη του Miller περί διανεμητικής δικαιοσύνης. Ο Miller (1999) αναφέρει ότι η κοινωνική δικαιοσύνη οφείλει να χαρακτηρίζεται από δίκαιη κατανομή των πόρων και καταλήγει ότι κανένας δεν δικαιούται την απολαβή αγαθών, περισσότερων από αυτά που αξίζει ή το αντίστροφο. Εν αντιθέσει, ο Fleischacker (2004) επισημαίνει πως στη σημερινή εποχή η αξία της διανεμητικής δικαιοσύνης αναφέρεται στη διανομή των αγαθών και σε αυτά πρέπει να έχουν πρόσβαση όλοι, ώστε να ικανοποιούν, κατ' ελάχιστο, τις βασικές τους ανάγκες, ανεξαρτήτως της προσωπικής τους αξίας και της προσπάθειάς τους. Σε αυτό το σημείο η άποψή του διαφοροποιείται από του Αριστοτέλη, ο οποίος θεωρούσε ότι ο καθένας πρέπει να εισπράττει τα αγαθά κατά αναλογία με το βαθμό της προσπάθειας που έχει

καταβάλλει (Fleischacker 2004, σε Jackson 2005: 361. Η Bell, (Bell σε Naidoo, 2007: 24) συντάσσεται με την άποψη του Fleischacker και θεωρεί ότι η εφαρμογή της κοινωνικής δικαιοσύνης στα πλαίσια μίας δημοκρατικής κοινωνίας, προϋποθέτει ίση συμμετοχή, η οποία καθιστά εφικτή την ίση διανομή των πόρων σε όλα τα μέλη της. Τα μέλη, τονίζει, σε μία τέτοια δημοκρατική κοινωνία χαρακτηρίζονται από αλληλεξάρτηση, αλλά ταυτόχρονα και από αυτοκαθορισμό και αυτόβουλη δράση. Από τα προαναφερθέντα καθίσταται εμφανής, στην περίπτωση των ομοφυλόφιλων ατόμων, η ανεπαρκής κάλυψη σε επίπεδο εισοδήματος και ευκαιριών, λόγω της διαφορετικότητας και του κοινωνικού στιγματισμού.

Σημαντικοί επιστημονικοί κλάδοι δίδουν ιδιαίτερη σημασία στις φυσικές ικανότητες και τις αντιτάσσουν ενίοτε στις κοινωνικά κατασκευασμένες δυνατότητες. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται η άποψη του Ρόουλς, ο οποίος τονίζει ότι υπάρχουν τα φυσικά αγαθά και τα πρωταρχικά αγαθά. Τα πρώτα προσδιορίζονται από τη φύση, όπως η σωματική ρώμη, η υγεία, η ευφυΐα κ.τ.λ. Τα πρωταρχικά όμως αγαθά, περιλαμβάνουν «πολιτικές ελευθερίες [...] ευκαιρίες και εξουσίες που επιτρέπουν την πραγματοποίηση των σχεδίων ζωής και την απόκτηση εισοδήματος και πλούτου [...]». Πρέπει να διανέμονται κατά απόλυτη ισότητα» και οι ανισότητες που προκύπτουν πρέπει να πρέπει να διευθετηθούν έτσι ώστε να είναι προς όφελος όσων βρίσκονται στη χειρότερη θέση. (Ρόουλς, σε Βενιέρη, 2011:27 και Λιανό, 2000:102-105). Ο Βενιέρης (2015:227) με παρόμοια αντίληψη, διατυπώνει την άποψη ότι η ανισότητα ευκαιριών έχει σαν αποτέλεσμα ζημίες τόσο σε κοινωνικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο και αυτό είναι κάτι που μπορεί να αποφευχθεί. Η δε, Τζαμαλούκα (2011) θα επιβεβαιώσει αναφέροντας ότι η ομοφοβία είναι επικίνδυνη για τους ίδιους τους ομοφυλόφιλους, αλλά και για την αρμονία της κοινωνίας, καθώς δημιουργεί προβλήματα στην κοινωνική συνοχή και στην κοινωνική δικαιοσύνη.

4.4 Κοινωνική δικαιοσύνη, Κοινωνικά Δικαιώματα και Ισότητα

Τα ανθρώπινα δικαιώματα σήμερα, βρίσκουν οίκο στη δημοκρατική διακυβέρνηση των κοινωνιών. Γεννιούνται και αναπτύσσονται μέσα στη δημοκρατική κοινωνία και μετασχηματίζονται σε κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία είναι η αιχμή του δόρατος και ο θεμέλιος λίθος της κοινωνικής πολιτικής.

Ο Κουτρογιάννος θα πει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν μία πανοπλία για το σύγχρονο άνθρωπο και τον προσκαλούν να τελειοποιήσει τις δυνατότητες και τις ικανότητες του (Κουτρογιάννος, 1989:84). Ο άνθρωπος φυσικά είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας και μια κοινωνία που υποστηρίζει τα κοινωνικά δικαιώματα και τις εκπορευόμενες από αυτά δικαιοσύνη και ισότητα, γίνεται αρωγός στην υγιή κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου. Ο Λιανός (2000:130-131) αναφέρει ότι «Η ομοιότητα των ανθρώπων ως προς την ουσία τους, δημιουργεί υποχρέωση και καθήκον σε κάθε άνθρωπο να θεωρεί και να σέβεται τους άλλους ως ίσους». Σε παράλληλη κατεύθυνση, ο Βενιέρης (2015:193), θα αναλύσει τη «φυσική έννοια» κάθε μορφής ανθρώπινου δικαιώματος ως εξής: «Ενσωματώνει, πρώτον, κάποια κοινά βασικά χαρακτηριστικά: ατομικά, ελεύθερα, καθολικά, απαραβίαστα, δίκαια, εφαρμόσιμα. Προϋποθέτει, δεύτερον, την αναγνώριση θεμελιωδών ανθρώπινων αναγκών. Συνεπάγεται, τρίτον, την παράλληλη διασφάλιση ατομικών ελευθεριών και τη δικαιότερη συλλογική διανομή πόρων. Αποσκοπεί, τέταρτον σε καλύτερες συνθήκες ατομικής επιβίωσης και κοινωνικής συμβίωσης. Η ύπαρξη ενός δικαιώματος σχεδόν οιασδήποτε μορφής προάγει, άμεσα ή έμμεσα, την αποστολή της Κοινωνικής Πολιτικής».

Βάσει των θεωριών που αναπτύχθηκαν εξάγεται το συμπέρασμα ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ισότητα, είναι υψίστης σημασίας για τη διατήρηση της ατομικής αξιοπρέπειας και του αυτοσεβασμού εν γένει καθώς και της κοινωνικής ευταξίας. Η ισότητα, αναφέρει ο Λιανός (2000) πρέπει πάντα να επιλέγεται εκτός και εάν υπάρχει βασικός και ισχυρός λόγος για την επιλογή της ανισότητας, σύμφωνα με την αρχή της ανεπαρκούς αιτίας. Από την έως τώρα μελέτη, διαπιστώνεται ότι οι έχοντες διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό δεν απολαμβάνουν τα απαραίτητα ανθρώπινα δικαιώματα και δε βιώνουν αυτήν την ελευθερία, ισότητα και δικαιοσύνη που συνεπάγονται τα κοινωνικά δικαιώματα, σε επίπεδο ευημερίας, ευκαιριών και πόρων.

Για το υπό εξέταση ζήτημα είναι απαραίτητο να αναλυθούν οι παράμετροι που είναι ιδιαίτερης αξίας για την τήρηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και που για τα ομοφυλόφιλα άτομα, τηρούνται συνήθως, σε επίπεδο μόνο επιθυμίας ή διεκδίκησης.

Η ισότητα ευημερίας και η ισότητα ευκαιριών και πόρων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η έννοια της ευημερίας είναι σύμφωνα με τους ωφελμιστές και οικονομολόγους, η χρησιμότητα και η ικανοποίηση που εισπράττει ένα άτομο και έχει ιδιαίτερη αξία για τη ζωή του (Λιανός, 2000:136). Τα άτομα δεν εισπράττουν αυτή την ευτυχία από τις κοινωνικές τους συναλλαγές, συνεπεία, όπως σημειώνει η Young, «άδικων καταστάσεων εκμετάλλευσης, έλλειψης ισχύος, περιθωριοποίησης, πολιτισμικού ιμπεριαλισμού και βίας» (Young σε Gewirtz, 2007:381). Είναι εύλογο να τεθούν τα ερωτήματα: Σε ποιον βαθμό τα ομοφυλόφιλα άτομα έχουν τη δυνατότητα να ευτυχίσουν; Σε ποιον βαθμό απολαμβάνουν την ελευθερία και την ισότιμη μεταχείριση; Πόσο μπορούν να ολοκληρωθούν σαν άτομα, ελλείπει ατομικής εξέλιξης και υγιούς ισόνομης κοινωνικής συμμετοχής; Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο Τσάντης (2018:8), καθώς η διαφορετικότητα γίνεται εξοβελισταία, τα αποκλίνοντα άτομα, δε μετατρέπονται σε πραγματικούς πολίτες με Π κεφαλαίο, σε όντα μαχόμενα που παρεμβαίνουν συνειδητά για ισότιμη θέση και για τη βελτίωση της κοινωνίας εν συνόλω. Με το ίδιο σκεπτικό ο Βενιέρης (2015:220) θα γράψει ότι για την ουσιαστική ελευθερία απαραίτητη συνθήκη είναι η ευημερία, η οποία εξασφαλίζει τη δράση τόσο σε ατομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Επιπλέον θα τονίσει ότι «Η μορφή, η φύση, η δύναμη της διασύνδεσης μεταξύ δικαιωμάτων και ισότητας είναι θεμελιώδους σημασίας για την ευημερία [...] Η δε καταπολέμηση της φτώχειας, της ανισότητας, των αποκλεισμών, των διακρίσεων απαιτεί αναδιανομή της ευημερίας και προϋποθέτει την αποτίμηση της ανάγκης [...] είτε σε ατομικό, είτε σε συλλογικό επίπεδο κάλυψης [...]» (Βενιέρης, 2015:194). Ο Jones (σε Βενιέρη, 2015:198), συμπληρώνει ότι «τα δικαιώματα ευημερίας θεωρούνται “γνήσια δικαιώματα”, θεμελιώδη για την ποιότητα ζωής, μια επένδυση στην κοινωνία [...], αποτρέπουν το στίγμα της φιλανθρωπίας που εξευτελίζει την ανθρώπινη ύπαρξη». Η ύπαρξη δε, των δικαιωμάτων είναι ουσιαστική και αναγκαία για την ευημερία, κυρίως εκείνων που τα χρειάζονται περισσότερο (Spicker σε Βενιέρη, 201:197), όπως εν προκειμένω τα ομοφυλόφιλα μέλη της κοινωνίας.

Αναφορικά με την ισότητα ευκαιριών και πόρων, κατόπιν έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τους Παπαθανασίου και Αποστολίδη σε κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους κομμάτων, διαπιστώθηκε ότι οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να είναι διακριτικοί και αποερωτικοποιημένοι, ώστε να αποφεύγουν την κοινωνική απαξίωση. Η διακριτικότητα είναι δηλ. κοινωνική υποχρέωση των ομοφυλόφιλων, αλλά και «μέσο πρόληψης της διάκρισης». Οι ερευνητές καταλήγουν συμπερασματικά, ότι η στρατηγική που επιλέγουν οι πολιτικοί για την αντιμετώπιση των διακρίσεων, είναι η αφανοποίηση της συγκεκριμένης μειονότητας και όχι η θεσμοθέτηση νόμων περί ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων (Παπαθανασίου και Αποστολίδης, 2013:91-130). Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η πρόσβαση των ατόμων αυτών σε ευκαιρίες και πόρους με τους οποίους θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους, είναι ένας κυκεώνας. Ο Νόζικ (σεΛιανό, 2000:112), θα γράψει ότι η αρχική απόκτηση πραγμάτων, η μεταβίβαση των πραγμάτων και η αποκατάσταση των αδικιών, αποτελούν τη θεωρία του δικαιώματος. Τίθεται ως εκ τούτου το ερώτημα πώς μπορεί η δικαιοσύνη να εφαρμοστεί σε αυτά τα άτομα, εφόσον στερούνται ευκαιριών, καθώς η ομοφυλοφιλία, προκαλεί ηθικό πανικό; Δυστυχώς η θεωρία δικαιώματος δε βρίσκει ανταπόκριση, διότι η απόκτηση πραγμάτων απαιτεί πόρους και η πρόσβαση σε αυτούς προϋποθέτει την ύπαρξη ευκαιριών. Η ισότητα πόρων συνεπάγεται κατά τον Λιανό και ισότητα ευκαιριών καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων και δυνατότητα πραγματοποίησης του σχεδίου της ζωής τους (Λιανός, 2000:138-142). Οι ευκαιρίες όμως που έχει αυτή η μειονότητα, είναι περιορισμένες, με συνέπεια να μην καλύπτονται επαρκώς οι ανάγκες της. Η κυρίαρχη κοινωνική αντίληψη, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Βενιέρης, συνεπικουρεί στη διασφάλισή ή μη αυτών των ευκαιριών (Βενιέρης, 2015:197).

Οι σχέσεις ιεραρχίας, οι ανεπαρκείς ή και αποσπασματικές μεταρρυθμίσεις και ο συντηρητισμός συνεπικουρούν στην περιθωριοποίηση των ομοφυλόφιλων ατόμων. Στα πλαίσια αυτού του συστήματος ευνοούνται όσοι έχουν επενδύσει και έχουν στη διάθεσή τους πολιτιστικό και οικονομικό κεφάλαιο (Φραγκουδάκη, 1985). Τα ομοφυλόφιλα μέλη της κοινωνίας όμως στιγματίζονται και γίνονται αποδέκτες ύβρεων, προκαταλήψεων και διακρίσεων. Αποκρύπτουν λοιπόν την ταυτότητά τους, προκειμένου να αποφύγουν το χλευασμό, την κοινωνική απομόνωση και τον αποκλεισμό (Σκουτάρη, 2005). Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται αντιληπτό ότι δεν έχουν

τη δυνατότητα να γίνουν κοινωνικοί μέτοχοι της ισότητας ευημερίας, ευκαιριών και πόρων. Η κυρίαρχη κουλτούρα και το κοινωνικό αξιακό σύστημα διαμορφώνονται από τους κατέχοντες την εξουσία και τους οικονομικά ισχυρούς. Οι καίριες και σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται από την κυρίαρχη κοινωνική ομάδα, που όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο είναι ανδροκρατούμενη. Έτσι η νομική κατοχύρωση πρακτικών και κοινωνικών αντιλήψεων συμβάλλει στην εξασφάλιση των συμφερόντων της καθεστηκυίας τάξης. Παράλληλα εντοπίζεται η καταπίεση και η εκμετάλλευση των ομάδων που οι πεποιθήσεις και η σεξουαλική έκφρασή τους, δεν συνάδουν με την κυρίαρχη ιδεολογία. Σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρείται μία «ευθεία» παραβίαση των αρχών της κοινωνικής δικαιοσύνης και των κοινωνικών δικαιωμάτων των ατόμων με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό. Απαραίτητη όμως συνθήκη για την εφαρμογή των κανόνων της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι η ίση αντιμετώπιση των ατόμων και η δυνατότητα ίσης πρόσβασης σε ευκαιρίες και πόρους με τη διασφάλιση των οποίων θα ζήσουν αξιοπρεπώς (Barry, 2005, Goodman, 2001).

Υπό το πρίσμα της διαμόρφωσης δίκαιων νόμων που επιτρέπουν και εξασφαλίζουν την ίση αντιμετώπιση των ομοφυλόφιλων ατόμων, οι Brown and Kershaw (2008 σε Cocker, Hafford - Letchfield, 2010:1999) θα διευκρινίσουν ότι οι νόμοι δεν υποχρεώνουν όσους θεωρούν την ομοφυλοφιλία ανήθικη να μεταβάλλουν τις απόψεις τους. Τους υποχρεώνουν όμως να επιδεικνύουν ανοχή και να αντιμετωπίζουν με σεβασμό και ανεκτικότητα, τη διαφορετικότητα. Το ζήτημα που προκύπτει δεν είναι εάν τα ομοφυλόφιλα άτομα αντιπροσωπεύουν μεγάλο ή μικρό ποσοστό σε μία κοινωνία. Το σημαντικότερο ζήτημα είναι ο βαθμός εξασφάλισης ίσων κοινωνικών δικαιωμάτων, ισότητας και ελευθεριών για όλα τα μέλη της κοινωνίας. Ο βαθμός κατοχύρωσης των, δε θα πρέπει να σχετίζεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ή το σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων. Ένα κράτος που διέπεται από τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας, οφείλει να κατοχυρώνει τα κοινωνικά δικαιώματα όλων των πολιτών του ανεξαιρέτως (Σκουτάρη, 2007). Όπως εύστοχα γράφει ο Rawls (1971:3-22) η κοινωνική δικαιοσύνη θα πρέπει να αξιολογεί και να επιλέγει ανάμεσα σε αντικρουόμενα συμφέροντα. Η κοινωνική δε, πολιτική συνεχίζει σε ένα κράτος που διέπεται από τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης θα πρέπει να στοχεύει στην ίση κατανομή των αγαθών. Η δικαιοσύνη σύμφωνα με τον ίδιο (Rawls,

1971:60-61) στηρίζεται σε δύο βασικές αρχές: Πρώτον, κάθε άτομο έχει ίσο δικαίωμα στις θεμελιώδεις ελευθερίες που πρέπει να εξασφαλίζονται σε όλους τους ανθρώπους. Δεύτερον, οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες θα πρέπει να ρυθμιστούν, ώστε όλα τα μέλη μίας κοινωνίας να απολαμβάνουν ίση αντιμετώπιση και να έχουν πρόσβαση τόσο σε ευκαιρίες όσο και σε πόρους. Αυτές οι δύο αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης, είναι σημειολογικές, καθώς μέσω αυτών επιτυγχάνεται συμφωνία μεταξύ των μελών της κοινωνίας και ορθότερος καταμερισμός των πλεονεκτημάτων του κάθε μέλους. Η συμφωνία αυτή είναι αναγκαία, διότι μεταξύ των ατόμων διαπιστώνεται ταύτιση, αλλά και σύγκρουση κοινωνικο-οικονομικών συμφερόντων. Στην περίπτωση όμως που αυτά τα άτομα δεσμευτούν από κοινές αρχές δικαιοσύνης, η «συνεταιριστική» τους σχέση θα καταστεί πιο γόνιμη και λιγότερο επισφαλής (Rawls, 2001). Στο κοινωνικό πεδίο υπάρχουν και ενεργούν πρόσωπα με όμοιες αλλά και διαφορετικές αντιλήψεις, ιδεολογίες και κοσμοθεωρίες. Μία κοινωνία για να λειτουργήσει ορθά πρέπει να διακατέχεται και να εφαρμόζει αρχές που ρυθμίζουν με τρόπο καθολικό τόσο τα δικαιώματα, όσο και τις υποχρεώσεις των ατόμων. Σε ένα τέτοιο κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να «ευδοκιμήσει» και να αναπτυχθεί κατά τρόπο υγιή το κάθε μέλος της.

4.5 Ομογονεϊκότητα

Η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη σημερινή εποχή, αποτελεί καίριο ζήτημα. Η καταπολέμηση και η αντιμετώπιση κάθε είδους διακρίσεων εις βάρος του ατόμου, καθίσταται αναγκαία και επιτακτική. Την τελευταία κυρίως δεκαετία, ταυτόχρονα με την ανάδειξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναδείχθηκαν και τα αιτήματα της ομοφυλόφιλης κοινότητας. Στα πλαίσια αυτά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), προσαρμοζόμενο στα εξελισσόμενα κοινωνικά δικαιώματα, έχει εντάξει το σεξουαλικό προσανατολισμό σε κεντρικά άρθρα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Στο άρθρο 8 αναγνωρίζεται το δικαίωμα των ομόφυλων ζευγαριών, όχι μόνο στην προσωπική τους ζωή, αλλά και στην οικογενειακή ζωή. Η δε συζήτηση και από κοινωνικής αλλά και από νομικής πλευράς, μετακινείται πλέον στην ανατροφή παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια. Οι ομογονεϊκές οικογένειες προσπαθούν να εξαλείψουν ή να περιορίσουν τις διακρίσεις που βιώνουν και να αντιμετωπιστεί η ομογονεϊκότητα ισότιμα με την

παραδοσιακή μορφή γονεϊκότητας, ώστε να καλύπτονται πλήρως νομοθετικά και τα δύο μέρη του ζευγαριού και κατ' επέκταση τα ίδια τα παιδιά.

Η αντιμετώπιση των διακρίσεων συνδέεται με τα κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία διασφαλίζονται με τη νομιμοποίηση των ομόφυλων σχέσεων. Η ανάγκη για νομική αναγνώριση και στα ομόφυλα ζευγάρια του δικαιώματος να γίνουν γονείς ενός ή περισσότερων παιδιών είναι πλέον μια πραγματικότητα, που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) στο άρθρο 8 αναφέρεται ότι κάθε πρόσωπο δικαιούται το σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. Στο δε άρθρο 14 απαγορεύονται οι διακρίσεις βάσει «φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνική μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως»⁷⁰.

Αναφορικά με τη δυνατότητα σύναψης ομόφυλων γάμων, ο Koppelman, διατυπώνει την άποψη ότι στην περίπτωση που ο παραδοσιακός γάμος, στηρίζεται στη διάκριση φύλου, τότε είναι εύλογο να υποθέσει κάποιος ότι και οι νομικές συνθήκες που θεωρούν ως σημαντικό κριτήριο τον ετερόφυλο γάμο, υποκρύπτουν διάκριση λόγω φύλου και μάλιστα κοινωνικού φύλου (Koppelman, 1994:197-272). Με παρόμοιο πνεύμα ο [Ralph Wedgwood](#) διευκρινίζει ότι στο κοινωνικό νόημα του γάμου περιλαμβάνονται τρία χαρακτηριστικά, όπως η ερωτική σχέση, η οικιακή και οικονομική συνεργασία καθώς και μία εκούσια ανάληψη και από τα δύο μέρη της υποχρέωσης να διατηρηθεί η σχέση. Ως εκ τούτου εύλογα συμπεραίνει κάποιος ότι τα ανωτέρω δε θέτουν ως απαράβατο «συμβόλαιο» τη διαφορά των φύλων, αλλά εστιάζουν στην επιθυμία και διάθεση των μερών να συνάψουν γάμο ([Ralph Wedgwood](#), 2002: 225-242).

Σχετικά δε με την απόκτηση παιδιών, οι Horowitz και Davinson, θέτουν ως βασικούς παράγοντες για τη γονεϊκή ικανότητα, την πνευματική ικανότητα, τη

⁷⁰ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf, σελ: 11, 13, 14, προσπελάστηκε 21/06/2018.

στοργή και την αγάπη, καθώς και την ανταπόκριση τους στις ανάγκες του παιδιού (Horowitz και Davinson, 1994:237). Παρομοίως, η Αμερικάνικη Ακαδημία Παιδιάτρων, εξηγεί ότι «τα παιδιά που μεγαλώνουν με έναν ή και δύο ομοφυλόφιλους γονείς έχουν αντίστοιχη συναισθηματική, πνευματική, κοινωνική και σεξουαλική κάλυψη με τα παιδιά που μεγαλώνουν με ετερόφυλους γονείς» (American Academy of Pediatrics). Ο δε αμερικάνικος σύλλογος ψυχολόγων επιβεβαιώνει την ανωτέρω άποψη, αναφέροντας ότι τα παιδιά που ανατρέφονται από ομόφυλες οικογένειες δεν έχουν καμία διαφορά εν συγκρίσει με τα παιδιά που ανατρέφονται από ετερόφυλους γονείς. Δεν υπάρχει επίσημη έρευνα που να πιστοποιεί το αντίθετο (American Psychological Association, 1995). Η Patterson, θα σημειώσει ότι οι ομόφυλοι γονείς είναι το ίδιο αφοσιωμένοι με τους ετερόφυλους (Patterson, 1996:255). Την άποψη της Patterson συμπληρώνει ο Belcastro and all, επεξηγώντας ότι οι ομόφυλοι γονείς έχουν αποδείξει ότι διακατέχονται από την ίδια συναισθηματική ισορροπία με τους ετερόφυλους γονείς (Belcastro and all, 1993:105-122).

Κρίνεται σημαντικό να εξεταστούν κάποιοι μύθοι σχετικά με τα ομοφυλόφιλα άτομα, οι οποίοι έχουν παρεισφρήσει στην κουλτούρα μας και να τεθούν οι επιστημονικές απόψεις που τους ανατρέπουν.

Κυρίαρχη είναι η αντίληψη ότι τα παιδιά που θα μεγαλώσουν με ομόφυλους γονείς, θα γίνουν ομοφυλόφιλα. Φυσικά δεν είναι παράλογο να προκύψει το ερώτημα, πώς τα ομοφυλόφιλα άτομα προέρχονται από ετερόφυλους γονείς; Γίνεται κατανοητό ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός των γονέων δε σχετίζεται, σύμφωνα με τον Alldred P, με την ταυτότητα γένους του παιδιού. Ο κίνδυνος που αντιμετωπίζουν είναι ο κοινωνικός στιγματισμός, όχι εξαιτίας των γονέων, αλλά λόγω του κοινωνικού συνόλου (Alldred, 1998:9-21). Πλήθος πλέον μελετών συνηγορούν στο ότι τα παιδιά των ομοφυλόφιλων είναι κυρίως ετεροφυλόφιλα και το ποσοστό των ομοφυλόφιλων παιδιών δε διαφέρει από το αντίστοιχο ποσοστό στα παιδιά των ετερόφυλων γονέων (Bigner και Bozett, 1990:155-176).

Όσον αφορά την αυτοπεποίθηση των παιδιών που προέρχονται από ομόφυλους γονείς δεν προκύπτει από σχετικές έρευνες ότι διαφέρει λόγω των αρνητικών σχολίων που δέχονται, από αυτήν των παιδιών που μεγαλώνουν σε ετερόφυλο οικογενειακό

περιβάλλον (Huggins, 1989:123-135). Βέβαια είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι είναι προτιμότερο να μεγαλώνουν «σε ένα ανεκτικό πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον. Όταν δεν αφομοιώνουν τη γνωστή ομοφοβική βία, τότε καμιά ρατσιστική προκατάληψη δεν μπορεί να δηλητηριάσει τις ζωές αυτών των παιδιών»⁷¹.

Η σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με την παιδραστία είναι ένας ακόμη μύθος που η επιστημονική άποψη καταρρίπτει. Σε μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 269 περιπτώσεις παιδραστίας, μόλις οι δύο ήταν ομοφυλόφιλοι. Η έρευνα επίσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η πιθανότητα να κακοποιηθεί σεξουαλικά ένα παιδί είναι διπλάσια να συμβεί από σύντροφο ετεροφυλόφιλου συγγενικού προσώπου, παρά από ομοφυλόφιλου συγγενή (Huggins, 1989:123-135). Επιπλέον ο πρόεδρος της Ένωσης Καθολικών Ψυχιάτρων και Ψυχολόγων της Ιταλίας, Τονίνο Καντέλμι, επισήμανε ότι «δεν υπάρχει κανένα κοινό σημείο μεταξύ παιδοφιλίας και ομοφυλοφιλίας, αφού οι θεωρίες, που υποστηρίζουν κάτι τέτοιο, στερούνται επιστημονικής βάσης»⁷².

4.6 Ανακεφαλαίωση

Σκοπός της ζωής του κάθε ανθρώπου είναι η εξασφάλιση της ευτυχίας. Σύμφωνα με φιλοσόφους και κοινωνικούς επιστήμονες η ευδαιμονία προωθείται και επιτυγχάνεται μέσω της ελευθερίας που θεωρείται ύψιστο αγαθό. Η επιλογή του επαγγέλματος που επιθυμεί ένα άτομο, διασφαλίζεται με την ελευθερία. Για τη δε επαγγελματική επιτυχία απαραίτητη προϋπόθεση, πέραν της προσπάθειας, είναι και η αναγνώριση των δυνατοτήτων και των προσόντων του ατόμου. Αυτή η επαγγελματική αναγνώριση καθίσταται ανέφικτη όταν κατά την αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη παράμετροι όπως το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Στην περίπτωση αυτή αντί της αναμενόμενης εφαρμογής της κοινωνικής δικαιοσύνης και της

⁷¹ <http://www.efsyn.gr/arthro/omogoneikotita-oi-nees-oikogeneies-oyranio-toxo>, προσπελάστηκε 21/06/2018.

⁷² <http://www.tanea.gr/news/world/article/4569849/?iid=2> , προσπελάστηκε 21/06/2018.

ισότητας, προάγονται οι προκαταλήψεις, τα στερεότυπα και ενισχύονται οι ανισότητες.

Τα ομοφυλόφιλα άτομα γίνονται αποδέκτες μίας άδικης μεταχείρισης και διακρίσεων. Οι συνέπειες αυτού εντοπίζονται και στη διανομή του εισοδήματος, καθώς οι απολαβές τους είναι πιο περιορισμένες, ανεξαρτήτως της προσωπικής τους αξίας και των ικανοτήτων τους. Υπό αυτές τις συνθήκες διαταράσσεται η εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας και απειλείται η κοινωνική ισορροπία.. Οι νόμοι και οι θεσμοί για την αποφυγή διάρρηξης της κοινωνικής συνοχής, πρέπει να δράσουν παρεμβατικά και όπου εντοπίζεται η ανισότητα να τη διορθώσουν, προς όφελος κυρίως όσων βρίσκονται σε δυσχερή θέση. Με αυτό τον τρόπο επέρχεται η αποκατάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η ίση συμμετοχή και η ίση διανομή πόρων και ευκαιριών είναι η σπονδυλική στήλη μίας υγιούς κοινωνίας.

Η διεύρυνση, ανάπτυξη, εφαρμογή και επικύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων είναι ο στόχος μίας κοινωνίας που επιθυμεί να αποτελείται από πολίτες ενεργούς, αποδοτικούς και παραγωγικούς. Τα κοινωνικά δικαιώματα πρέπει να έχουν καθολική εφαρμογή και να θεωρούνται απαραβάτα. Ο κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα ίσης συμμετοχής στον κοινωνικό και οικονομικό στίβο και ο καθένας οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται αυτό το δικαίωμα. Το δικαίωμα στην ελευθερία και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας συνιστούν θεμελιώδη δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά δεν καθιστούν το άτομο έναν υπήκοο, αλλά τον μετατρέπουν σε πολίτη. Η διασφάλιση της ανθρώπινης αξίας πρέπει να αποτελεί το ζητούμενο σε κάθε νόμο και η απαραβίαστη αρχή της έννοιας της να προάγεται και να αναπτύσσεται μέσω των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Συμπεράσματα

Η ομοφυλοφιλία συναντάει το άτομο, δεν τη συναντάει αυτό. Δεν είναι ένα θέμα αποκλειστικά σεξουαλικό, καθώς δεν είναι αποσχισμένη από το συναίσθημα. Τα ομοφυλόφιλα άτομα ερωτεύονται αυθόρμητα και συνάπτουν σχέσεις, όπως τα ετεροφυλόφιλα άτομα. Ωστόσο η ομοφυλοφιλία, αντιμετωπίζεται ως μία ενέργεια προσβλητική και προκλητική και ως εκ τούτου επιβάλλεται, να καθυποταγεί στις κοινωνικές νόρμες και επιταγές. Σε περίπτωση δε, που θα αποκαλυφθεί, περιθωριοποιείται και αποκλείεται.

Το φύλο αποτελεί ένα πρότυπο κοινωνικών σχέσεων και τίθεται υπό διαρκή διαβούλευση. Υπό το πρίσμα της ετεροφυλόφιλης κουλτούρας, χαρακτηρίζεται από δυϊσμό και είναι άμεσα συνυφασμένο με το βιολογικό φύλο. Ωστόσο, το φύλο είναι μία κοινωνική και πολιτισμική επινόηση. Υπόκειται σε κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές ζυμώσεις, οι οποίες διαμορφώνουν την ιδεολογία του. Αυτή η ιδεολογία προκύπτει ότι είναι κατασκευασμένη και επηρεασμένη, τελεί δε, υπό μία αέναη σύγκρουση και η ίδια η ουσία του φύλου καθίσταται ρευστή. Το φύλο δεν αποτελεί μία ταυτότητα με ισχυρή δόμηση, τουναντίον σμιλεύεται μέσω πρακτικών που δίδουν ιδιαίτερη σημασία στο σώμα ως κύριο εκφραστή του φύλου. Αυτές οι δράσεις διαφοροποιούν την αντίληψη περί φύλου μέσα στην ιστορική διαδρομή και επιβεβαιώνουν ότι οι ενέργειες των φύλων δημιουργούν την ιδέα του και τη

διανοητική του λειτουργία. Ως εκ τούτου το κοινωνικό φύλο είναι ένα κοινωνικό παράγωγο. Είναι ένα προϊόν των κοινωνικο-πολιτισμικών συστημάτων, μέσα στα οποία γεννιέται, αναπτύσσεται και εν τέλει αποδίδει μιμητικά αυτά που «διδάχθηκε». Ως ένα λοιπόν επιτελεστικό επίτευγμα, το πραγματικό νόημα του φύλου είναι συσχετιστικό, καθώς δεν θεμελιώνεται στη φύση, αλλά η επιτελεστικότητα του σχετίζεται με Λόγους, ως συνέπεια αναφορών που βασίζονται στις κοινωνικές σχέσεις οι οποίες απορρέουν μέσω κανονιστικών δομών.

Η διχοτομία των δύο φύλων αναπαράγεται μέσω των κοινωνικών κατηγοριοποιήσεων. Αυτό συμβαίνει, καθώς μία επικρατούσα κοινωνική ομάδα αισθάνεται ανώτερη και περιθωριοποιεί μια άλλη ομάδα που την αντιμετωπίζει ως κατώτερη. Έτσι προβαίνει σε υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς, υβριστικά σχόλια και εκφοβισμούς. Το γεγονός ότι η ουσιοκρατία θεωρεί ως φυσικές τις ανομοιότητες σε πολιτισμικό επίπεδο, έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία και διατήρηση απόψεων περί υπεροχής μίας ομάδας έναντι μίας άλλης. Σε αυτό είναι σημαντικός ο ρόλος των κοινωνικών αναπαραστάσεων, οι οποίες διαμορφώνουν τις σκέψεις και τις αντιλήψεις των ατόμων για τον κόσμο που τα περιβάλλει. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αναφέρονται είτε ως εικόνες που εμπεριέχουν σημασίες και αξίες, βάσει των οποίων τα άτομα ερμηνεύουν τα γεγονότα, είτε ως κατηγορίες που κατατάσσουν συνθήκες και δεδομένα. Ως θεωρίες επίσης συμβάλλουν στην αναγωγή των σκέψεων των ατόμων σε γνωστικά σχήματα που αυτά θεωρούν οικεία. Οι προσλαμβάνουσες των ατόμων από τα γνωστικά αυτά σχήματα δεν είναι κοινές. Ως εκ τούτου διαμορφώνονται διαφορετικές αντιλήψεις για την κοινωνική πραγματικότητα. Καθοριστικός παράγοντας για τις αντιλήψεις αυτές είναι η κοινωνική θέση των ατόμων σε μία κουλτούρα. Έτσι κατηγορίες όπως το φύλο, η εθνικότητα, η σεξουαλικότητα, η θρησκεία, σμιλεύουν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, τις κοινωνικές αξίες και συμπεριφορές.

Μία λίαν σημαντική αιτία στη διατήρηση της ομοφοβίας είναι η εξουσία που έχει ο ηγεμονικός ανδρισμός, καθώς προβάλλει και ενισχύει τη διχοτομία άνδρα και γυναίκας. Η κυριαρχία των ανδρών στην πολιτική και οικονομική αρένα καθίσταται εμφανής, καθώς ο ετεροφυλόφιλος, στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, αποτελεί την πιο χαρακτηριστική έκφραση του ηγεμονικού ανδρισμού, εν αντιθέσει με τον ομοφυλόφιλο που ανήκει στην κατηγορία του «υποτελούς» ανδρισμού. Η έμφυλη

κυριαρχία διεκδικείται και κερδίζεται διαρκώς. Αποκτάται με μία άτυπη μορφή πειθαναγκασμού και με την απόσπαση της συγκατάθεσης για τις απόψεις που κυριαρχούν αναφορικά με το φύλο. Ως εκ τούτου ο ηγεμονικός ανδρισμός κατατάσσει και ταξινομεί ιεραρχικά βάσει κοινωνικής τάξης, εθνικότητας, φυλής, σεξουαλικότητας, κ.τ.λ. Παράγεται δε, εγκωμιάζεται και εγκαθιδρύεται μέσω αυτής της ιεραρχίας με συνέπεια οτιδήποτε διαφορετικό να τίθεται στο περιθώριο και να εξοβελίζεται.

Η ετεροσεξουαλικότητα και δη η συγκρότηση του ανδρισμού καλλιεργείται και ενθαρρύνεται από θεσμούς όπως η οικογένεια, η εκπαίδευση, η Εκκλησία και τα Μ.Μ.Ε. Η αντίληψη του παιδιού ότι είναι αγόρι ή κορίτσι και οι προεκτάσεις αυτής της αντίληψης θεωρούνται από τις πιο σημαντικές πλευρές της γενικότερης αυτοαντίληψής του. Η συνειδητοποίηση από το παιδί και η αφομοίωση των χαρακτηριστικών του φύλου του επιτυγχάνεται μέσω της οικογένειας, καθώς μιμείται πρότυπα πραγματικά ή συμβολικά του ίδιου με αυτό φύλου. Το παιδί μαθαίνει τι σημαίνει να είσαι άνδρας, πώς να συγκροτεί τον εαυτό του ως ανδρικό υποκείμενο, μέσα στα οικογενειακά πλαίσια. Η οικογένεια όχι μόνο διδάσκει, αλλά ενισχύει, επιβραβεύει και θέτει υπό διαρκή επιβεβαίωση την αρρενωπότητα και την ανδρική κυριαρχία. Τα παιδιά μέσω των οικογενειακών δομών θα μάθουν να αναζητούν, να ισχυροποιούν και να επικυρώνουν τον «αυθεντικό» ανδρικό ρόλο. Έναν ρόλο που οφείλει να χαρακτηρίζεται από δύναμη και επιβολή δυναμική. Στο χώρο της εκπαίδευσης δεν διαφοροποιείται η κατάσταση, καθώς το σύνολο των εκπαιδευτικών πρακτικών συνεπικουρεί στη συντήρηση του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος. Έτσι διαπιστώνεται η απομόνωση και ο περιορισμός μάθησης και επιτυχίας των αποκλινόντων από τα κοινωνικά στερεότυπα. Δεν αναιρείται επίσης, η αναπαραγωγή στερεοτυπικών αντιλήψεων και συμπεριφορών απέναντι στα ομοφυλόφιλα ζήτηματα. Υποστηρίζεται μάλιστα, αφενός μέσω σχολικών προγραμμάτων και παραπρογραμμάτων, αφετέρου μέσω της αντιμετώπισης με χλευασμό και επίδειξη αήθους, προκλητικής και προσβλητικής συμπεριφοράς από το σχολικό περιβάλλον. Επιπλέον η Εκκλησία και τα Μ.Μ.Ε, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην απόρριψη της ομοφυλοφιλίας ως ανίερης και ηθικά κίβδηλης. Ο ανθενωτικός λόγος ορισμένων εκπροσώπων της εκκλησίας και η παρερμηνεία της Αγίας Γραφής οδηγούν τους θρησκόληπτους, ανασφαλείς και βίαιους χαρακτήρες σε άκρατη ομοφοβική

συμπεριφορά. Τα Μ.Μ.Ε έχουν επιρροή στη μη αποδοχή της ομοφυλοφιλίας, καθώς αναπαράγουν τα εκάστοτε κοινωνικά και πολιτισμικά συστήματα. Είναι αναμφισβήτητος ο ρόλος τους στην έμμεση εγκόλπωση της καθεστηκυίας τάξης.

Η ομοφοβική συμπεριφορά πηγάζει από την κοινωνική κατασκευή της ομοφυλοφιλίας και συνεπικουρεί στην υποβάθμιση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Η δυνατότητα επαγγελματικής ελευθερίας, η κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, η προστασία της οικογένειας, η προστασία της παιδείας, ανήκουν στον πυρήνα των κοινωνικών δικαιωμάτων. Τα κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν τις αρχές και τους κανόνες του κοινωνικού και πολιτικού συστήματος. Έχουν δε, στόχο να διασφαλίσουν την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων σε θεσμούς και διαδικασίες. Πρόκειται για δικαιώματα που ζητούν επιτακτικά την άρση, ή τον περιορισμό των κοινωνικών ανισοτήτων. Η επίδραση των συνεπειών της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής απομόνωσης, σε επίπεδο ανθρώπινων δικαιωμάτων, ισότητας, ευημερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης, είναι καταλυτική στο βίο των ομοφυλόφιλων ατόμων που διαπιστώνουν τη μη πραγματοποίηση του σχεδίου της ζωής τους. Η δικαιοσύνη δε θα πρέπει να εξασφαλίζει τα συμφέροντα και το δίκαιο της πλειοψηφίας, καθώς με αυτόν τον τρόπο δεν προστατεύονται οι μειονεκτούσες ομάδες και παρεμποδίζεται έτσι η διαλεκτική λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Τα δικαιώματα που διασφαλίζονται από τη δικαιοσύνη δεν πρέπει να υπόκεινται σε πολιτικές διαπραγματεύσεις ή σε υπολογισμό των κοινωνικών συμφερόντων. Τα κοινωνικά δικαιώματα πρέπει να εξασφαλίζουν τους διορθωτικούς και ελεγκτικούς μηχανισμούς καθώς και τις αναδιανεμητικές παροχές, οι οποίες θα έχουν εξισοροπιστική δράση μέσα σε ένα κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό σύστημα.

Τα ομοφυλόφιλα άτομα στερούνται της ευτυχίας, της ευημερίας και της δυνατότητας ίσων ευκαιριών και πόρων, καθώς θεωρούνται ηθικά κίβδηλα, προκαλούν το όνειδος και υπόκεινται σε διακρίσεις. Βάσει της βιβλιογραφικής επισκόπησης προκύπτει ότι η κοινωνική προέλευση και ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι καταλύτες στην κοινωνική και εργασιακή ανέλιξη. Αν και οι ανισότητες όπου υπάρχουν οδηγούν στη διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής, πάρα ταύτα τις βιώνουν καθημερινά τα ομοφυλόφιλα άτομα, ανεξαρτήτως της προσωπικής τους αξίας. Οι μελέτες για τις έννοιες ισότητα και ανισότητα, συνέβαλαν στη δυνατότητα να

χαρακτηρίζονται άδικες κάποιες ενέργειες και πρακτικές. Ωστόσο η δικαιοσύνη για τις μειονότητες, δεν έχει θέσει σε αμφισβήτηση τον προνομιούχο κανόνα, με αποτέλεσμα τις περιορισμένες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές δράσεις αυτών. Οι σύγχρονες νεοφιλελεύθερες μορφές διακυβέρνησης ενστερνίζονται την πεποίθηση ότι οι αγορές αποτελούν τον κατάλληλο μηχανισμό διανομής και αναδιανομής των κοινωνικών αγαθών και θεωρούν άσκοπες τις καινοτόμες στρατηγικές για ισότητα. Έτσι, οι δομές και τα συστήματα θέτουν σε μειονεκτική θέση τους έχοντες διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό. Αν και διακηρύσσεται η ισότητα ευκαιριών και δίδεται έμφαση στην αξιοκρατία, εξακολουθεί να υφίσταται η αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων που εκτοπίζουν τους έχοντες διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, καθώς στηρίζονται πάντα σε αυτή τη σεξουαλική διάκριση. Οι ομοφυλόφιλοι φαίνονται αποκλεισμένοι από την πρόσβαση σε ευκαιρίες και πόρους αν και η ατομική τους αξία μπορεί να είναι υψηλή. Αποστερούνται ακόμη και το δικαίωμα απόκτησης τέκνων. Οι μύθοι, που έχουν χτιστεί γύρω από τα ομοφυλόφιλα άτομα που δημιουργούν οικογένεια, καταρρίπτονται από πλήθος πλέον επιστημονικών μελετών. Έχει αποδειχθεί ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από ομόφυλα ζευγάρια δεν παρουσιάζουν προβλήματα σε σχέση με τα παιδιά από ετερόφυλα και εμφανίζουν τις ίδιες προοπτικές ισορροπημένης ανάπτυξης. Για την υγιή κοινωνικο-ψυχική ισορροπία και ανάπτυξη των παιδιών δεν διαδραματίζει ρόλο το σχήμα της οικογένειας, ετερόφυλο ή ομόφυλο, αλλά το πώς λειτουργεί αυτό το σχήμα. Όταν οι γονείς είναι αφοσιωμένοι και υποστηρικτικοί τόσο συναισθηματικά, όσο και υλικά, τα παιδιά θα μεγαλώσουν με αυτοπεποίθηση και αυτοσεβασμό. Η κοινωνία στιγματίζει και περιθωριοποιεί οτιδήποτε διαφορετικό. Σε αυτά τα πλαίσια θα αποτελέσουν αντικείμενο χλευασμού όχι μόνο τα παιδιά που προέρχονται από ομόφυλους γονείς, αλλά και όλα τα διαφορετικά παιδιά, καθώς ο κατάλογος με τις ιδιαιτερότητες είναι μακρύς.

. Αποτελεί τουλάχιστον θεματική προβληματισμού η καθυστερημένη εκπόνηση θεσμικών προβλέψεων για ίση εφαρμογή των αξιών της ελευθερίας και της ισότητας σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής και εργασιακής ζωής των ομοφυλόφιλων ατόμων. Οι θεωρητικοί επιχειρούν να κατανοηθεί η πατριαρχία, η καταπίεση και η εκμετάλλευση, ώστε να καταπολεμηθεί και να αντιμετωπιστεί. Πρέπει ως εκ τούτου να διαμορφωθούν νέοι τρόποι σκέψης για την κοινωνική δικαιοσύνη και τα

κοινωνικά δικαιώματα, που θα καλλιεργηθούν μέσω της ανθρωπιστικής παιδείας. Η Παιδεία κατέχει σημαντικότερο ρόλο στην αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων, καθώς και στην αμφισβήτηση των έμφυλων Λόγων. Το κράτος οφείλει να εφαρμόσει στα εκπαιδευτήρια, καλές πρακτικές αναφορικά με την κατανόηση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο κοινωνικός καμβάς έχει πολλά χρώματα και όλοι μπορούν να συμβιώσουν αρμονικά, φτάνει να υπάρχει η σωστή διαπαιδαγώγηση και η σωστή ενημέρωση.

Παράρτημα 1

Διεθνείς Συμβάσεις, σύμφωνα και δηλώσεις που αφορούν τα δικαιώματα των ΛΟΑ	
Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	
Άρθρο 2	Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιοδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας
Άρθρο 3	Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.
Άρθρο 5:	Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.
Άρθρο 7	Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.
Άρθρο 9	Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.
Άρθρο 12	Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από

	επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.
Άρθρο 19	Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.
Άρθρο 20 (1)	Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.
Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού	
Άρθρο 2 (1)	Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.
Άρθρο 2 (2)	Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.
Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα	
Άρθρο 2 (1)	Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να εγγυώνται σε όλα τα άτομα που βρίσκονται στην επικράτειά τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο, χωρίς καμία διάκριση, ιδίως φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευάτος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προ- έλευσης, περιουσίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάστασης.
Άρθρο 6 (1)	Το δικαίωμα στη ζωή είναι εγγενές στον άνθρωπο. Το δικαίωμα αυτό πρέπει να προστατεύεται από το νόμο. Από κανένα δεν μπορεί να αφαιρεθεί αυθαίρετα η ζωή.
Άρθρο 7	Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές. Ειδικότερα, απαγορεύεται η υποβολή προσώπου, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του σε ιατρικό ή επιστημονικό πείραμα.
Άρθρο 9 (1)	Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου του.
Άρθρο 17 (1)	Κανείς δεν υπόκειται σε αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του, ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψής του.
Άρθρο 19 (2)	Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους,

	ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του.
Άρθρο 21	Αναγνωρίζεται το δικαίωμα ειρηνικής συνάθροισης. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν υπόκειται σε περιορισμούς άλλους εκτός από εκείνους που επιβάλλονται σύμφωνα με το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μία δημοκρατική κοινωνία για το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.
Άρθρο 22 (1)	Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σύστασης συνδικαλιστικών οργανώσεων και συμμετοχής του σε αυτές για την προστασία των συμφερόντων του. Άρθρο 26: Όλα τα πρόσωπα είναι ίσα ενώπιον του νόμου και έχουν δικαίωμα, χωρίς καμία διάκριση, σε ίση προστασία του νόμου. Ως προς αυτό το ζήτημα, ο νόμος πρέπει να απαγορεύει κάθε διάκριση και να εγγυάται σε όλα τα πρόσωπα ίση και αποτελεσματική προστασία έναντι κάθε διάκρισης, ιδίως λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή άλλης κατάστασης.
Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά Δικαιώματα	
Άρθρο 2 (2)	Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να εγγυηθούν ότι τα δικαιώματα που περιέχονται σ' αυτό θα ασκούνται χωρίς οποιαδήποτε διάκριση φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γεννήσεως ή κάθε άλλης καταστάσεως.
Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας	
Άρθρο 1 (1)	Για τους σκοπούς αυτής της Σύμβασης, ο όρος "βασανιστήρια" σημαίνει κάθε πράξη με την οποία, σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη επιβάλλονται με πρόθεση σ' ένα πρόσωπο, με σκοπό ιδίως να αποκτηθούν απ' αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβηθεί ή εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, εφ' όσον ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται ο πόνος ή η οδύνη που προέρχονται μόνον από πράξεις συμφυείς ή παρεμπόπτουσες προς νόμιμες κυρώσεις.

Παράρτημα 2

Οικογενειακή απόρριψη

Αποτελέσματα έρευνας από: Caitlin Ryan, PhD, ACSW Director, Family Acceptance Project™ San Francisco State University

Τα παιδιά δεν ενεργούν πάντα όπως επιθυμούν και έχουν ονειρευτεί οι γονείς τους. Στην περίπτωση της ομοφυλοφιλίας, οι γονείς έχουν την άποψη ότι πρόκειται για μία πράξη επονείδιστη και ολέθρια. Στα πλαίσια αυτά, σε αρκετές περιπτώσεις, καθώς θεωρούν ότι συμπαραστέκονται και βοηθούν τα παιδιά τους, τούς προτείνουν να απευθυνθούν σε κάποιους ειδικούς, οι οποίοι θα επιχειρήσουν να αλλάξουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Υποβάλλουν τα παιδιά τους σε αυτήν την ψυχοφθόρο διαδικασία, διότι αφενός ανησυχούν ότι τα παιδιά τους δε θα γίνουν αποδεκτά, αφετέρου έχοντας τη πεποίθηση ότι τα παιδιά τους διαπράττουν μία ανίερη πράξη. Ενθαρρύνουν έτσι, τα ομοφυλόφιλα τέκνα τους να καταβάλλουν προσπάθεια

να ακολουθήσουν το ετεροσεξουαλικό μονοπάτι. Αγνοώντας οι ίδιοι οι γονείς τις επιστημονικές έρευνες για τη σεξουαλικότητα του ατόμου, ωθούν ουσιαστικά τα παιδιά τους να πράξουν το ίδιο. Αυτό συχνά σημαίνει ότι τα παιδιά αυτά εμποδίζονται από τους γονείς τους στην πρόσβαση σε πηγές ενημέρωσης σχετικά με την ομοφυλοφιλία. Το αποτέλεσμα μίας τέτοιας ενέργειας είναι η δημιουργία στα παιδιά αρνητικών συναισθημάτων, χαμηλής αυτοεκτίμησης και μειωμένου αυτοσεβασμού.

Τα παιδιά εισπράττουν, κατόπιν τέτοιων συμπεριφορών των γονέων, απόρριψη και μη αποδοχή της προσωπικότητάς τους. Βιώνουν επίσης, έντονα συναισθήματα ματαίωσης και αισθάνονται ότι οι γονείς τους τα μέμφονται και τα επιπλήττουν για κάτι που είναι ανέφικτο να αλλάξουν. Ορισμένα από αυτά εκδιώκονται από το σπίτι και κάποια άλλα για να αποφύγουν αυτή τη «δίωξη», αναγκάζονται να κρατήσουν κρυφό το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Αυτή η απόκρυψη έχει κόστος, καθώς τα παιδιά αποκτούν μειωμένη αίσθηση της αυταξίας τους.

Όταν τα παιδιά υποστηρίζονται από τους γονείς τους και τα λοιπά μέλη της οικογένειάς τους, αισθάνονται αποδεκτά, περισσότερο ασφαλή και με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. Οι γονείς που αγαπούν πραγματικά το παιδί τους, το δέχονται όπως ακριβώς είναι. Έτσι και το παιδί δέχεται τον εαυτό του, τον σέβεται, συνειδητοποιεί ότι αξίζει και καλλιεργεί το θάρρος ν' αντιμετωπίζει τις δυσκολίες. Εν αντιθέσει, τα παιδιά που λαμβάνουν από τους γονείς τους αρνητικά μηνύματα για την ομοφυλοφιλία τους, απογοητεύονται. Όταν η αποδοκιμασία της ομοφυλοφιλίας είναι διακριτή και αποκρηύσσεται ως αμαρτωλή και βέβηλη, τα παιδιά θα αισθανθούν ανάξια. Δε θα σεβαστούν ποτέ τον εαυτό τους με αποτέλεσμα να αρχίσουν να αδιαφορούν για αυτόν. Με αυτά τα συναισθήματα, εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες να υποπέσουν σε σφάλματα και να υιοθετήσουν επικίνδυνες συμπεριφορές. Το συγκρουσιακό περιβάλλον που δημιουργείται, από τους ίδιους τους γονείς τους, επαυξάνει τον κίνδυνο για προβλήματα ψυχικής υγείας, όπως η κατάθλιψη, το άγχος, η αυτοκτονία, το ρίσκο έκθεσης στον HIV, η κατάχρηση ουσιών και άλλων αρνητικών συμπεριφορών. Επιπλέον, τα ομοφυλόφιλα αυτά άτομα καθώς απορρίπτονται παρουσιάζουν περιορισμένη σχολική επίδοση. Επιπρόσθετα,

δεν κάνουν σχέδια για το μέλλον και συνήθως δεν ονειρεύονται τη δημιουργία οικογένειας και της απόκτησης παιδιών.

Η επίδραση της οικογενειακής απόρριψης στην σωματική και ψυχική υγεία των ομοφυλόφιλων (ΛΟΑ) παιδιών.

Η έρευνα δείχνει πως τα νεαρά άτομα που εισέπραξαν απόρριψη από τις οικογένειες τους εξ' αιτίας της ταυτότητας τους:

- Είχαν πολύ χαμηλότερη αυτοεκτίμηση.
- Είχαν λιγότερους ανθρώπους απ' τους οποίους μπορούσαν να ζητήσουν βοήθεια και ήταν περισσότερο απομονωμένα συγκριτικά με τα νεαρά άτομα τα οποία έγιναν αποδεκτά από τις οικογένειές τους.
- Άτομα με ομοφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό στην εφηβεία, τα οποία σε μεγάλο ποσοστό απορρίφθηκαν από τους γονείς και τους κηδεμόνες τους, είχαν μεγαλύτερο ποσοστό εμφάνισης προβλημάτων υγείας και ψυχικής υγείας όταν ενηλικιώθηκαν (ηλικίες μεταξύ 21-25).

Συγκεκριμένα τα νεαρά άτομα που απορρίπτονται σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό είχαν:

- 8 φορές περισσότερες πιθανότητες να αποπειραθούν αυτοκτονία.
- Περίπου 6 φορές περισσότερες πιθανότητες να αναφέρουν υψηλά επίπεδα κατάθλιψης.
- 3 φορές περισσότερες πιθανότητες χρήσης παράνομων ουσιών.
- 3 φορές περισσότερες πιθανότητες να εκτεθούν στον HIV και σε σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα,

συγκριτικά με ομοφυλόφιλους νεαρούς ενήλικες οι οποίοι δεν εισπράττουν καμία απόρριψη ή η απόρριψη είναι ελάχιστη από τους γονείς και κηδεμόνες εξ' αιτίας της ταυτότητας τους.

Διαγραμματική αποτύπωση στατιστικών 1

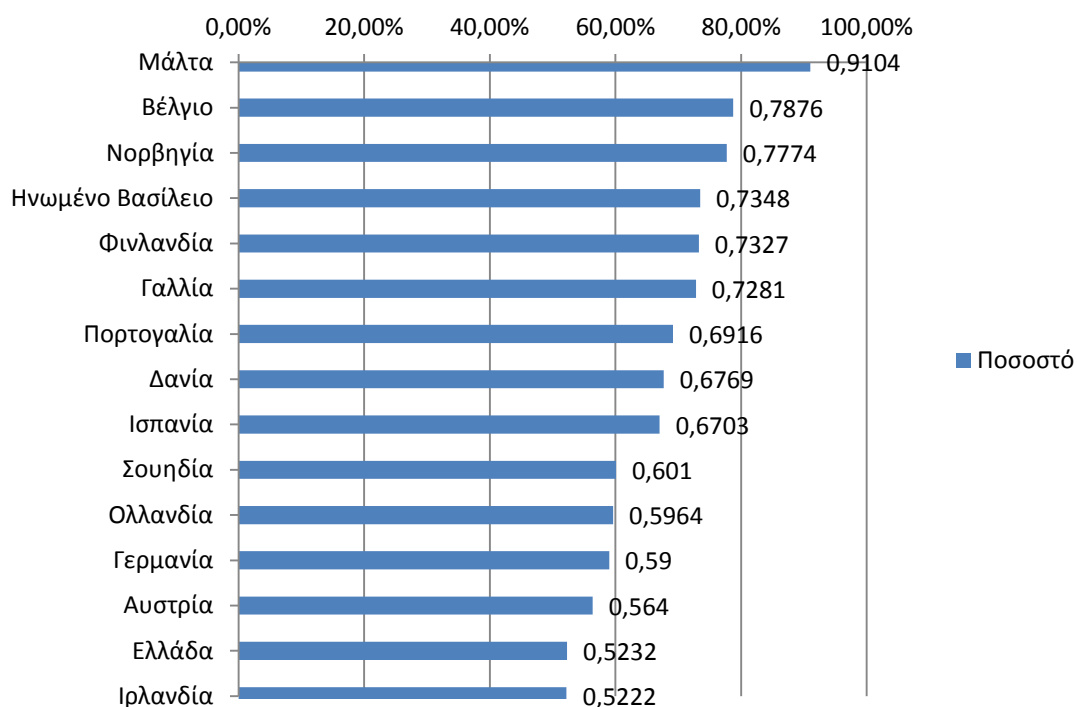
Οι καλύτερες χώρες για αποδοχή ομοφυλοφιλίας στη Ευρώπη

(By <https://www.statista.com/chart/14141/the-best-countries-to-be-gay-in-europe/>)

Οι χώρες στην Ευρώπη με υψηλό επίπεδο αποδοχής ομοφυλόφιλων ατόμων, είναι: η Μάλτα, το Βέλγιο και η Νορβηγία. Αυτό προκύπτει από την τελευταία έκδοση του ILGA Europe's Rainbow List which που κατατάσσει 49 ευρωπαϊκές χώρες σε κλίμακα μεταξύ 0% (σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων) και 100% (σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πλήρη ισότητα). Οι χειρότερες χώρες στη σειρά κατάταξης για τα ομοφυλόφιλα άτομα είναι: η Τουρκία, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν.

Οι καλύτερες χώρες να είσαι ΛΟΑ στην Ευρώπη

Οι καλύτερες χώρες σε νόμους, πολιτικές και πρακτικές

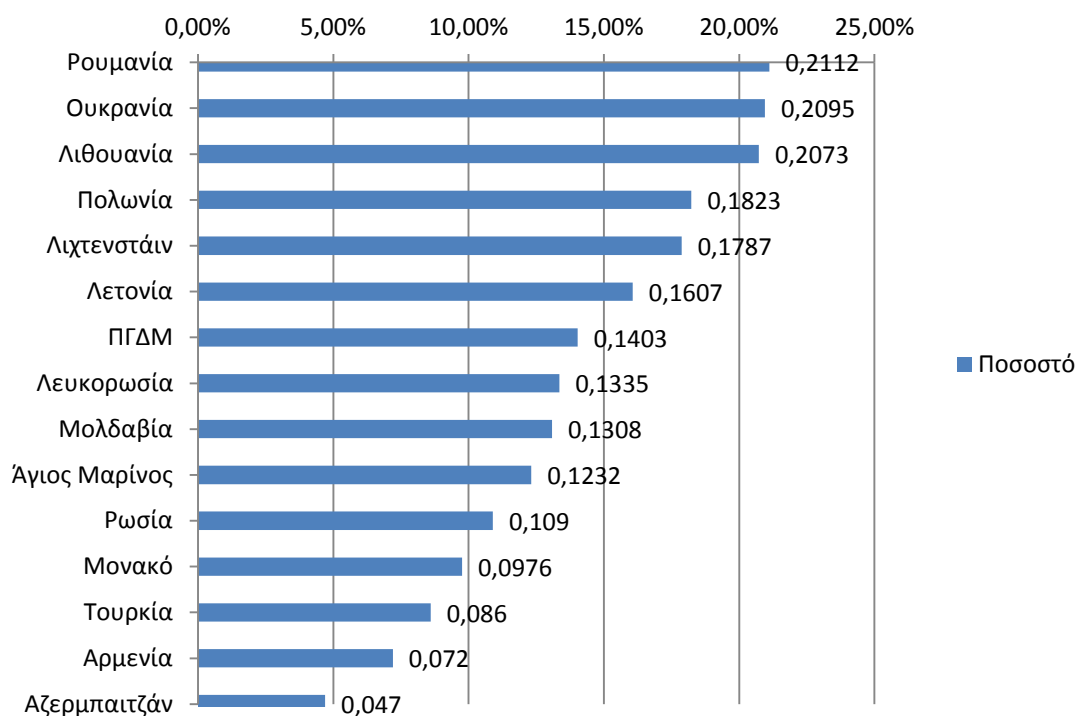
Οι χειρότερες χώρες για ομοφυλόφιλους στη Ευρώπη

(By <https://www.statista.com/chart/14134/the-worst-countries-to-be-gay-in-europe/>)

Σύμφωνα με τη τελευταία έκδοση της λίστας Rainbow της ILGA Europe's Rainbow List διαπιστώθηκε ότι η Τουρκία, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν είναι οι πιο εχθρικές χώρες απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα. Η ετήσια ανασκόπηση κατατάσσει 49 ευρωπαϊκές χώρες σε κλίμακα από 0% έως 100%. Όσοι πλησιάζουν στο 0% θεωρούνται χειρότεροι για τις μεγάλες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διακρίσεων, ενώ το άλλο άκρο της κλίμακας σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πλήρη ισότητα. Το Μονακό και η Ρωσία, συμπληρώνουν την πρώτη πεντάδα με τις χώρες στις οποίες οι ομοφυλόφιλοι έχουν τη μικρότερη αποδοχή.

Οι χειρότερες χώρες για να είσαι ΛΟΑ στην Ευρώπη

Οι χειρότερες χώρες σε νόμους, πολιτικές και πρακτικές

Διαγραμματική αποτύπωση στατιστικών 2

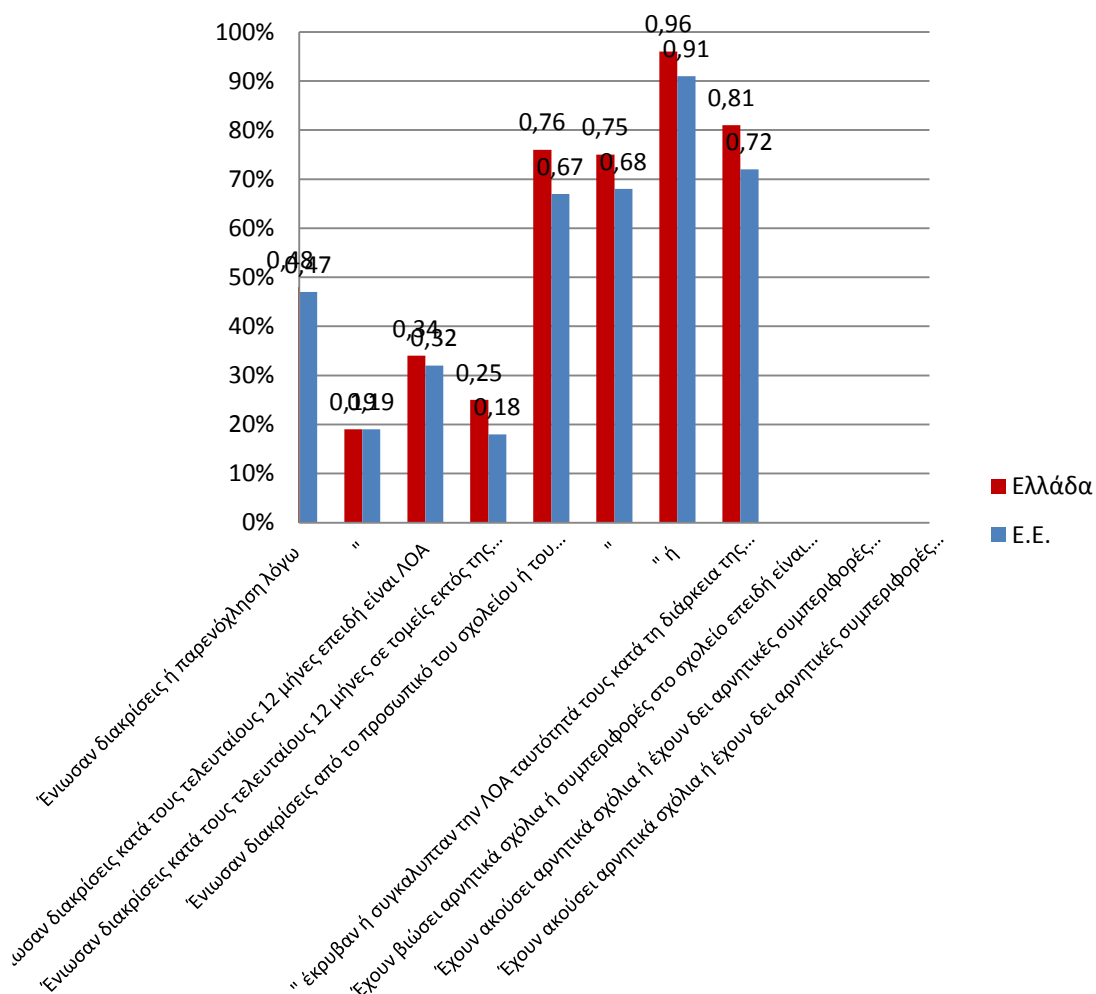
Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πραγματοποίησε τη διεξαγωγή έρευνας κατά το 2012 σχετικά με τις διακρίσεις που υφίστανται οι ΛΟΑ (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφισεξουαλικοί) άνθρωποι στη χώρα μας. Η έρευνα αυτή είναι από τις μεγαλύτερες που πραγματοποιήθηκε στην ΕΕ και διήρκησε από τον Απρίλιο του 2012 έως και τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Το δείγμα ανήλθε στους 93.079 (επί συνόλω ΕΕ) ΛΟΑ ανθρώπους άνω των 18 ετών. Οι ερωτήσεις που κλήθηκαν να απαντήσουν αφορούσαν τις προσωπικές τους εμπειρίες σχετικά με θέματα παρενοχλήσεων ή και/βίας λόγω μίσους, διακρίσεων και λοιπών σχετικών θεμάτων (European Union Agency for Fundamental Rights). Στην Ελλάδα το δείγμα ανήλθε στα 2.760 ΛΟΑ άτομα. Από αυτά 399 (14%) ήταν γυναίκες

λεσβίες, 1.590 (58%) γκέι άνδρες, 219 (8%) αμφιφυλόφιλες γυναίκες και 288 (10%) αμφιφυλόφιλοι άνδρες. Ένα επιπλέον 10% αφορούσε διεμφυλικά άτομα. Αναφορικά με τον τόπο κατοικίας το 81% ήταν κάτοικοι πόλεων και το 19% διέμενε σε μικρότερες πληθυσμιακά περιοχές. Ως προς τη σύνθεση του νοικοκυριού το 61% συγκατοικούσε, ενώ το 39% ζούσε μόνο του.

Τα αποτελέσματα της έρευνας απεικονίζονται στα ακόλουθα ραβδόγραμμα ως εξής:

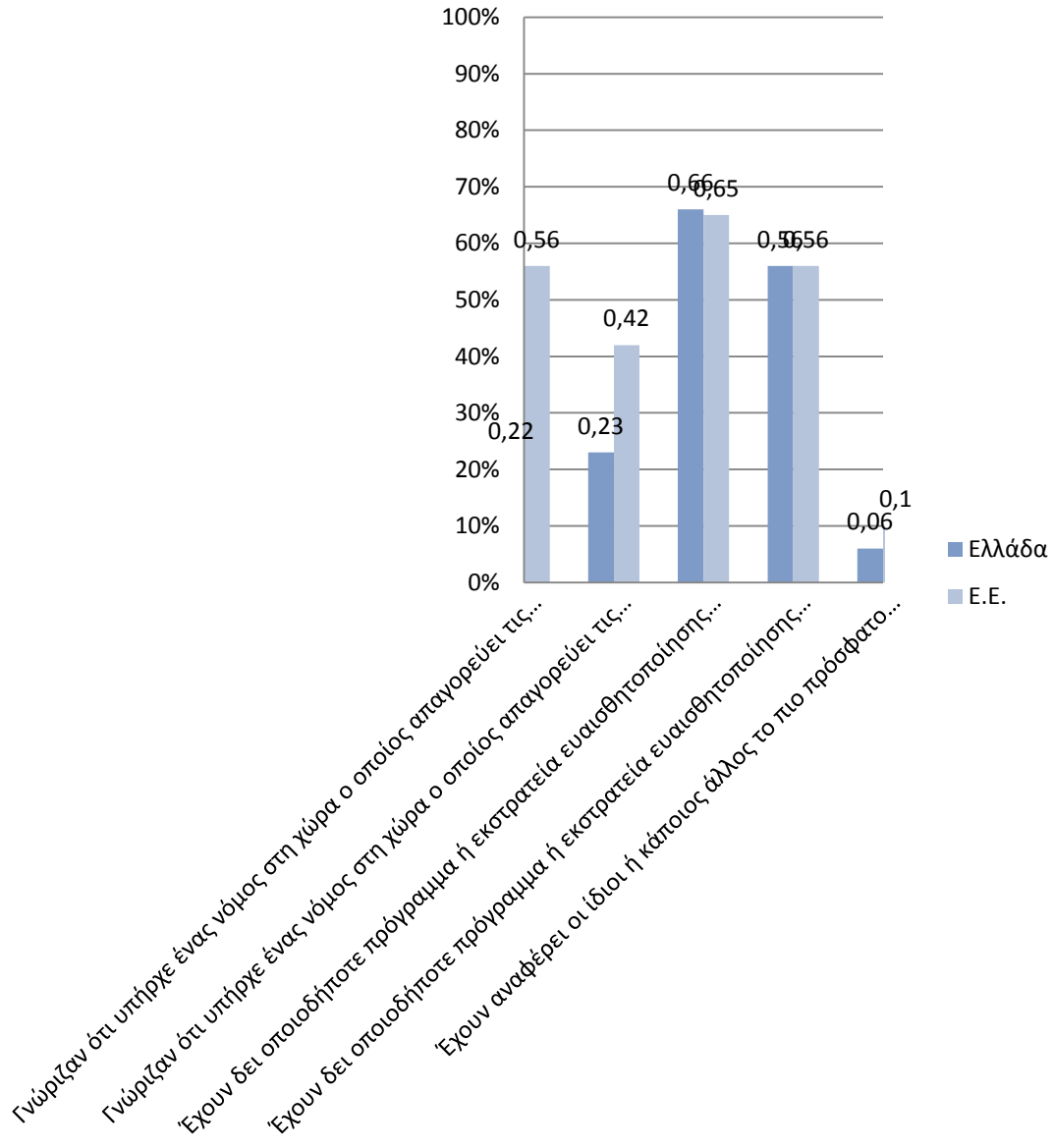
- Ραβδόγραμμα 1: Διακρίσεις κατά ΛΟΑ ανθρώπων στη χώρα μας- Σύγκριση με Ε.Ε.
- Ραβδόγραμμα 2: Γνώση νομοθεσίας και προγραμμάτων από ΛΟΑ ανθρώπους στη χώρα μας- Σύγκριση με Ε.Ε.
- Ραβδόγραμμα 3: Καθημερινή ζωή των ΛΟΑ ανθρώπων στη χώρα μας- Σύγκριση με Ε.Ε.

Διακρίσεις κατά ΛΟΑ ανθρώπων στη χώρα μας - Σύγκριση με Ε.Ε.

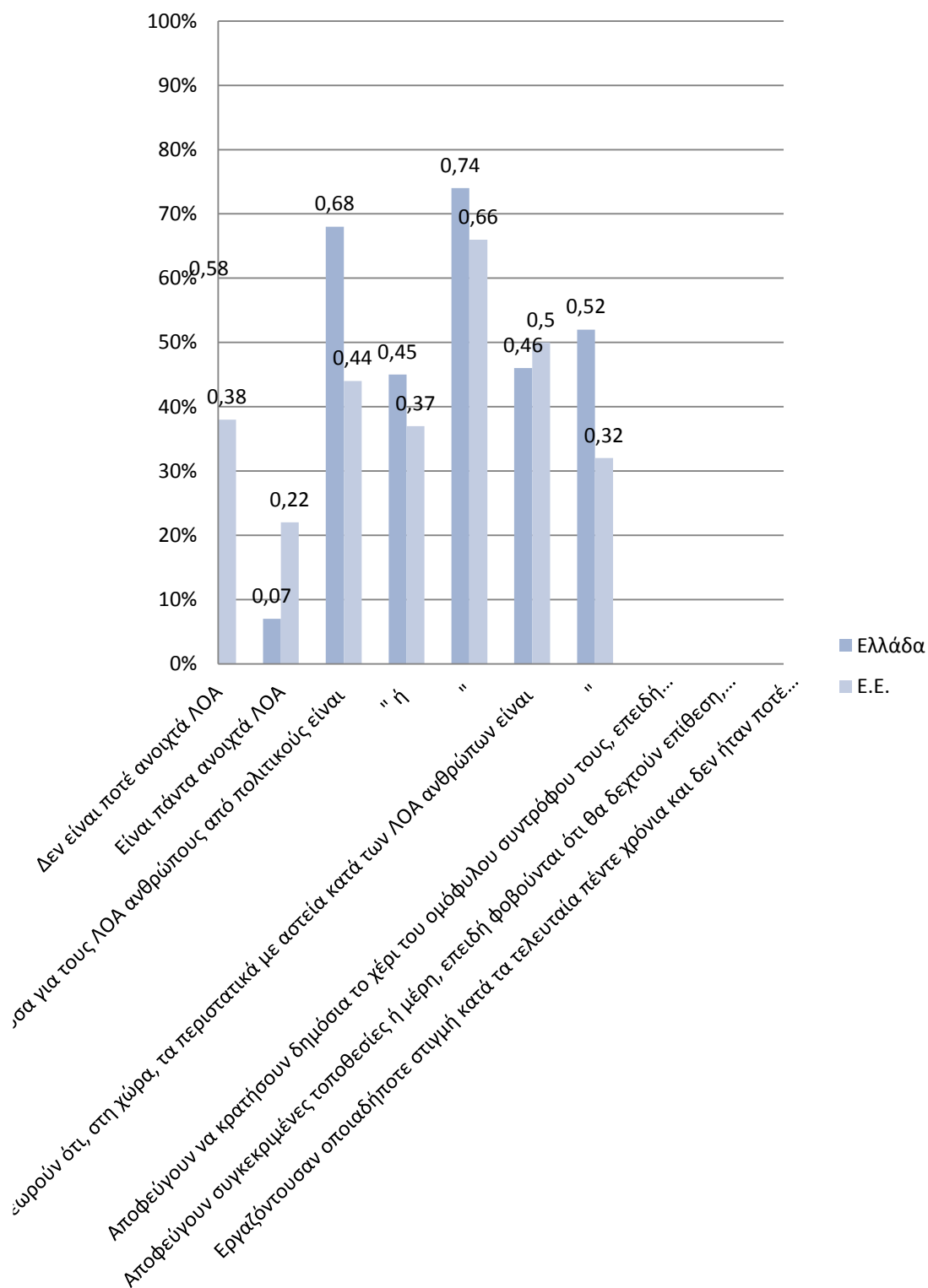
Ραβδόγραμμα 1

Γνώση νομοθεσίας και προγραμμάτων από ΛΟΑ ανθρώπους στη χώρα μας - Σύγκριση με Ε.Ε.

Ραβδόγραμμα 2

Καθημερινή ζωή των ΛΟΑ ανθρώπων στη χώρα μας - Σύγκριση με Ε.Ε.

Ραβδόγραμμα 3

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αγία Γραφή, *Γένεση 19: 1-29, Προς Ρωμαίους 1: 21-32*.
2. Adorno, Th. (1984), «*Τέχνη και μαζική κουλτούρα*», Εκδόσεις Ύψιλον.
3. [Αναστασόπουλος](#), Οδ. and al (2008), Χατζητρύφων, Ν.(επιμ.), «*Το φύλο και η συμπεριφορά του. Η ομοφυλοφιλία στον κινηματογράφο. Προσδοκίες και προσεγγίσεις*», Εκδόσεις Επίκεντρο.
4. Αριστοτέλης, «*Ηθικά Νικομάχεια*», τομ. ΙΙΙ, κεφ. ΙV, εκδόσεις Κάκτος. (Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια:172 και Ε΄1130b 13-16, 1131b 30-32, 34-45).
5. Balthazart, J. (2016), «*Η Βιολογία της Ομοφυλοφιλίας*», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
6. Βενιέρης, Δ. (2013), «*Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα: Το Τέλος των Ύμνων*», εκδ. Τόπος
7. Βενιέρης, Δ. (2015), «*Κοινωνική Πολιτική: Έννοιες και Σχέσεις*», εκδ. Τόπος.
8. Bryson, V. (2005), «*Φεμινιστική πολιτική θεωρία*», Εκδ. Μεταίχμιο.
9. Butler, J. (2006), «*Παραστασιακές επιτελέσεις και συγκρότηση του φύλου: Δοκίμιο πάνω στη φαινομενολογία και τη φεμινιστική θεωρία*», στο Αθανασίου, Α. (επιμ.),«*Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*», Εκδ. Νήσος, σελ. 381-408.
10. Butler and al., «*Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*», Μαρκέτου, Π., Μηλιώρη, Μ., Τσεκένης, Αιμ. (μτφρ), Αθανασίου, Αθ. (επιμ.), Έκδ. Νήσος.
11. Γιαννακόπουλος, Κ. (2001), «*Ανδρική ταυτότητα, σώμα και ομόφυλες σχέσεις*», Δημητρίου, Σ. (επιμ.), «*Ανθρωπολογία των φύλων*», εκδόσεις Σαβάλλας.
12. Γιαννακόπουλος, Κ., 2006, «*Πρόλογος*», σε Γιαννακόπουλος, Κ. (επιμ.), «*Σεξουαλικότητα, Θεωρίες κι Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*», εκδ. Αλεξάνδρεια.
13. Γιαννακόπουλος, Κ., 2006, «*Ιστορίες Σεξουαλικότητας*», σε Γιαννακόπουλος, Κ. (επιμ.), «*Σεξουαλικότητα, Θεωρίες κι Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*», εκδ. Αλεξάνδρεια.

14. Γκότοβος, Α, Μαυρογιώργος, Γ. Παπακωνσταντίνου, Π. (1983), «*Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη*», Εκδ. Σύγχρονη Εκπαίδευση Δελιγιάννη.
15. Connell, R.W. (2006), «*Το κοινωνικό φύλο*», Εκδόσεις Επίκεντρο.
16. Δαγτόγλου, Π. Δ. (2012), «*Το Σύνταγμα*», εκδ. Σάκκουλα.
17. Δελιγιάννη-Κουϊμτζή, Β. (2007), «*Η σύγχρονη έρευνα για τη νεανική ηλικία και το φύλο στο σχολικό πλαίσιο*», στο Β. Δελιγιάννη-Κουϊμτζή, Β. & Σακκά, Δ. (επιμ.), «*Από την Εφηβεία στην Ενήλικη Ζωή*», Έκδ. Gutenberg, σ.19-48.
18. Έκο, Ουμ. (1994), «*Κήνσορες και θεράποντες*», Εκδόσεις Γνώση.
19. Evans, M. (2004), «*Φύλο και Κοινωνική θεωρία*», μτφρ. Κιουπκιολής, Α., Εκδ. Μεταίχμιο.
20. Ευρωπαϊκού Φόρουμ Αριστερών Φεμινιστριών (1995), «*Εθνικισμός, Ρατσισμός, Κοινωνικό Φύλο*», Εκδόσεις Παρατηρητής.
21. Ζήρας, Αλ. (2004), «*Η μελαγχολική σελήνη των gay*», Περιοδικό Διαβάζω, Τεύχος 457.
22. Ησίοδος, «*Θεογονία*», «*Οι Έλληνες*», αρ. σειράς 110, μτφ Σκάρτσης, Σ., εκδόσεις Κάκτος, 1993.
23. Θεοδωρακόπουλος, Α. (1982), «*Το ομοφυλόφυλο θέαμα*», Περιοδικό Σκηνή και Οθόνη, Τεύχος 1.
24. π.Θερμός, Β.(2016), «*Έλξη και πάθος*», Εκδόσεις Εν πλω.
25. π.Θερμός, Β. (2017), «*Σεξουαλικός Προσανατολισμός και Ταυτότητα Φύλου*», Εκδόσεις Εν πλω.
26. Κανταρτζή, Ε και Πλιόγκου, Β. (2007), «*Η εικόνα του φύλου στα σχολικά εγχειρίδια του δημοτικού σχολείου: Η περίπτωση των Μαθηματικών, της Γεωγραφίας και των Φυσικών Επιστημών*» σε Ντρενογιάννη, Ε., Σέρογλου, Φ., Τρέσσου, Ε. (Επιμ.), «*Φύλο και Εκπαίδευση: Μαθηματικά, Φυσικές Επιστήμες, Νέες Τεχνολογίες*», Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο.
27. Κογκίδου, Δ., Πολίτης, Φ. «*Προλογικό Σημείωμα*», σε Connell, R. W, 2006, «*Το κοινωνικό φύλο*», σελ:2-24, εκδ. Επίκεντρο.
28. Κογκίδου, Δ., 2015, «*Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο: Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά*», Εκδόσεις Επίκεντρο.

29. Κοτρόγιαννος, Δ. «Φυσικό δίκαιο και ανθρώπινα δικαιώματα», Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
30. Κυριάκος, Κ. (2001), «Διαφορετικότητα και ερωτισμός», Εκδόσεις Αιγόκερως.
31. Lee Downs, L. (2008). «Οι σπουδές του Φύλου στην Αμερική», στο Μ. Maguani (επιμ.), «Γυναίκες, Φύλο, Κοινωνίες: Τι γνωρίζουμε σήμερα», Εκδ. Μεταίχμιο, pp 453-464.
32. Μακ Κομπς and al. (1996), «Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης», Εκδόσεις Καστανιώτη.
33. Μιχαηλίδου, Μ. & Χαλκιά, Α. (2005), «Το κοινωνικό σώμα», στο Μ. Μιχαηλίδου & Α.Χαλκιά (επιμ.), «Η Παραγωγή του Κοινωνικού Σώματος», Εκδ. Κατάρτι & Δίνη, σελ.11-30.
34. Μπακαλάκη, Ε. (2010), «Για το κοινωνικό φύλο στην ανθρωπολογία και την ελληνική εθνογραφία» στο Καντσά, Β., Μουτάφη, Β., Παπαταξιάρχης, Ε. (Επιμ.) «Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
35. Παπαθανασίου, Χ. & Αποστολίδης, Θ. (2013), «Ηθικές αξίες, ταμπού και δικαιώματα: Έλληνες πολιτικοί μιλούν για την ομοφυλοφιλία» στο Φελλάς Κ.Ν., Καψού, Μ. & Επαμεινώνδα, Ε. (Επιμ.) «Σεξουαλικότητες: Απόψεις, Μελέτες και Βιώματα στον Κυπριακό και Ελλαδικό χώρο», Κεφ. 1, Εκδόσεις Πολύχρωμος Πλανήτης.
36. Παπαστάμου Σ., Μαντόγλου Α., 1995, «Κοινωνικές Αναπαραστάσεις», Αθήνα, Εκδ. Οδυσσέας.
37. Παπαστάμου Σ., 1989, «Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας», Αθήνα, Εκδ. Οδυσσέας.
38. Πλάτωνος Συμπόσιον, μτφ Συκούτρης,Ι., 2005, εκδόσεις Κάκτος.
39. Rawls, J. (2001), «Θεωρία της δικαιοσύνης», Εκδόσεις Πόλις.
40. Rubin, G. «Σκέψεις για τη σεξουαλικότητα: Σημειώσεις για μια ριζοσπαστική θεωρία των πολιτικών της σεξουαλικότητας», στο Γιαννακόπουλος, Κ. (επιμ), «Σεξουαλικότητα, Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας», εκδ. Αλεξάνδρεια.
41. Σεραφετινίδου, Μ. (1987), «Κοινωνιολογία των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Ο ρόλος των μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού», Εκδόσεις Gutenberg.

42. Spicker, P. (2004), *«Το Κράτος Πρόνοιας, μια γενική θεωρία»*, εκδόσεις Διόνικος.
43. Στρατηγάκη, Μ. (2007), *«Το Φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής»*, Εκδ. Μεταίχιμο.
44. Συνήγορος του Πολίτη (2017), *«Ο σεβασμός κάνει τη διαφορά»*, επιμ. Λυκοβαρδή, Κ. & Βερέμης Δ., εκδ. Συνήγορος του Πολίτη & Embassy of the Kingdom of the Netherlands.
45. Thio, A. (2003), *«Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά»*, Εκδόσεις Έλλην.
46. Thompson, J. (1998), *«Νεωτερικότητα και μέσα επικοινωνίας»*, Εκδόσεις Παπαζήση.
47. Τζαμαλούκα, Γ. (2011), *«Αναζήτηση ανδρικής ταυτότητας. Τι είναι η ομοφυλοφιλία?»*, Εκδόσεις Κάκτος.
48. Τζανάκη, Δ. (2016), *«Ιστορία της [μη] κανονικότητας»*, Εκδόσεις Ασίνη.
49. Τσάντης, Χ. (2018) *«Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός»*, Εκδόσεις Ραδαμανθύς, Αναδημοσίευση από την τριμηνιαία επιστημονική έκδοση του ΑΠΘ, *«Κοινωνία και Ψυχική Υγεία»*.
50. Φάρος, Φ. (2001), *«Ερωτος φύσις»*, εκδ. Αρμός.
51. Foucault, M., *«Ιστορία της Σεξουαλικότητας, τόμος 1, Η δίψα της γνώσης»*, μτφρ Ροζάκη, Γ., εκδόσεις Ράππα, 1982.
52. Φραγκουδάκη, Α., (1985), *«Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο»*, Εκδόσεις Παπαζήσης
53. Φρόση, Λ. (2005). *«Εκπαιδευτικοί σε διαδικασία αλλαγής: Εφαρμογή της μεθόδου 'Οεκπαιδευτικός ως ερευνητής' στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας και σχέσεων των φύλων»*, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.
54. Χαντζή, Α. (2006), *«Κοινωνικά στερεότυπα και διομαδικές σχέσεις»*, στο Παπαστάμου, Σ. (Επιμ.), *«Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία»*, τόμος β, Εκδόσεις Πεδίο.
55. Χρυσόχου, Ξ. (2005), *«Πολιτισμική Πραγματικότητα-Οι κοινωνιοψυχολογικοί προσδιορισμοί της πολιτισμικής πολλαπλότητας»*, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
56. Weston, K., *«Η φούσκα, το κάψιμο και ο κοχλασμός. Εντάσσοντας τη σεξουαλικότητα στην Κοινωνική Επιστήμη»*, Γιαννακόπουλος, Κ. (επιμ),

«Σεξουαλικότητα, Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας», εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Ξενόγλωση Βιβλιογραφία

1. Alldred, P. (1998), «*Making a mockery of family life? Lesbian mothers in the Btitich media*», *Journal of Lesbian Studies*, 2 (4).
2. American Psychological Association (1995), «*Gay and Lesbian Parenting: A Recourse for Psychologists*», 8.
3. American Academy of Pediatrics Technical Report (2002), «*Coparent or Second-parent adoption by same-sex parents*», Vol. 109, issue 2.
4. American Academy of Pediatrics, 2004, Clinical Report, Guidance for the Clinician in Rendering Pediatric Care, Barbara L. Frankowski, MD, MPH and the Committee on Adolescence, «*Sexual Orientation and Adolescents*», p: 1827-1832.
5. Barry, B. (2005), «*Why social justice matters*», UK: Polity Press.
6. Belcastro and all (1993), «*A review of data based studies addressing the effects of homosexual parenting on children's sexual and social functioning*», *Journal of Divorce and Remarriage*, 20.
7. Bernstein, B. (1977), «*Class and Pedagogies: Visible and Invisible*», in Karabel, J., Halsey, A.H. (eds), «*Power and Ideology in Education*», Oxford: Oxford University Press.
8. Bertrand. R. (2013) «[*The Conquest of Happiness*](#)», [Liveright. New York](#).
9. Bigner, J.J και Bozett, F.W (1990), «*Parenting by gay fathers*», σε Bozett, F.W and Sussman, «*Homosexuality and family relations*», *Harrington Park Press, New York*.
10. Blackmore, J. (2000), «*Restructuring Relations Between the State, family, Work and Education in Globalising Economies*», *The Australian Educational Researcher*, vol 27, Issue 3, pp. 17-35.
11. Bojer, H. (2003), «*Distributional Justice: Theory and Measurement*», London, New York: Routledge.
12. Bradley, H. (2000) «*Gender and Power in the Workplace: Analysing the Impact of Economic Change*», Thousand Oaks, California: Sage.

13. Briceno, A. (2012), «*Homophobias: Lust and Loathing Across Time and Space by David A. B. Murray*», *Journal of Homosexuality*, 59:4, p.p 628-632).
14. Brown, H. C. and Kershaw, S. (2008) in Cocker, Chr., Hafford - Letchfield, T., (2010), «*Out and Proud? Social Work's Relationship with Lesbian and Gay Equality*», *British Journal of Social Work*, Vol. 40(6), pp.1996-2008).
15. Butler, J. (1990a), «*Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*», New York & London: Routledge.
16. Butler, E. (1998) «*Equity and workplace learning: Emerging discourses and conditions of possibility*», in Boud, D. (Ed) «*Current Issues and New Agendas in Workplace Learning*» Leabrook, South Australia: NCVER, pp.89–109.
17. Butler, E. (1999), «*Technologising Equity The Politics and Practices of Work-Related Learning*» in Boud, D. and Garrick J., «*Understanding Learning at Work*», London and New York Routledge, Part III, Vol. 9, pp. 132–151.
18. Butler, E. (2000), «*Knowing 'now', learning futures: The politics and knowledge practices of vocational education and training*», *International Journal of Lifelong Education*, vol 19, no 4, pp. 322–341.
19. Cannon, J. (2011), «*Homosexuality in the Orthodox Church*», (Ed. Cannon).
20. Chung, Y. B. (2011), «[*The Career Development, Work Discrimination and Coping Strategies: Conceptual Frameworks for Counseling Lesbian, Gay, and Bisexual Clients*](#)», *The Career Development Quarterly*, 09/2001, Vol.50(1), pp.33-44.
21. Chung, Y.B. (2001), «*Work Discrimination and Coping Strategies: Conceptual Frameworks for Counseling Lesbian, Gay, and Bisexual Clients*», *The Career Development Quarterly* 50 (1): 33-44.
22. Davies, L. & Meighan, R. (1975) «*A review of schooling of sex roles, with particular reference to the experience of girls in secondary schools*», *Educational Review*, 27(3), 165-178.
23. Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (2002), «*Self and social identity*», *Annual Review of Psychology*, 53, 161-180.
24. Fayaz, A. S., Jawad, H. and Wali, R. (2018), «*Does gender discrimination affect turnover intention? Empirical evidence from academia in Pakistan* », *City University Research Journal*, Vol. 08, No 1.

25. Gergen (1985:265-275), «*The Social Constructivist Movement in Modern Psychology*», *American Psychologist*, pp.265-275.
26. Goodman, D. (2001), «*Promoting diversity and social justice*», California: Sage Publications.
27. Haaga, D.A.F. (1991), «*Homophobia?*», *Journal of Social Behavior and Personality*, 6, 171-174.
28. Herek, G. (2000), «*SexualPrejudice and Gender: Do Heterosexuals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Differ?*», *Journal of Social Issues*, Vol. 56, No. 2, , pp. 251–266.
29. Herek, G. M. (2004), Beyond «*“Homophobia”*»: *Thinking About Sexual Prejudice and Stigma in the Twenty-First Century*», *Sexuality Research and Social Policy*, *Journal of NSRC*, 1 (2), p.p 6-20.
30. Horowitz, R. και Davinson, H. (1994), «*Legal rights of children*», *Legal, Ethical and Professional Concerns When Representing Children in Abuse Cases in Juvenile Court*, Vol. 45, σελ:39-50.
31. Huggins S.L (1989), «*A Comparative Study of Self-Esteem of Adolescent Children of Divorced Lesbian mothers and Divorced Heterosexual mothers*», *Journal of Homosexuality*, 18(1/2).
32. Iyigun, Oyku , and Idil Tamer. 2012. «*The Impact of Percieved Organizational Justice on Turnover Intention: Evidence from an International Electronic Chain Store Operating in Turkey*», *Journal of Global Strategic Management* 11: 5-16.
33. Jackson, B. (2005), «*The Conceptual History of Social Justice*», *Political Studies Review*, 3 (3), pp 356-373.
34. Jordan-Young,R. (2010), «*Brain Storm:The Flaws in the Science of Sex Differences*», Harvard University Press.
35. Jordan M. (1997), «*The Invention of Sodomy in Christian Theology*», The University of Chicago Press.
36. Koppelman, A. (1994), «*Why Discrimination Against Lesbians and Gay Men is Sex Discrimination*», 69 *NYU L Rev*.
37. Levy, G. & Fivush, R. (1993), «*Scripts and Gender: A New Approach for Examining Gender-Role Development*», *Developmental Review: DR* 13(2), pp.126-146.
38. Lorber, J., 1994, «*Paradoxes of gender*», New Haven:Yale University Press.

39. Marshall, E. (2002). «*Red, White, and Drew: The All-American Girl and the Case of Gendered Childhood*», *Children's Literature Association Quarterly*, 27 (4): 203-211
40. Michael, P. et al (2016) «*Homophobia within schools of social work: the critical need for affirming classroom settings and effective preparation for service with the LGBTQ community*», *Social Work Education*, 35:6, 672-692).
41. Miller, D. (1999), «*Principles of social justice*», Cambridge, Mass: Harvard University Press.
42. Money, J. (1985), «*Gender: History, theory, and Usage of the Tern in Sexology and Its Relationship to Nature/Nurture*», Vol. 11, p:71-79, *Journal of Sex and Maternal, Therapy*.
43. Moscovici, S. (1988), «*Notes towards a description of Social Representations*», Vol. 18 (3), *European Journal of Social Psychology*.
44. Naidoo, L. (2007), «*Teaching for social justice: reflections from a core unit in a teacher education program*», *Transnational Curriculum Inquiry*, University of Western Sydney, pp 23-35.
45. Offit, 1977, «*The sexual Self*», Jason Aronson.
46. O'Heron, C. & Orlofsky, J. (1990), «*Stereotypic & non-stereotypic sex role trait & behaviour orientations, gender identity & psychological adjustment*», *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 58, p: 134-143.
47. Patterson, C. (1996), «*Lesbian and Gay Parenthood*», in M.H. Bornstein, *Handbook of Parenting*.
48. Probert, B. (1999) «*Gender workers and gendered work: implications for learning*», in Boud, D. and Garrick J., «*Understanding Learning at Work*», London and New York Routledge, pp. 98–117.
49. Rawls, J., «*A Theory of Justice*», Ed .: Original ed. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1971.
50. Sanchez, J., Greenberg, T., S. and all.(2009), «*Reported effects of masculine ideals on gay men*», *Psychology of Men and Masculinity*, 10(1).pp 73-87.
51. Sherrod, D. & Nard, P. M. (1998), «*Homophobia in the Courtroom: An Assessment of Biases Against Gay Men and Lesbians in a Multiethnic Sample of Potential Jurors*», σε Herek, G. (1998), «*Stigma and Sexual Orientation:*

- Understanding Prejudice Against Lesbians, Gay Men, and Bisexuals*»,
Psychological Perspectives on Lesbian and Gay Issues, p.26.
52. Simoni, J. & Walter, K. (2001), «*Heterosexual Identity and Heterosexism*,
Journal of Homosexuality», 41:1, 157-172.
 53. Throne, B. (1993), «*Gender Play: Girls and Boys in School*»,
Buckingham: Open University Press.
 54. Venieris, D. (2011), «*Social policy versus social inequality: Just
compromising in justices?*», *The Greek Review of Social Research*, special
issue 136 C', 2011, pp 25-43.
 55. Wedgwood, R. (1999), «*Fundamental Argument for Same-Sex Marriage*, *The
journal of Political Philosophy*», Volume 7, No 3.
 56. Weeks, J., (2011), «*The language of sexuality*», London and N. York:
Routledge.
 57. Weinberg, G. (1972), «*Society and the healthy homosexual*», New York: St.
Martin's.
 58. Weinberg, G. (1983), «*Society and the healthy homosexual*», New York: St.
Martin's.
 59. Weinrich, J. (2014), «*Notes on the Kinsey Scale*», vol. 14, Issue 3-4, p: 333-
340, *Journal of Bisexuality*.
 60. Woodhill, M. & Curtis, A. (2004), «*Desirable and undesirable androgyny: A
prescription for the twenty- first century*», *Journal of Gender Studies* 13 (1), p:
15-28.
 61. Wulff, M. & Steitz, J. (1999), «*A path model of the relationship between
career indecision, androgyny, self-efficacy & self-esteem*», *Perceptual &
Motor Skills*, Vol. 88, no. 9, p: 935-940.

Ιστοσελίδες

1. <https://www.newsbeast.gr/greece/arthro/3408431/sto-skamni-o-amvrosios-gia-to-ftiste-tous-omofilofilous>, προσπελάστηκε, 08/06/2018.
2. <http://www.10percent.gr/epikairota/aidiseis/614--181108.html>,
προσπελάστηκε, 08/06/2018.
3. <https://teteleste.wordpress.com/κοινωνική-ταυτότητα-προκατάληψη/>, προσπελάστηκε 09/06/2018.

4. Κογκίδου, Δ. «Το σχολείο ως πολιτισμικό πλαίσιο κατασκευής έμφυλων ταυτοτήτων και ως ένα προνομιακό πεδίο για την άρση του σεξισμού», <file:///E:/ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ%20ΦΥΛΟ%20ΣΧΟΛΕΙΟ.pdf>, προσπελάστηκε 09/06/2018.
5. <https://aienaristeyein.com/2013/12/08/κοινωνική-ταυτότητα-κοινωνική-αναπ/>, προσπελάστηκε 09/06/2018.
6. <http://www.eglimatologia.gr>, προσπελάστηκε 10/06/2018.
7. Δρ Ασκητής, <http://healthnews.reporter.com.cy/sex/article/4645/i-epistimoniki-prosengisi-tis>, προσπελάστηκε 11/06/2018.
8. https://www.askitis.gr/psychichealth/view/i_omophobia_einai_psichiki_asthen_eia, προσπελάστηκε 11/06/2018.
9. <https://el.wikipedia.org/wiki/Ομοφυλοφιλία>, προσπελάστηκε 18/06/2018.
10. <http://www.tanea.gr/news/world/article/4569849/?iid=2>, προσπελάστηκε 21/06/2018.
11. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf, σελ: 11, 13, 14, προσπελάστηκε 21/06/2018.
12. <http://www.efsyn.gr/arthro/omogoneikotita-oi-nees-oikogeneies-oyranio-toxo>, προσπελάστηκε 21/06/2018.
13. <https://el.wikip1994edia.org/wiki/Έρως>, προσπελάστηκε 16/07/2018.
14. <https://el.wikipedia.org/wiki/Γκέι>, προσπελάστηκε 16/07/2018.
15. <http://www.kosmos-zine.gr/index.php/thematikes-enotites/dytiki-esoteriki-paradosi/285-ermitiki-paradosi>, προσπελάστηκε 19/07/2018.
16. <https://historicaltrails.wordpress.com/2014/03/15-κοσμογονία-θεογονία-μυθολογία-και-επ>, προσπελάστηκε 23/07/2018.
17. <http://www.apa.org/pi/lgbt/resources/sexual-orientation.aspx>, προσπελάστηκε 25/07/2018.
18. [file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/position-2000-therapies-change-sexual-orientation%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/position-2000-therapies-change-sexual-orientation%20(3).pdf), προσπελάστηκε 25/07/2018, APA Official Actions, «Position Statement on Therapies Focused on Attempts to Change Sexual Orientation (Reparative or Conversion Therapies)», 2000.
19. <https://www.youtube.com/watch?v=m1QAZMhKBbI>, προσπελάστηκε 26/07/2018.

20. http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/Φύλο_και_ψυχολογία, προσπελάστηκε 27/07/2018.
21. <http://www.10percent.gr/periodiko/teyxos21/414-2008-10-08-20-32-51.htm>, προσπελάστηκε 01/08/2018.
22. https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/1630/1/07_chapter_7.Pdf, προσπελάστηκε 02/08/2018.
23. <https://www.e-psychology.gr/selfhelp/diafora-themata-psychologias/relations-sexual-disorders/542-to-phainomeno-ths-omophobia.amp.html>, προσπελάστηκε 05/08/2018.
24. UNESCO (2012), Good Policy and Practice in HIV and Health Education, Booklet 8: «Education Sector Responses to Homophobic Bullying», <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002164/216493e.pdf>, προσπελάστηκε 07/08/2018.
25. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>, προσπελάστηκε 07/08/2018.
26. European Union (2000), Race Equality Directive, No.2000/43/EC, προσπελάστηκε 07/08/2018.
27. European Union (2000), Employment Equality Directive, No.2000/78/EC, προσπελάστηκε 07/08/2018.
28. <https://justiceforgreece.wordpress.com/2013/12/09/ευρωπαϊκή-σύμβαση-δικαιωμάτων-του-αν>, προσπελάστηκε 07/08/2018.
29. <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opencvdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>, προσπελάστηκε 07/08/2018.
30. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>, προσπελάστηκε 07/08/2018.
31. European Commission (2016), «A comparative analysis of non-discrimination law in Europe 2016», www.ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=41931, προσπελάστηκε 07/08/2018.
32. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/RES/32/2, προσπελάστηκε 08/08/2018.
33. Council of the European Union, 2015, p.p 3-10,

34. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11855-2012-INIT/en/pdf>, προσπελάστηκε 08/08/2018.
35. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, άρθρα 20 & 21,
36. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>, προσπελάστηκε 09/08/2018.
37. <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=314903>, προσπελάστηκε 14/08/2018.
38. https://filologikosoikos.blogspot.com/2011/11/blog-post_06.html, προσπελάστηκε 28/08/2018.
39. Ντούνης, Α., <http://socialpolicy.gr/2013/08/εισαγωγή-στην-κριτική-ανάλυση-λόγου.html>, προσπελάστηκε 02/09/2018.
40. <https://www.statista.com/chart/14134/the-worst-countries-to-be-gay-in-europe/>, προσπελάστηκε 02/09/2018.
41. <http://www.oecd.org/>, προσπελάστηκε 14/09/2018.
42. Δημητρόπουλος, Α., <http://www.greklaws.com/pubs/uploads/1152.pdf>, σελ: 2-33, προσπελάστηκε 18/09/2018.
43. Σκουτάρη, Ρ., (2007) «Στατιστικές για την ομοφυλοφιλία και δικαιώματα λεσβιών κι ομοφυλόφιλων», http://www.genderpanteion.gr/gr/other/files/2861843456lofilia%20_2000-2008.pdf, προσπελάστηκε 20/09/2018.
44. Σκουτάρη, Ρ. (2005), «Γυναικεία Ομοφυλοφιλία και διαφορετικότητα /Ομιλία στην ημερίδα "Από τη Νέα Ορλεάνη στο Παρίσι», <http://users.otenet.gr/~scoutari/27may/keimena/omofylofilia.html>, προσπελάστηκε 21/09/2018.
45. European Union Agency for Fundamental Rights, «EU LGBT survey. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Main results», http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf, προσπελάστηκε 07/08/2018.

Νόμοι

1. Ν.4285/2014, άρθρο 1, παράγραφος 1, ΦΕΚ 191/Α/10-09-2014, Δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους.

2. N.3304/2005, ΦΕΚ 16/A/27-01-2015, Implementation of the principle of equal treatment regardless of racial or ethnic origin, religious or other beliefs, disability, age or sexual orientation.
3. N.4443/2016, ΦΕΚ 232/A/9-12-2016, Transposition of Directive 43/2000/EC on the application of equal treatment principle irrespective of race and ethnic origin, and transposition of Directive 78/2000/EC on the configuration of the general framework of equal treatment in employment and work.
4. N. 3719/26-11-2008, ΦΕΚ, Α', 241.
5. N.4356/24-12-2015, ΦΕΚ, Α', 181.